

فكرلرگزى آفرى

دات آفرىش و دوش
سازان و دوش و دوش و دوش
دوش و دوش و دوش و دوش

ماهنامه آموزشى، تحليلى و اطلاع رسانى براى آموزگاران، دبيران، دانشجويان دانشگاه فرهنگيان، مديران مدارس و كارشناسان تكنولوژى آموزشى
دوره سى و چهارم - اسفند ۱۳۹۷ - شماره پى در پى ۲۷۸ - ۴۸ صفحه - ۱۵۰۰۰ ريال

www.roshdmag.ir

ISSN: 1606-9099

تدریس بهتر
با بهره گیری از منابع اینترنتی

- ♦ خواندن، مهارتی که نیازمند آموزش است ♦ تجربه ای نو در یادگیری علوم
- ♦ فرهنگیان و دانش آموزان فیلم ساز در چهل و هشتمین جشنواره بین المللی فیلم رشد

زیاد خواندن مهم نیست تفکر در آنچه می خوانیم اهمیت دارد

آموزشی تکنولوژی

دوره سی و چهارم
شماره پی‌درپی ۲۷۸
اسفند ۱۳۹۷
۱۵۰۰۰ ریال
۴۸ صفحه

ISSN:1606-9099

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

یادداشت

■ رشد حرفه‌ای معلمان مستلزم پژوهش کیفی است / احمد شریفان ۲

تبیین تکنولوژی آموزشی و پداگوژی

■ خواندن، مهارتی که نیازمند آموزش است / منیژه مشیری ۴

■ طرح و بررسی چند پرسش اساسی / محمد هاشمی ۴۴

کاربرد تکنولوژی آموزشی

■ یادگیری ماندگار با کمک مناسبت‌های تقویمی / زهرا مجاهدی ۸

■ زنگ فیلم / روح... مال میر ۳۸

طراحی و تولید

■ عروسک‌ها به کمک معلم می‌آیند! / لیلا سلیقه‌دار، مریم دلاور، ناهیدسادات شریفی ۱۰

■ چپستی جهش و مکش در علم فیزیک / فاطمه شهزادی ۴۱

پژوهش و نوآوری

■ یادگیری مشارکتی علوم تجربی / مصطفی سهرابو ۲۴

■ استفاده از منابع در نگارش مقاله پژوهشی / ترجمه احمد شریفان، زهره عالمین ۲۶

■ با هم مقاله پژوهشی بنویسیم / زهره معین ۴۲

مدیریت یادگیری الکترونیکی

■ تجربه‌ای نو در شیوه یادگیری علوم / سوسن بالغی‌زاده ۱۴

خبر و اطلاع‌رسانی

■ تدریس بهتر با بهره‌گیری از منابع اینترنتی / محمدحسین دیزجی ۲۰

■ فرصتی برای نوآوری و خلاقیت / محمدحسین دیزجی ۳۴

ما و خوانندگان

■ معرفی کتاب - طراحی آموزشی (با تأکید بر رویکرد تلفیقی) / فرناز بابازاده ۱۳

■ فرهنگیان و دانش‌آموزان فیلم‌ساز در چهل‌وهشتمین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد / روح... مال میر ۳۰

■ معرفی کتاب - فرهنگ توصیفی تکنولوژی آموزشی (انگلیسی به فارسی) / فرناز بابازاده ۴۳

آموزه‌های تربیتی، فرهنگی

■ قانونی ساده، پروژه‌ای عظیم / احمد عادل دوست ۱۸

درخور توجه نویسندگان و مترجمان گرامی

- مقاله‌هایی را که برای درج در مجله می‌فرستید، باید با موضوع تکنولوژی آموزشی مرتبط و در جای دیگر چاپ نشده باشند.
- منابع مورد استفاده در تألیف را بنویسید. ● مقاله‌های ترجمه شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشند و چنانچه مقاله‌ها را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید کنید. در هر حال، متن اصلی نیز باید با متن ترجمه شده ارائه شود. ● مقاله‌ها یک خط در میان، بر یک روی کاغذ و با خط خوانا نوشته یا تایپ شوند. ● نثر مقاله باید روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه‌ها و اصطلاحات علمی و فنی دقت شود. ● محل قرار دادن جدول‌ها، نمودارها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن، با علامتی در حاشیه مقاله مشخص شود.
- مجله در رد، قبول، ویرایش، تلخیص و اصلاح مقاله‌های رسیده مختار است و مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با پدیدآورنده است.

تولید انبوه وسایل و مواد

کمک آموزشی معرفی شده در این
مجله، با اجازه کتبی صاحب اثر
بلامانع است.

رشد حرفه‌ای معلمان مستلزم پژوهش کیفی است

معلم مجری هر نوع برنامه درسی در کلاس است. در واقع، معلم به مثابه واسطه آموزشی، محتوای آموزشی را به یادگیرندگان منتقل می‌کند. به عبارت دیگر، این معلم است که با توانایی و مهارت‌های حرفه‌ای خود، می‌تواند به عنوان یک میانجی دانا، خرده‌مند، تسهیل‌گر و هدایت‌کننده به دانش‌آموزان کمک کند تا آنان بتوانند به اهداف آموزشی و پرورشی از پیش تعیین شده دست یابند. لذا می‌توان گفت، تحقق آرمان‌ها و اهداف در کلاس درس، در گرو صلاحیت‌ها، توانایی‌ها، دانش و هنر معلمی است. به خاطر همین است که کیفیت یادگیری دانش‌آموزان به طور مستقیم از کیفیت و قابلیت‌های معلمان تأثیر می‌پذیرد. در واقع، معلم به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان هر نظام آموزشی و پرورشی، بدون برخورداری از انواع دانش و مهارت‌ها، هرگز قادر نخواهد بود وظیفه خطیر خود را به نحو شایسته به انجام برساند. بنابراین، معلمان باید به مهارت‌های حرفه‌ای معلمی مجهز شوند. به بیانی دیگر، هر معلمی باید از طریق تعامل با سایر عناصر برنامه درسی (محتوای آموزش، محیط یادگیری، دانش‌آموز، روش‌های یاددهی - یادگیری، ارزشیابی و...) بر دانش و مهارت‌های حرفه‌ای خود بیفزاید. زیرا موفقیت برنامه‌های درسی مستلزم توانمندی مجریان آن است.

در واقع، رشد حرفه‌ای معلمان و چگونگی خودگستری آنان همواره یکی از دغدغه‌های اصلی فرایند تعلیم و تربیت بوده است. تاکنون در این زمینه روش‌های راهبردی گوناگونی از جمله اقدام‌پژوهی، درس‌پژوهی و پژوهش‌های کمی به کار رفته‌اند. منطق اساسی مستتر در روش‌های راهبردی هم تلفیق نظریه و عمل است.

معلمان می‌دانند ارتباط نظریه و عمل آموزشی می‌تواند بر فعالیت‌های آموزشی و بازده یادگیری اثر مثبت بگذارد. البته گاهی مشاهده می‌شود که به طور مستقیم نمی‌توان از نظریه‌های موجود برای بهبود فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در کلاس درس استفاده کرد، زیرا آن‌ها هنوز بومی نشده‌اند؛ در چنین مواقعی، بهتر است از حاصل تجربه‌های زیسته و مهارت‌های حرفه‌ای سایر همکاران بهره گرفت. چرا که هر معلمی در طول دوران حرفه‌ای خود، تجربه‌های گران‌قدری به دست می‌آورد که استفاده از آن‌ها در موارد مشابه می‌تواند برای سایر معلمان نیز مفید واقع شود. اما تاکنون در نظام آموزشی، برای تبدیل گنجینه تجربی معلمان به نظریه یا فرضیه‌های علمی، تلاشی جدی صورت نگرفته است. از این رو، معلمان عادت کرده‌اند همواره مصرف‌کننده علم و دانش باشند، نه خلاق روش‌ها و تولیدکننده علم! نشانه‌های این امر هم تأکید بیش از حد بر به کارگیری نظریه‌های آموزشی در کلاس درس است. البته این تأکید ریشه در بنیاد فلسفی

موجود در نظام آموزشی دارد که بر اثبات‌گرایی متکی است. این نوع نگاه به پژوهش بیانگر این است که تنها یک روش علمی وجود دارد که با آن می‌توان پدیده‌های انسانی و غیرانسانی را بررسی کرد. اما باید به خاطر داشته باشیم که برای شناخت پدیده‌های آموزشی، نمی‌توانیم نگاه خود را صرفاً به یک دیدگاه فلسفی محدود کنیم، چرا که پدیده‌های انسانی با پدیده‌های غیرانسانی بسیار تفاوت دارند. نیز می‌دانیم، هر انسانی ویژگی‌های خاص خودش را دارد که او را از دیگر انسان‌ها متمایز می‌کند. از این رو، درک یادگیرندگان در کلاس درس با هم تفاوت دارد. معلم همواره در یک کلاس با یادگیرندگان متفاوتی سر و کار دارد. بنابراین، برای شناخت عمیق‌تر دربارهٔ درک و فهم یادگیرندگان از چرخهٔ یاددهی - یادگیری، باید از روش‌های کیفی پژوهش بهره گرفت. زیرا بررسی و مطالعهٔ پدیدهٔ مورد نظر (مانند کیفیت یادگیری دانش‌آموزان) در شرایط واقعی کلاس درس شکل گرفته و پدیدار می‌شود. داده‌های مورد نیاز معلم پژوهشگر هم از دل همین محیط آموزشی به‌دست می‌آیند که حاصل مطالعهٔ معلم پژوهشگر بر دانش‌آموزانش در قالب فرایند یاددهی - یادگیری بوده است.

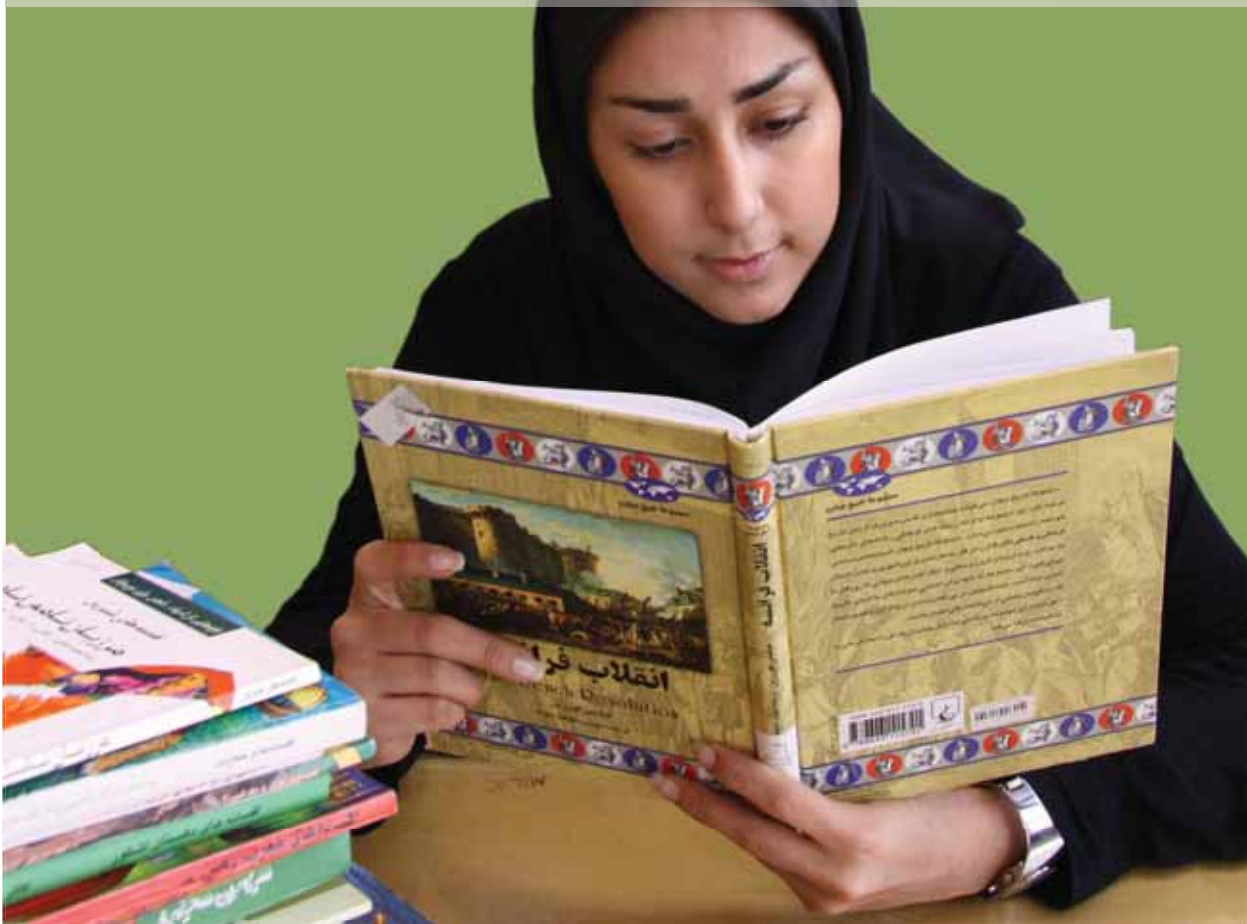
به طور کلی می‌توان گفت در این روش، مشاهدهٔ پدیدهٔ مورد نظر (کیفیت یادگیری) از نگاه دانش‌آموزان صورت می‌گیرد و نتایج حاصل هم دربارهٔ خودشان به کار گرفته می‌شود تا فعالیت‌های آموزشی و یادگیری بهبود یابد. توجه به این نکته بسیار مهم است که به‌کارگیری رویکرد پژوهش کیفی در کلاس درس، برای درک فعالیت‌های آموزشی و یادگیری، از ویژگی‌های خاصی برخوردار است، مانند: پرهیز از پیش‌داوری بر پایهٔ نظریه‌های موجود دربارهٔ رفتار دانش‌آموزان. از این رو، بهره‌گیری معلمان از رویکرد پژوهش کیفی در کلاس درس، فواید بسیاری دارد؛ به طوری که معلم خود به عنوان پژوهشگر وارد میدان آموزش و مطالعهٔ علمی می‌شود و به جای نظریه آزمایی، بر پایهٔ داده‌های جمع‌آوری شده و تأمل روی آن‌ها به نظریه‌پردازی اقدام می‌کند. از سوی دیگر، با اندیشه دربارهٔ داده‌های حاصل از محیط آموزشی، به فرضیه‌سازی (نه فرضیه‌آزمایی) دست می‌زند و با بهره‌گیری از نظریه‌های موجود و آنچه خود به‌دست آورده است، به چالش کشیده می‌شود. در نتیجه، او به طور عمیق و نقادانه نسبت به نظریه‌های موجود می‌اندیشد که ماحصل آن دستیابی به نظریهٔ زیستهٔ او دربارهٔ کاری است که در محیط آموزشی انجام داده است. از این رو، امروزه معلمان برای افزایش کارایی و اثربخشی بیشتر فعالیت‌های آموزشی و یادگیری در کلاس درس از رویکرد پژوهش کیفی بهره می‌گیرند. بنابراین، بهره‌گیری از رویکرد پژوهش کیفی به اکتشاف در کلاس درس می‌انجامد. از این رهگذر می‌توان به دانش کاربردی حرفه‌ای در زمینهٔ تعلیم و تربیت دست یافت. این دستاورد به‌گونه‌ای است که علاوه بر رشد حرفه‌ای، از معلم یک پژوهشگر آموزشی می‌سازد. پیشنهاد می‌شود معلمان ارجمند برای رشد و ارتقای توانمندی حرفه‌ای خود از رویکرد پژوهش کیفی در کلاس درس بهره بگیرند که نتیجهٔ آن علاوه بر ورزیدگی حرفه‌ای، به رشد و توسعهٔ یادگیری یادگیرندگان نیز (که مقصود نهایی هر برنامهٔ درسی است) منجر می‌شود.

احمد شریفان

عضو شورای برنامه‌ریزی مجله رشد تکنولوژی آموزشی

نگاهی به آسیب‌شناسی مطالعه

خواندن، مهارتی که نیازمند آموزش است

کلیدواژه‌ها: ضرورت مطالعه، کتاب‌خوانی، فرهنگ کتاب‌خوانی، مطالعه، خواندن کتاب

مقدمه

مدتی است که به مناسبت‌های متفاوت، هرگاه صحبت از کتاب پیش می‌آید، بلافاصله از سرانته پایین کتاب‌خوانی در جامعه انتقاد می‌شود. پیرو این بحث دلایل چندی نیز مطرح می‌شود که اهم آن‌ها از این قرارند:

◆ امروزه کشش دنیای دیجیتال و مجازی مانع خواندن کتاب‌های کاغذی می‌شود. مردم با امکانات متنوعی که دنیای مجازی در دسترسشان قرار می‌دهد، دیگر رغبتی به خواندن کتاب، به ویژه کتاب‌های سنتی، نشان نمی‌دهند.

راز سریع خواندن حجم زیاد مطالب در روز و فهمیدن آن‌ها، به دانستن فنون صحیح مطالعه و خواندن وابسته است

سن مناسب، «آی‌پد»، «آیفون»، «لپ‌تاپ» و مانند آن‌ها را در اختیار فرزندان قرار می‌دهند. آنان حتی برای فرزند خود لایایی و شعرهای کودکانه را نیز گاهی از روی کتاب می‌خوانند و او را با شکل فیزیکی کتاب آشنا می‌کنند تا رفته‌رفته، هم‌زمان با توجه به اسباب‌بازی‌هایش، در او حس خوبی نسبت به کتاب به وجود آید و به آن شرطی شود. سپس بعد از مدتی که کودک توانست اشیایی مانند اسباب‌بازی را با دست بگیرد، والدین برایش کتاب‌های پارچه‌ای تهیه می‌کنند تا او بتواند آن‌ها را نیز مانند سایر وسایل بازی در دست بگیرد، لمس کند و به شکل‌های آن نگاه کند. این کتاب‌ها در این سنین برای کودکان مزایای زیادی دارند، از جمله اینکه به علت پارچه‌ای بودن پاره نمی‌شوند و اگر کودک آن‌ها را کثیف کند، قابل شست‌وشو هستند.

در هر صورت تشویق به کتاب‌خوانی و ایجاد انگیزه برای خواندن کتاب، از خانواده شروع و در مهد کودک، پیش‌دبستانی، دبستان و دبیرستان، با برنامه‌ریزی علمی توسط مسئولان فرهنگی، از جمله وزارت آموزش و پرورش و رسانه‌ها و سایر نهادهای فعال در این زمینه، دنبال می‌شود. در این وادی، نقش کلیدی کتابخانه‌های مدرسه‌ها را در سپردن این مکان‌ها به دست کارشناسان کتابداری، و مجهز کردن این کتابخانه‌ها به کتاب‌های سودمند و رغبت‌برانگیز برای رده‌های سنی متفاوت دانش‌آموزان نباید فراموش کرد. نقش کتابدار حرفه‌ای علاقه‌مند در کتابخانه مدرسه بسیار حائز اهمیت است. ایجاد زمینه‌های مساعد و فعالیت‌های انگیزه‌دهنده کتابدار، دانش‌آموزان علاقه‌مند به مطالعه را ناآگاهانه به دنبال کتاب‌های میتدل بازاری نمی‌فرستد. به این ترتیب آنان می‌توانند از اوقات مطالعه خود استفاده بهتری ببرند.

خواندن به عنوان یک مهارت

به هر حال امروزه تمام اقشار جامعه، از فرودست تا بالادست، در طول روز به خواندن احتیاج پیدا می‌کنند. این خواندنی‌ها ممکن است به‌سادگی خواندن سردر مغازه‌ای، خواندن کاغذهای اداری و یا خواندن کتاب‌های قطور دانشگاهی، و مانند آن باشند. در این زمینه دنیای مجازی از نیاز افراد جامعه به مهارت خواندن ذره‌ای نکاسته است. خواندنی را در هر

- ◆ کتاب‌خوان نبودن والدین، به‌ویژه مادر، و در نتیجه آشنا نکردن فرزندان با کتاب از کودکی، باعث کتاب نخواندن در بزرگی می‌شود.
- ◆ فرهنگ کتاب‌خوانی در جامعه بر اثر عوامل گوناگون رشد نیافته است.
- ◆ کتاب گران است و خرید آن برای همه افراد کتاب‌خوان مقدور نیست.
- ◆ افراد پیوسته در تلاش معاش‌اند و فرصتی برای کتاب خواندن برایشان نمی‌ماند.
- ◆ برای افراد در سنین بالا مشکلات بینایی مانع از مطالعه است.
- ◆ آموزش و پرورش دانش‌آموزان را به کتاب علاقه‌مند نمی‌کند و فرهنگ کتاب‌خوانی را رواج نمی‌دهد.
- ◆ کتاب در زمینه مورد علاقه شخص کم است.

اگر عوامل بالا موجب پایین بودن سرانه کتاب‌خوانی در جامعه شده باشند، راهکارهایی نیز برای رفع بعضی از این مانع‌ها وجود دارند. برای آنان که اهل مطالعه هستند و در خرید کتاب با مشکل مالی روبه‌رو می‌شوند، در شهر تهران، در اکثر فرهنگ‌سراها و سراهای محله، کتابخانه‌هایی برای بزرگسالان، جوانان، نوجوانان و کودکان وجود دارند. این کتابخانه‌ها نیاز به خرید کتاب را، البته غیر از کتاب‌های تخصصی، تا حدی بر طرف می‌کنند.

استفاده از دنیای مجازی مطلبی است که در جوامع امروزی درباره محاسن و معایبش، از جمله عادت افراطی به آن و پیامدهای ناگوار این عادت، مستند نبودن بعضی نوشته‌ها که بین مردم دست‌به‌دست می‌شوند، و بسیاری از این قبیل، بحث و گفت‌وگوی زیادی می‌شود. این نوشته در پی پرداختن به این بحث مفصل نیست، ولی تا آنجا که پدیده دنیای مجازی را دلیلی برای نخواندن کتاب مطرح می‌کنند، باید گفت که شخص علاقه‌مند به کتاب، برایش فرقی نمی‌کند، چون می‌تواند به جای کتاب کاغذی از کتاب‌های الکترونیکی استفاده کند.

اما در مورد خردسالان، مدیریت والدین بر این امر بسیار ضروری است. به‌طور معمول، پدران و مادران آگاه، نه در سنین خیلی پایین، بلکه در موقعیت و

کتاب خواندن در حال راه رفتن، سرعت مطالعه را پایین می‌آورد

جایی، چه روی کاغذ، چه روی صفحه نمایش رایانه و چه روی گوشی همراه، باید خواند.

افراد در مورد مطالعه آزاد و یا مطالبی که خواندنشان در ارتباط با شغل و حرفه آنهاست، شکایت زیادی از کمبود وقت دارند. همیشه مقداری از حجم خواندنی‌های واجب، بر اثر کم آوردن زمان به روز بعد موکول و باعث دل‌نگرانی می‌شود. مشکل کم‌آوردن وقت برای مطالعه را چگونه می‌توان حل کرد؟

چند روز پیش یک دانشجوی ایرانی که در کشوری انگلیسی زبان تحصیل می‌کند، از وضعیت مطالعه خودش گلایه می‌کرد که نمی‌تواند با سرعت هم‌کلاسی‌هایش تکالیف خواندنی خود را بخواند و تمام کند. او می‌گفت: این کمبود وقت ارتباطی به این موضوع ندارد که زبان مادری او انگلیسی نیست، بلکه عوامل دیگری نیز در این کندی مطالعه دخیل هستند. دانشجویان دیگری نیز که مانند او زبان مادری‌شان انگلیسی نیست تکالیف خواندنی را به اصطلاح «می‌بلعند» و به موقع تمام می‌کنند، در حالی که او تازه اندر خم یک کوچه است.

سخنان او راقم این سطور را به یاد دو خاطره مربوط به چند دهه پیش انداخت که اولین آن، آشنایی با یک خانواده انگلیسی ساکن ایران، در یک مهمانی بود. آن‌ها دو فرزند داشتند. پسرشان کلاس پنجم ابتدایی بود و به مدرسه مخصوص خودشان می‌رفت و دخترشان چهارساله بود. مادر خانواده که فهمید شغلم تدریس است، از من سراغ کتابخانه‌هایی را در تهران گرفت که کتاب‌هایی برای قبل از دبستان و کتاب‌هایی برای سن بچه‌های ابتدایی به زبان انگلیسی داشته باشند. او برایم تعریف کرد که پسرش در تعطیلات تابستان کتاب‌های زیادی خوانده است و دیگر کتابی برای خواندن ندارد و هنوز دو هفته به آغاز سال تحصیلی جدیدش مانده است. وقتی مادر مجموع تعداد صفحاتی را که این پسر در این مدت خوانده بود برایم گفت، به نظرم عجیب و مبالغه‌آمیز آمد؛ چون از نظر من چنین چیزی امکان نداشت.

از مادر پرسیدم که واقعاً این کتاب‌ها را خوانده یا بعضی را فقط ورق زده است. آن خانم برایم توضیح داد که در کشور ما کودکان قبل از رفتن به مدرسه، توسط والدین و سپس در مهد کودک، توسط مربیان با کتاب آشنا می‌شوند. آن‌گاه در مدرسه، بچه‌ها را با توجه به سنشان، گام‌به‌گام با روش‌های صحیح مطالعه و افزایش سرعت خواندن آشنا می‌کنند.

و اما مورد دوم، چند سال بعد بود که دوستی برایم از یک دختر ایتالیایی تعریف کرد که تازه ازدواج کرده و با همسرش و به قصد یک سفر پنج هفته‌ای به تهران آمده بود. دوستم کتابخانه نسبتاً بزرگی در خانه داشت که به مناسبت رشته تحصیلی‌اش، بیشتر به زبان انگلیسی بود. او برایم توضیح داد چگونه آن دختر که به زبان انگلیسی مسلط بود، در مدت ۱۵ روزی که از سفرش می‌گذشت، کتاب‌های او را به اصطلاح «درو» کرده و دیگر برایش کتابی نخوانده نمانده بود و حالا دنبال کتاب‌های جدید می‌گشت. دوستم به من گفت، در واقع ایشان کتاب نمی‌خواند، بلکه کتاب را «می‌خورد». گفتم حتماً سرسری خوانده است. او جواب داد: «من هم ابتدا همین‌طور فکر می‌کردم، ولی وقتی درباره مطالب بعضی از کتاب‌ها حرف می‌زدیم و یا بعضی از شخصیت‌های رمان‌ها را نقد می‌کردیم، کاملاً معلوم بود که آن‌ها را با دقت خوانده است.

راز سریع خواندن حجم زیاد مطالب در روز و فهمیدن آن‌ها، در هر دو مورد ذکر شده در بالا، به‌خاطر دانستن فنون صحیح مطالعه و خواندن است. شاید بتوان گفت که یکی از علل مهم پایین بودن سرانه کتاب‌خوانی در جامعه ما نداشتن مهارت لازم در خواندن است که پیامد آن کم آوردن وقت است.

روش صحیح مطالعه

با توجه به سرعت زندگی، به‌ویژه در کلانشهرها، که شخص دائم با کمبود وقت روبه‌روست، آموختن روش‌های صحیح مطالعه و فنون خواندن یکی از مهارت‌های ضروری زندگی است. در کشورهایی که آموزش این مهارت، از دبستان شروع و در سطوح بالاتر دنبال می‌شود، هم‌پای این آموزش‌ها، دانش‌آموزان مرتب و پیوسته این فنون را به‌طور عملی به کار می‌گیرند و تمرین می‌کنند.

رعایت چند نکته بنیادی هنگام کتاب خواندن

◆ شرایط مکان مطالعه از نظر دما، نور و دور بودن از صداهای مزاحم بسیار مهم است. کتاب خواندن در حال راه رفتن سرعت را پایین می‌آورد. خواندن در رخت‌خواب باعث خواب‌آلودگی می‌شود، چون رخت‌خواب مکانی است که فرد از کودکی به عنوان جای خواب نسبت به آن شرطی شده است.

◆ شخص باید نخست هدف خود را از خواندن مشخص کند و سپس طبق آن، از فوننی که آموخته است، با توجه به نوع آن مطالب، استفاده کند. برای مثال، باید مشخص کند آیا فقط آن مطلب را برای کسب اطلاعات و اخبار می‌خواند؟ آیا می‌خواهد فقط آن مطلب را بخواند، بفهمد و بگذرد؟ آیا می‌خواهد آن مطلب را بخواند، بفهمد، از بر کند و برای امتحان حاضر شود؟

◆ سریع خواندن به تمرکز نیاز دارد. برای هر کسی ممکن است این اتفاق بیفتد که مثلاً یک بند (پاراگراف) را از اول تا آخر بخواند، ولی نفهمد چه خوانده است، چون فکرش به چیز دیگری مشغول بوده است. در این حالت خواندن اتفاق افتاده است، ولی بدون فهم مطلب. این شخص مجبور است برای فهم آن مطلب یک بار دیگر، با تمرکز، خواندن را تکرار کند که در نتیجه آن وقتش تلف می‌شود.

◆ خواندن با صدای بلند سرعت را کم می‌کند. به‌طور معمول، افرادی که حافظه شنیداری قوی دارند، برای حفظ کردن یک مطلب از این فن استفاده می‌کنند. ولی کسی که چنین هدفی از خواندن ندارد و فقط می‌خواهد مطلب را سریع بخواند و بفهمد، باید دقت کند که فقط چشمانش روی مطلب به‌طور یکنواخت حرکت کنند. لب زدن، در دل گفتن و به‌طور کلی به حرکت در آوردن اندام گفتاری از سرعت خواندن می‌کاهد.

◆ مطالب خواندنی طبیعتشان با هم فرق دارد. نمی‌توان کتاب فیزیک و شیمی را مثل کتاب داستان (رمان) خواند.

◆ نیازی نیست بعضی از مطالب خواندنی را خط به خط از اول تا آخر خواند. خواندن بند (پاراگراف) اول و آخر یک مقاله خوب نوشته شده، خلاصه اطلاعات مهم را به دست می‌دهد. برای مثال، چه کسی یک روزنامه را از اول تا آخر آن می‌خواند؟ معمولاً شخص ناخودآگاه ابتدا به همه تیترهای اصلی روزنامه نظر می‌اندازد و مطالبی را که به آن‌ها علاقه‌مند است، برای خود مشخص می‌کند. سپس به ترتیب اهمیتی که آن مطالب برایش دارند، با دقت شروع به خواندن آن‌ها می‌کند.

به هر حال، خواندن نیاز هر روز همه افراد جامعه است. مهارت سریع خواندن برای بعضی اقشار مانند استادان، دانشجویان، پژوهشگران، معلمان، دانش‌آموزان و همه افراد علاقه‌مند به مطالعه بسیار ضروری است. امید آنکه آموزش دادن این مهارت در همه دوره‌های تحصیلی، مورد توجه مسئولان محترم فرهنگی قرار گیرد تا به این وسیله گامی بزرگ در راه کمک به رشد کتاب‌خوانی برداشته شود.

یادگیری ماندگار با کمک مناسبت‌های تقویمی

اشاره

اشاره به محیط یادگیری یادآور بهره‌مندی از فرصت‌های تربیتی مانند اجرای برنامه‌ها به مناسبت‌های گوناگون است. همان‌طور که می‌دانیم فرایند یاددهی - یادگیری شامل تعامل خلاق، هدفمند و فعال یادگیرنده با محیط‌های متنوع یادگیری است. بنابراین، برگزاری برنامه‌ها و انجام فعالیت‌های گوناگون برای گرامیداشت مناسبت‌های خاص، بخشی از فرایندی است که به طراحی آموزشی نیازمند است. بر این اساس، در یکی از مدارس ابتدایی شهر تهران، فرصت‌های مرتبط با مناسبت‌های ملی و دینی، به ایجاد تجربه‌های گوناگون آموزشی و تربیتی تبدیل شده است که در آن مشارکت دانش‌آموزان و اولیای مدرسه در انجام فعالیت‌ها، محور اساسی است. نوشته پیش‌رو به این تجربه‌ها اختصاص دارد.

کلیدواژه‌ها: طراحی آموزشی، ایستگاه‌های یادگیری، بازی و آموزش

در انتظار یک بهانه ناب

یکی از دغدغه‌های آموزشی این است که چطور از فرصت‌ها و برنامه‌هایی که به مناسبت‌های گوناگون در مدرسه اجرا می‌شود استفاده کنیم تا یادگیری ماندگار و مؤثری برای دانش‌آموزان فراهم آوریم. در طول سال تحصیلی، بسیاری از اتفاقات و رخداد‌های تاریخی و دینی دست‌مایه و

یکی از این مناسبت‌ها روز دانش‌آموز است؛ روزی که به مناسبت یادآوری رشادت‌های دانش‌آموزان و نقش مهم و مسئولیت‌عظیم آن‌ها در تاریخ‌سازی و تعیین سرنوشت یک ملت نام‌گذاری شده است و امروزه متأسفانه برای برخی از افراد، تنها به رد و بدل کردن هدیه‌ای برای دانش‌آموزان محدود و منحصر شده

بهانه‌های ارزشمندی هستند که گاه به دلیل بی‌توجهی به ماهیت و عظمت هر کدام، به جشن‌ها یا برنامه‌هایی نمادین و تکراری تبدیل می‌شوند و در نهایت نه تنها آموزه‌ای ارزشمند برای دانش‌آموزان به همراه ندارند، بلکه در برخی موارد در ذهن دانش‌آموزان احساس ناخوشایندی به آن اتفاق گره می‌خورد.

۵

خوش‌نویسی

تجربه یک خوش‌نویسی ساده در کنار مربیان، برای نوشتن جمله‌ای خاطره‌انگیز، از کارکردهای این ایستگاه است.

۱

دارالقرآن

یکی از معلمان، به مناسبت تاریخی یا دینی مورد نظر، با تکیه بر روایات و آیات قصه‌ای می‌گوید.

۶

ساخت بند قاب با مهره

در تکمیل قاب طراحی و ساخته شده در ایستگاه‌های قبلی، دانش‌آموزان می‌توانند با کمک وسایل ساده‌ای مانند مهره، بند و دیگر موارد، برای آویز قاب خود مدلی طراحی و تولید کنند.

۲

نقاشی

دانش‌آموزان می‌توانند بر اساس داستانی که از این روز یاد گرفته‌اند نقاشی بکشند یا در تکمیل یک نقاشی گروهی مشارکت کنند.

۳

ریاضی و علوم تجربی

بازی‌های فکری و دست‌سازهای مربوط به مفاهیم مرتبط با این درس‌ها، با نظارت و هدایت معلمان، در این ایستگاه‌ها کار می‌شود.

۴

ساخت قاب

دانش‌آموزان می‌توانند گام به گام، همراه با آموزش مربی، از وسایل ساده قاب بسازند و بنا به خلاقیت خود آن را شکل دهند و رنگ‌آمیزی کنند.

است. به همین دلیل، این دستور را در برنامه کاری خود قرار دادیم تا اتفاقی بیشتر از خاطره‌سازی را به هر مناسبت برای دانش‌آموزان فراهم آوریم و در نهایت به نتایج و اهداف قابل‌اعتنایی مانند تجربه کارگروهی و درس‌آموزی فکر کنیم.

طراحی و ایجاد ایستگاه‌های فعالیت‌های متنوع و گوناگون از جمله پیشنهادهایی بود که برای اجرای برنامه‌های مناسبی در مدرسه به بحث و بررسی گذاشته شد. در این نوع فعالیت، دانش‌آموزان می‌توانستند مشارکت بیشتری در تولید برنامه داشته باشند و در عین حال با معلمان و هم‌سالان خود به صورت تعاملی دست‌ساخته‌های خود را تولید کنند. تولیدات آن‌ها همان هدایایی است که دریافت می‌کنند، اما می‌توانستند حضور و همراهی دوستان و معلمان خود را نیز در آن احساس کنند و روز متفاوتی را در مدرسه تجربه کنند.

در این روز، صبح‌گاه مطابق معمول برگزار می‌شود و شرح برنامه ایستگاه‌ها در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. قوانین و انتظارات نیز توضیح داده می‌شود تا دانش‌آموزان بدانند چگونه می‌توانند نهایت لذت و استفاده را از برنامه به دست آورند. دانش‌آموزان پس از صبحگاه و همکاری بعد از صرف صبحانه‌ای مختصر، به ایستگاه‌های مسئولیت خود می‌روند. ایستگاه‌های طراحی شده شامل موارد زیرند:

طراحی آموزش غیرمستقیم عروسک‌ها به کمک معلم می‌آیند!

اشاره

پروژه‌ای که شرح آن در ادامه آمده است، با هدف بررسی مقایسه‌ای رشد مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی با و بدون تعامل با عروسک است. این شیوه که بر آموزش غیرمستقیم مبتنی است، به مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های اجتماعی توجه دارد. در شیوه‌های آموزشی غیرمستقیم، دانش‌آموزان در فضایی آموزش داده می‌شوند که به ظاهر یادگیری رسمی رخ نمی‌دهد و مراحمی را می‌گذرانند که غالباً در شرایط طبیعی و معمول زندگی رخ می‌دهد. به همین دلیل، یادگیری برای آن‌ها از ماندگاری بیشتری برخوردار است. با این نگاه، شناسایی و بهره‌گیری معلمان از شیوه‌های غیرمستقیم در فرایند یاددهی - یادگیری اهمیت بسیاری دارد و پرسش اصلی مطالعه حاضر این است که آیا استفاده از عروسکی که همانند دیگر دانش‌آموزان در کنار آن‌ها قرار می‌گیرد و با محوریت موضوع مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، مسائل خود را با آن‌ها در میان می‌گذارد، می‌تواند در رشد و توانمندسازی دانش‌آموزان مؤثر باشد؟ برای پاسخ به این پرسش، پژوهشی را طراحی و اجرا کردیم.

کلیدواژه‌ها: طراحی آموزشی، آموزش غیرمستقیم، فرایند یاددهی - یادگیری، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های اجتماعی

آغاز یک پروژه

پس از دریافت آموزش‌های غیرمستقیم از طریق عروسک، به این دو آزمون پاسخ دادند. همچنین، برای مقایسه نتیجه به دست آمده، گروه دیگری از دانش‌آموزان هم‌سال در مدرسه دیگری که از آموزش عروسک استفاده نکردند، به آزمون پاسخ دادند تا مبنای مقایسه به دست آید. نتیجه این مطالعه شامل موارد زیر است:

۱. میانگین نمرات مربوط به رشد مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان که آموزش غیرمستقیم (همراه با عروسک) را دیده‌اند، با میانگین نمرات دانش‌آموزانی که این آموزش را دریافت نکرده‌اند، تفاوت معناداری دارد.

با توجه به مطالعات گوناگون در زمینه بهره‌گیری از عروسک به عنوان شیوه‌ای در آموزش غیرمستقیم، در مدرسه ابتدایی دخترانه تطبیقی و بین‌الملل تهران، بر آن شدیم از طریق انجام یک پژوهش، میزان تأثیرگذاری آموزش غیرمستقیم مبتنی بر استفاده از عروسک را در رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی دانش‌آموزان دوره ابتدایی بررسی کنیم. برای این منظور، از «مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان)» و «مقیاس سنجش میزان مهارت ارتباطی بین فردی در افراد مختلف» استفاده کردیم؛ به این شکل که دانش‌آموزان این مدرسه،

۲. میانگین نمرات دانش‌آموزانی که به روش غیرمستقیم (همراه با عروسک) آموزش دیده‌اند، با دانش‌آموزانی که به این شیوه آموزش ندیده‌اند، در رشد مهارت‌های اجتماعی، تفاوت معناداری دارد.

آزمون‌های مورد استفاده

الف) مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان)

مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان) را ماتسون و همکارانش (۱۹۸۳) برای سنجش مهارت‌های اجتماعی افراد ۴ تا ۱۸ ساله تدوین کرده‌اند. این مقیاس ۶۲ عبارت دارد که مهارت‌های اجتماعی کودکان را توصیف می‌کنند. در این پژوهش، ۱۸ سؤال این پرسش‌نامه که به عامل اول (مهارت‌های اجتماعی مناسب) مربوط است، مورد استفاده قرار گرفته‌اند. برای پاسخگویی به آن، آزمودنی باید هر عبارت را بخواند و سپس نظر خود را بر اساس یک شاخص ۵ درجه‌ای از نوع مقیاس لیکرت با دامنه‌ای از نمره‌های ۱ (هرگز/هیچ‌وقت) تا ۵ (همیشه) مشخص کند. برای این مقیاس، ۵ مقیاس فرعی در قالب پنج عامل جداگانه تعریف شده است که عامل اول، مهارت‌های اجتماعی مناسب است و رفتارهایی اجتماعی از قبیل داشتن ارتباط دیداری با دیگران، مؤدب بودن، به کار بردن نام دیگران و اشتیاق به تعامل مفید و مؤثر با دیگران را در برمی‌گیرد.

ب) مقیاس سنجش میزان مهارت ارتباطی بین فردی در افراد

این پرسش‌نامه را منجمی‌زاده (۱۳۹۱) ساخته است. ۱۹ سؤال دارد و هدف آن سنجش میزان مهارت‌های ارتباطی بین فردی در افراد است. طیف پاسخگویی آن از نوع لیکرت و از بسیار پایین تا بسیار خوب تعیین شده است. برای به‌دست آوردن امتیاز کلی پرسش‌نامه، مجموع امتیازهای همه سؤالات را باهم جمع می‌کنند. این امتیاز دامنه‌ای از ۱۹ تا ۹۵ خواهد داشت. نمره‌های بالاتر نشان‌دهنده مهارت ارتباط بین فردی بالاتر در شخص پاسخ‌دهنده خواهند بود، و برعکس. اما برای کسب نتیجه دقیق‌تر و سنجش میزان مهارت ارتباط بین فردی شخص پاسخ‌دهنده، می‌توان از دسته‌بندی زیر استفاده کرد:

- ◆ نمره زیر ۴۵ دچار مشکل حاد ارتباطی
- ◆ نمره ۴۶ تا ۶۵ دارای مشکل ارتباطی
- ◆ نمره ۶۶ تا ۹۵ دارای توانمندی ارتباطی

روش اجرا

پس از شناسایی گروه‌های دانش‌آموزان، برای گروه مورد آزمایش برنامه‌ای طراحی شد که از آن طریق دانش‌آموزان با عروسکی که خود را همانند یک دانش‌آموز معرفی می‌کرد، آشنا شدند. عروسک‌گردان تحت نظر محقق، تعاملات و گفت‌وگوهایی با دانش‌آموزان برقرار می‌کند که در آن توانایی‌های ارتباطی و اجتماعی مورد توجه قرار دارند. در برخی موقعیت‌ها، با هماهنگی قبلی، عروسک در میان دانش‌آموزان قرار می‌گیرد، موضوع خود را با آن‌ها در میان می‌گذارد و درخواست راهنمایی می‌کند. این مسائل بر مسائل مبتلابه دانش‌آموزان مبتنی هستند و با توانایی‌های یاد شده مرتبط می‌شوند. در دیگر موقعیت‌ها، عروسک با حضور در کلاس و نشستن در کنار دانش‌آموزان، تلاش می‌کند در اتفاقات معمول و روزانه آن‌ها مشارکت داشته باشد و عروسک‌گردان به صورت هدفمند و برنامه‌ریزی شده، خودش را جای آن‌ها بگذارد و در حل مسائل نظر بدهد.

از طریق این تعاملات، دانش‌آموزان ارتباطهایی با عروسک برقرار می‌کنند و با خرده‌مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی آشنا می‌شوند. در این شیوه، آموزه‌ها به صورت غیرمستقیم ارائه می‌شود. در ادامه و بعد از گذر از یک دوره چندماهه، دو آزمون یاد شده، برای این گروه از دانش‌آموزان مدرسه ابتدایی بین‌الملل دختران تهران برگزار می‌شود. هم‌زمان، دانش‌آموزان هم‌سال در مدرسه دیگر نیز که از این آموزش بهره نداشتند، به آزمون‌ها پاسخ می‌دهند. نتایج می‌تواند رهنمون تأثیرگذاری شیوه غیرمستقیم آموزش بر یادگیری دانش‌آموزان باشد.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری

نتایج این مطالعه نشان داد میانگین نمره مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزانی که به روش غیرمستقیم، همراه با عروسک آموزش دیده‌اند، از دانش‌آموزانی که به این روش غیرمستقیم آموزش ندیده‌اند، بیشتر است. از طرف دیگر، با توجه به آزمون تی مستقل به عمل آمده، می‌توان نتیجه گرفت، بین میانگین نمره دانش‌آموزانی که به صورت غیرمستقیم با عروسک آموزش دیده‌اند و دانش‌آموزان گروه گواه، در مهارت‌های ارتباطی تفاوت معنی‌دار وجود دارد. در تبیین این فرضیه چنین می‌توان گفت، مهارت‌های ارتباطی کارآمد، در موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان نقش مهمی دارند (پهلون، ۲۰۰۵).

دانش‌آموزانی که در مدرسه از جو مشارکتی و محیط بازی بهره‌مندند، از نظر درسی و میزان یادگیری در سطح بالاتری قرار دارند

کنترل بر روش‌های انسان‌گرایانه، از جمله روش‌های خودکنترلی، خودانضباطی و خودتنظیمی مبتنی است. دانش‌آموزانی که در مدرسه از جو مشارکتی و باز، و محیط بازی بهره‌مندند، از نظر درسی و میزان یادگیری، نسبت به دانش‌آموزان مدرسه‌های دارای جو عادی و بسته، در سطح بالاتری قرار دارند. بنابراین، مدرسه‌ای می‌تواند در دستیابی به اهداف خود موفق باشد که عملکردش به جو باز و صمیمانه و محیط بازی با عروسک نزدیک‌تر باشد. به عبارت دیگر، جو مثبت و وجود محیط بازی با عروسک و آموزش غیرمستقیم در قالب بازی با عروسک می‌تواند بر مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی دانش‌آموزان بیفزاید.

یک یادآوری

نتیجه این مطالعه یادآور و مؤید این نکته است که معلمان به منظور پرورش صفات و ویژگی‌های سازنده و مثبتی چون مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی مناسب، همکاری، مسئولیت‌پذیری و حتی زدودن صفاتی منفی چون پذیرش بی‌چون‌وچرا و رقابت‌های منفی، و حسادت، می‌توانند زمینه ایجاد جو مثبت و باز و نیز تعامل بیشتر کودکان با عروسک را به عنوان ابزاری در آموزش غیرمستقیم و در قالب بازی فراهم آورند. به این صورت، کیفیت یادگیری دانش‌آموزان، با کمترین احتمال اضطراب و تنش و به صورت غیرمستقیم افزایش می‌یابد. در پایان لازم است از تمام همکارانی که در اجرای این پژوهش همکاری داشته‌اند، اعم از دکتر **مریم نوروزپور**، مشاور مجتمع، **مریم حسینی**، معاون مجتمع و **رقیه سلیقه‌دار**، مجری آزمون در گروه گواه، تشکر و قدردانی کنیم.

* منابع

۱. منجمی زاده، اصغر (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین مهارت‌های ارتباطی بین فردی و میزان پذیرش اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام نور خوراسگان. پایان‌نامه کارشناسی. گروه علوم اجتماعی.
2. Gursimsek, I., Vural, D.E., Demirsoz, E.S. (2008). The Relation between Emotional Intelligence and Communication Skills of Teacher Candidates, Mehmet Akif Ersoy Universities Egitim Fkultesi Dergisi December.
3. Hargie, O., S., & Dickson, D. (2004). Skilled Interpersonal Communication: Research, Theory and Practice. New York: Routledge.
4. Matson, J. L. (1983). A system of assessment for adaptive behavior, social skills, behavioral function, medication side-effects, and psychiatric disorders. Research in Developmental Disabilities, 24(1).
5. Pehlivan, K. B. (2005). Ogre men adaylarmin ileitis becerisi algilari uzerine bircalisma. Illkogretim- online, 42(2).

میانگین نمره مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزانی که به صورت غیرمستقیم با عروسک آموزش دیده‌اند، نسبت به سایرین بیشتر است

دانش‌آموزی که مهارت‌های ارتباطی کارآمدی دارد، ارتباطات مثبتی با معلم و هم‌کلاسی‌هایش برقرار می‌کند و محیط مساعدی برای یادگیری خود خلق می‌کند. **هارجی و دیکسون (۲۰۰۴)** نیز در تحقیقات خود دریافتند، به کمک آموزش مهارت‌های ارتباطی می‌توان بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان افزود.

با توجه به داده‌های موجود و نتایج تحقیقات پیشین می‌توان نتیجه گرفت، آموزش به صورت غیرمستقیم و با استفاده از عروسکی که مورد علاقه دانش‌آموزان و کودکان است، می‌تواند بر بهبود مهارت‌های ارتباطی و حتی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مثبت داشته باشد. این اختلاف و شکاف در نمره میانگین دانش‌آموزانی که با عروسک در تعامل بودند و دانش‌آموزانی که با عروسک در تعامل نبودند، می‌تواند گواه این ادعا باشد. همچنین، نتایج پژوهش حاضر نشان داد، میانگین نمره مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزانی که به روش غیرمستقیم با عروسک آموزش دیده‌اند، از دانش‌آموزانی که به این شیوه غیرمستقیم آموزش ندیده‌اند، به طور معنی‌داری بیشتر است. و می‌توان اظهار داشت، علت افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان در جو اجتماعی که در تعامل با عروسک در محیط مدرسه ایجاد می‌شود، به ایجاد شرایطی مربوط است که دانش‌آموزان به‌دوراز هرگونه تهدید، تحمیل و فشار، آزادانه، صادقانه و صمیمانه، در تعامل با عروسک، به آموزش غیرمستقیم می‌پردازند، فضای روانی سالم و سازنده‌ای بر روابط اجتماعی آنان حاکم است، شیوه انجام فعالیت‌ها مشارکت جویانه است، و روش‌های

طراحی آموزشی

مؤلفان: دکتر علیرضا فقیهی، مجتبی حیدری

ناشر: انتشارات کوروش چاپ

سال نشر: ۱۳۹۲

تلفن: ۸۸۴۳۸۱۹۹ و ۸۸۴۳۸۳۹۶ - ۰۲۱

یکی از ویژگی‌های عصر حاضر تغییرات مداومی است که با شتاب فزاینده در دستاوردهای علمی و فناوری رخ می‌دهد. یکی از حوزه‌هایی که بالقوه می‌تواند تأثیرات فراوانی از این فناوری بپذیرد، آموزش و پرورش است. استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش در حال تبدیل شدن به بخش مهمی از سیاست‌گذاری‌ها و اصلاحات آموزشی است و اکثر کشورهای جهان آن را رکن اصلی برنامه‌های ملی خود برای بهبود نظام آموزشی و ارتقای کیفیت روش‌های تدریس قرار داده‌اند.

فناوری آموزشی به عنوان روش منظم طراحی، اجرا و ارزیابی کل فرایند تدریس و یادگیری از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و سایر امکانات و دستاوردهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری موجود به طور گسترده و فراگیر استفاده می‌کند و به طور مستمر بر غنای خود می‌افزاید.

طراحی آموزشی به عنوان هسته مرکزی فناوری آموزشی، علم و هنر ایجاد محیط و مواد آموزشی است تا یادگیرنده را از جایی که قادر نیست تکالیفی را انجام دهد به جایی که می‌تواند آن تکالیف را انجام دهد، برساند. و این کار براساس پژوهش‌های نظری و عملی در حوزه‌های شناخت، فلسفه آموزش و حل مسئله انجام می‌گیرد.

این کتاب به منظور آشنا کردن دانشجویان دوره‌های کارشناسی آموزش ابتدایی و تکنولوژی آموزشی با طراحی آموزشی در هشت فصل تدوین شده است.

ابتدا برخی از مفاهیم مرتبط با این حوزه و تاریخچه طراحی آموزشی به اجمال معرفی شده است.

در فصل دوم و سوم رویکردهای طراحی آموزشی اعم از رفتاری، شناختی، ساختن‌گرایی و رویکرد تلفیقی معرفی شده‌اند.

در فصل‌های چهارم تا هشتم نیز برخی از عناصر اصلی طراحی آموزشی شامل نیازسنجی و تدوین اهداف، محتوا و روش‌های سازماندهی آن، روش‌های تدریس و راهبردهای یاددهی - یادگیری، رسانه‌های آموزشی و سرانجام سنجش و ارزشیابی به تفصیل بیان شده است.

تجربه‌ای نو در شیوه یادگیری علوم

معلم، تسهیل گر یادگیری لذت بخش

اشاره

مدیریت کلاس درس توسط معلم مهم ترین عامل در یادگیری و رشد تفکر فراگیرندگان است. در این مقاله، ویژگی های معلم را به عنوان «تسهیل گر یادگیری» شرح داده ایم و سپس آن را با رویکرد سنتی مدیریت یادگیری مقایسه کرده ایم. در پایان مقاله نیز مثالی از درس علوم تجربی ارائه می دهیم که در آن دانش آموزان با پدیده ای، بر خلاف تجربه های قبلی شان، مواجه می شوند و معلم دانش آموزان را تشویق می کند مسئله را تحلیل و تفسیر کنند.

کلیدواژه ها: تسهیل گر یادگیری، تجربه آموزشی، مدیریت یادگیری

مقدمه

یکی از مسائل مهم در مدیریت یادگیری، نقش معلم در کلاس درس است. مطابق با شیوه سنتی، معلم در کلاس درس به ارائه اطلاعات می پردازد و دانش آموزان به صحبت های معلم گوش فرا می دهند. همه مراحل تدریس معلم از قبل برنامه ریزی شده اند و هیچ رویداد پیش بینی نشده ای در طرح درس معلم وجود ندارد. حتی پرسش های دانش آموزان از قبل برنامه ریزی شده اند، به طوری که فراگیرندگان مجازند در چارچوب مشخصی از معلم سؤال کنند و پاسخ های معلم نیز از قبل مشخص شده است. دانش آموزان باید ذهنشان را طوری کنترل کنند که مطلبی خارج از محتوای درسی سؤال نکنند و به جای آن، حواس خود را روی پاسخ دهی به پرسش های معلم متمرکز کنند (که آن هم پاسخی مشخص دارد). باید توجه کرد که این روش نمی تواند قوه تخیل و خلاقیت فراگیرندگان را پرورش دهد. در واقع، دانش آموزانی که در نظام سنتی پرورش می یابند، تنها می توانند به سؤالاتی که در سطوح پایین یادگیری (دانش و درک و فهم) طراحی شده اند، پاسخ دهند.

در رویکرد «ساختن گرایی» مسئولیت یادگیری به عهده دانش آموزان است. معلم با قرار دادن دانش آموزان در موقعیت های چالش زاء، دانش آموزان

را تشویق و راهنمایی می کند تا دانش پیشین خود را بازسازی و دانشی جدید تولید کنند. در این رویکرد، معلم نقش تسهیل گر یادگیری را دارد. اما تاکنون در این باره که معلم تسهیل گر چه ویژگی هایی دارد و یا مدیریت یادگیری توسط معلم تسهیل گر چگونه انجام می شود، کمتر صحبت شده است. در این مقاله سعی می شود ضمن ارائه شاخص های اصلی معلم تسهیل گر و مقایسه آن با معلم سنتی، یک نمونه عملی از تدریس معلم تسهیل گر نیز ارائه شود.

تسهیل گری یادگیری

در رویکرد تسهیل گری یادگیری، هدف معلم از آموزش، تسهیل فرایند کسب تجربیات یادگیری برای دانش آموزان است؛ بر خلاف شیوه سنتی که معلم به صورت منبع انتشار اطلاعات عمل می کند و تنها به راهنمایی فراگیرندگان می پردازد، در رویکرد تسهیل گری یادگیری، دانش آموزان احساس می کنند معلم در مجموعه آن ها قرار دارد. با این حال، معلم همه دانش آموزان را تحت نظر دارد و هر زمان که لازم باشد، آن ها را راهنمایی و تشویق می کند تا اندیشه ها و دانش خود را با سایر فراگیرندگان به اشتراک بگذارند.

در رویکرد تسهیل گری یادگیری، نقش دانش آموزان از «مشاهده» به «مشارکت» تبدیل می شود. معلم به دانش آموزان کمک می کند اطلاعات را از حالت

در رویکرد ساختن‌گرایی مسئولیت‌یادگیری بر عهده دانش‌آموزان است

تهیه کند (حتی اگر این مطالب در چارچوب کتاب درسی نباشند).

◆ در تدریس سنتی، پاسخ‌های دانش‌آموزان از پیش تعیین شده، یکسان و هم‌گراست.

◆ معلم تسهیل‌گر پرسش‌های واگرا مطرح می‌کند (پرسش‌هایی که پاسخی مشخص و از پیش تعیین شده ندارند).

◆ هر چه کنترل رفتار آموزشی دانش‌آموزان بیشتر شود، مسئولیت معلم برای به دوش کشیدن ارتقای دانش فراگیرندگان بیشتر می‌شود.

◆ هنگامی که معلم نقش تسهیل‌گر را داشته باشد، دانش‌آموزان مسئولیت و مشارکت بیشتری در فرایند یادگیری خواهند داشت و فراگیرندگانی مستقل می‌شوند.

«انفصال» به «اتصال» تبدیل کنند. بر خلاف رویکرد سنتی که معلم اطلاعات را با جزئیات به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد، معلم تسهیل‌گر یادگیری سعی می‌کند مسیر یادگیری را برای دانش‌آموزان روشن کند. با این شیوه، دانش‌آموزان مسئولیت بیشتری از یادگیری را به عهده می‌گیرند و به «خودگستری» و «خودبالندگی» می‌رسند.

ویژگی‌های اصلی معلم تسهیل‌گر

مک‌کین^۱ (۲۰۱۵) سه عامل «تمرکز»، «کنترل» و «اعتبار» را برای تشخیص معلم سنتی از معلم تسهیل‌گر در نظر می‌گیرد:

الف) تمرکز^۲

◆ تمرکز معلم سنتی روی محتوایی است که برای آموزش تهیه کرده است.

◆ تمرکز معلم تسهیل‌گر بر چگونگی یادگیری فراگیرندگان است.

◆ در دیدگاه سنتی، معلم همانند یک سخنران مهارت و دانش خود را به نمایش می‌گذارد.

◆ توجه و تمرکز معلم تسهیل‌گر بر پرورش تفکر و سازمان دادن به دانش و تجربه‌های فراگیرندگان است.

◆ فعالیت‌های یادگیری معلم در دیدگاه سنتی، روی معلم و دانش او متمرکز است.

◆ فعالیت‌های یادگیری معلم تسهیل‌گر «فراگیرنده محور» است.

در واقع، معلمی که با رویکرد سنتی تدریس می‌کند، چنان غرق در سخنرانی و ارائه مطالب کتاب درسی است که فراموش می‌کند دانش‌آموزان وی هر کدام علاقه‌ها، تجربه‌ها و سبک‌های یادگیری متفاوتی دارند. در حالی که معلم تسهیل‌گر وقت و انرژی بالایی به شناخت تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان اختصاص می‌دهد و فعالیت‌های یادگیری را براساس تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان طراحی می‌کند.

ب) کنترل^۳

◆ در دیدگاه سنتی، معلم موضوع یادگیری و حتی پرسش‌های فراگیرندگان را کنترل می‌کند. در واقع معلم تصمیم می‌گیرد که دانش‌آموزان چه زمانی و چه نوع پرسش‌هایی را مطرح کنند.

◆ فرایند تدریس معلم تسهیل‌گر به گونه‌ای است که فراگیرندگان از وی می‌خواهند مطالبی را برای آن‌ها

در رویکرد تسهیل‌گری یادگیری نقش دانش‌آموزان از مشاهده‌کننده به مشارکت‌کننده تبدیل می‌شود

♦ معلم تسهیل‌گر، کنترل روی محتوای درس را رها می‌کند و می‌کوشد با ارائه فرصت‌های متنوع یادگیری، زمینه را برای ساخت و به کارگیری دانش فراهم کند. به عبارت دیگر، به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد مطالبی فراسوی چارچوب کتاب درسی فراگیرند.

♦ هنگامی که معلم نقش تسهیل‌گر را ایفا می‌کند، موضوع درسی تحت کنترل فراگیرنده و معلم است و فراگیرنده می‌تواند جنبه‌های متفاوت محتوای درسی را آزادانه بررسی کند.

♦ هنگامی که فراگیرندگان کنترل بیشتری بر محتوا به دست می‌آورند، معلم باید بیشتر شنونده و پرسشگر باشد. همچنین، معلم در ساختن تجربیات و توسعه مهارت‌ها به فراگیرندگان کمک می‌کند.

♦ یکی از اشکال‌های کلاس‌هایی که با رویکرد سنتی اداره می‌شوند، آن است که معلم به شدت «کتاب‌محور» است. به طوری که دانش‌آموز نباید پرسشی را بپرسد که مستقیم در کتاب درسی به آن اشاره نشده باشد (حتی اگر با محتوای کتاب درسی و سر فصل‌های کتاب مرتبط باشد). حتی برخی معلمان دانش‌آموزان را از ارائه راه‌حل‌هایی که متفاوت از راه حل معلم و کتاب درسی هستند، منع می‌کنند.

در این باره یکی از همکاران قدیمی خاطره‌ای از زمانی که بازرس ورقه‌های امتحانی مناطق آموزش و پرورش شهرشان بود، تعریف می‌کرد. وی می‌گفت: یک بار که برای بررسی برگه‌های امتحانی درس هندسه (آزمون خرداد و پایان سال تحصیلی) رفته بود، دانش‌آموزی یکی از قضایای هندسه را به روشی بسیار خلاق حل کرده بود، اما معلم به آن سؤال نمره نداده بود. این همکار می‌گفت: اتفاقاً آن روز دبیر مربوطه در دفتر بود و برگه را به ایشان نشان دادم و پرسیدم چرا به این دانش‌آموز نمره نداده‌اید، در صورتی که راه‌حلی خلاق ارائه داده است؟

وی پاسخ داد: چون این قضیه هندسی در کتاب درسی به روشی دیگر حل شده است و کلید بارمبندی پاسخ سوالات نیز بر اساس راه‌حل کتاب تنظیم شده است. همکارمان می‌گفت: من از این پاسخ همکار بسیار شگفت‌زده شدم و به ایشان تأکید کردم کتاب‌های درسی نمی‌توانند همه راه‌حل‌ها را بیان کنند. قطعاً برای بسیاری از مسائل ریاضی راه‌حل‌های متفاوتی

وجود دارند، این وظیفه معلم است که تشخیص دهد کدام راه حل درست و کدام نادرست است و به آن نمره بدهد. مهم نیست راه‌حلی که دانش‌آموز ارائه داده است، به طور دقیق از کتاب پیروی کرده باشد، اگر پاسخ درست باشد، معلم باید از آن استقبال کند. در واقع، معلم باید دانش‌آموزان را تشویق کند که همواره راه‌حل‌هایی متفاوت از کتاب درسی ارائه دهند.

ج) اعتبار^۲

♦ در دیدگاه سنتی، اعتبار علمی و حرفه‌ای معلم به تسلط وی در ارائه محتوای تدریس، فناوری و درگیر کردن فراگیرندگان با موضوع درس بستگی دارد. در واقع، اگر معلم قادر به پاسخ‌گویی پرسش فراگیرندگان نباشد، اعتبار علمی وی نزد آن‌ها تنزل پیدا می‌کند.

♦ تسهیل‌گران یادگیری اعتبار علمی و حرفه‌ای خود را فقط از تسلط علمی بر موضوع درسی به دست نمی‌آورند، بلکه اعتبارشان را از توانایی ساخت نوعی محیط یادگیری پویا که در آن همه فراگیرندگان درگیر یادگیری باشند، کسب می‌کنند.

♦ اعتبار تسهیل‌گر یادگیری در توانمندی مدیریت فردی و گروهی دانش‌آموزان است. او توانمندی بالایی در ارتباطات بین فردی دارد و لذا صمیمیت و همدلی معلم تسهیل‌گر با دانش‌آموزان به مراتب بیشتر از معلم سنتی است.

♦ اعتبار معلم تسهیل‌گر فقط به تسلط علمی وی نیست و هنگامی که پاسخ‌سؤالی را نداند، می‌تواند به راحتی و بدون آنکه اعتبار علمی وی خدشه‌دار شود، آن را بیان کند.

با توسعه علم و فناوری، معلم دیگر نقش منبع اطلاعات را در کلاس درس از دست داده است. در واقع، ممکن است در برخی موارد دانش‌آموزان سؤالی از معلم بپرسند که وی پاسخی برای آن در آن لحظه نداشته باشد. در رویکرد تسهیل‌گری، معلم می‌تواند با کمال آرامش، بدون آنکه شخصیت علمی‌اش خدشه‌دار شود، به شاگردان کلاس بگوید: من هم پاسخ این سؤال را نمی‌دانم، اما می‌توانیم با کمک یکدیگر و مطالعه منابع پاسخ آن را پیدا کنیم. در این حالت، دانش‌آموزان نیز درمی‌یابند که حوزه دانش بسیار وسیع است و برای کسب آن باید همه (معلم و فراگیرندگان) با هم تلاش کنند.

دوک بالارونده

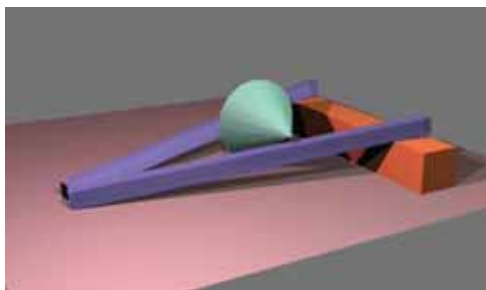
آن را برای دانش‌آموزان نمایش دهید. این فیلم در سایت «آپارات» به نشانی زیر قابل دانلود است:

<https://www.aparat.com/v/IUKu5>

دانش‌آموزان معمولاً پاسخ‌های مختلفی خواهند داد. پاسخ‌های آن‌ها را بررسی کنید و بکوشید آن‌ها را به مسیر درست هدایت کنید. اما خودتان به طور مستقیم جواب مسئله را ندهید. از آن‌ها بخواهید فرضیه‌هایی را که ارائه داده‌اند، آزمایش کنند. شاید دانش‌آموزان در یک جلسه نتوانند به علل اصلی چگونگی حرکت اجسام در سطح شیب‌دار پی ببرند، اما از آن‌ها بخواهید تا جلسه بعد روی این مسئله فکر و مطالعه کنند.

شکل ۱

شکل ۲

توجه کنید که ممکن است بسیاری از دانش‌آموزان نتوانند جواب مسئله را به‌صورتی دقیق پیدا کنند، اما مطمئن باشید تفکر آن‌ها رشد و پرورش پیدا کرده است. روش تدریس با شیوه تسهیل‌گری باعث می‌شود صبر و تحمل دانش‌آموزان در مواجهه با مسائل چالش‌زا بالا رود. دانش‌آموزانی که با شیوه سنتی آموزش می‌بینند، در مقایسه با شیوه تسهیل‌گری معمولاً صبر و تحمل کمتری در مواجهه با ابهامات علمی دارند. باید توجه کرد که تفکر و تمرکز روی مسئله، در حافظه ردپا ایجاد می‌کند و به راحتی فراموش نمی‌شود. به طوری که این تجربه‌ها می‌توانند همانند چراغی، روشن‌گر مسیر تحقیقات آتی دانش‌آموزان باشند.

هنگامی که معلم نقش تسهیل‌گر یادگیری را بازی می‌کند، باید محیط یادگیری را طوری طراحی کند که مسئله و سؤالی در ذهن دانش‌آموز ایجاد شود، مثلاً می‌تواند یک نمایش‌نامه کوتاه بازی کند، یک آزمایش علمی برای دانش‌آموزان انجام دهد و یا یک فیلم کوتاه آموزشی پخش کند. سپس برای آن‌ها پرسش‌هایی چالش‌زا مطرح کند و دانش‌آموزان را در یافتن پاسخ پرسش و یا حل مسئله راهنمایی کند. در ادامه یک تجربه علمی در درس علوم تجربی را بیان می‌کنیم که معلم در آن نقش تسهیل‌گر یادگیری را ایفا می‌کند. دانش‌آموزان به تجربه دریافته‌اند که اجسام در سطح شیب‌دار از بالا به پایین سطح حرکت می‌کنند. در واقع، اجسام از پایین سطح شیب‌دار به سمت بالا حرکت نمی‌کنند. از دانش‌آموزان بپرسید: اگر جسمی را در بالای یک سطح شیب‌دار قرار دهیم، چه اتفاقی می‌افتد؟ این پدیده را می‌توانید برای آن‌ها نمایش دهید و یا از دانش‌آموزان بخواهید آن را آزمایش کنند. از دانش‌آموزان بپرسید: آیا حرکت روی یک سرازیشی را تجربه کرده‌اید؟ ممکن است برخی از آن‌ها بگویند در زمستان هنگام راه رفتن از کوچه‌هایی که سرازیشی دارند به پایین سر خورده‌اند. یا خودروهایی بدون سرنشین را مشاهده کرده‌اند که در سرازیشی حرکت می‌کرده‌اند.

اگر امکان آن را دارید، اجسام متفاوت را به دانش‌آموزان بدهید و از آن‌ها بخواهید حرکت آن‌ها را روی سطح شیب‌دار آزمایش کنند. از آن‌ها بپرسید: آیا ممکن است جسمی از سربالایی، بدون آنکه به آن نیرویی وارد شود، بالا رود؟ احتمالاً دانش‌آموزان می‌گویند: چنین چیزی ممکن نیست. در این حالت دوک بالا رونده (دوکی که از دو مخروط تشکیل شده است که سطح مقطع‌های آن‌ها به هم چسبیده است) را روی سطح شیب‌دار قرار دهید. (شکل‌های ۱ و ۲). دانش‌آموزان معمولاً هنگامی که مشاهده کنند دوک بر خلاف انتظارشان و بدون آنکه هیچ نیرویی به آن وارد شود، از سربالایی به سمت بالای سطح شیب‌دار حرکت می‌کند، بسیار شگفت‌زده خواهند شد! به دانش‌آموزان تذکر دهید پدیده‌های علمی متفاوت هستند و نباید با مشاهده چند پدیده، قانون کلی ارائه داد. از دانش‌آموزان بپرسید: به نظر شما چرا چنین اتفاقی افتاد؟ آیا شکل اجسام در چگونگی حرکت آن‌ها روی سطح شیب‌دار مؤثر است؟ از آن‌ها بخواهید فرضیه‌هایی در مورد علت این پدیده ارائه دهند. (اگر به دوک بالا رونده دسترسی ندارید، می‌توانید فیلم آموزشی

* پی‌نوشت‌ها

1. McCain
2. Focus
3. Control
4. Credibility

* منابع

1. McCain, Donald, V.(2015). Facilitation Basics, Association for Talent Development; 2nd edition.
2. <https://www.aparat.com/v/IUKu5>

قانونی ساده، پروژه‌های عظیم

در ذهنمان بود. بنابراین، فکر کردیم آن روز حرف تازه‌ای از معلم در این باره نخواهیم شنید، اما وقتی او داستان بالا آوردن کشتی‌های غرق شده از کف دریا را مطرح کرد، تازه دانستیم که اهمیت این قانون تا چه حد است.

معلم ما برایمان داستان بالا آوردن کشتی‌های غرق شده در دریا و مخصوصاً کشتی «سادکو» را این طور شرح داد؛ البته من از حافظه‌ام نقل می‌کنم و امیدوارم چیزی را جا نیندازم.

آقای معینی گفت: «در سال ۱۹۱۶، یعنی در بحبوحه جنگ جهانی اول، یک کشتی عظیم یخ‌شکن به نام «سادکو» از اتحاد جماهیر شوروی در آب‌های دریای سفید، نزدیک قطب شمال، غرق شد و به قعر دریا رفت. در آن زمان، در شوروی، سازمانی به نام «سازمان عملیات ویژه زیر آب» فعالیت می‌کرد که صدها مهندس و غواص-مهندس در آن فعالیت می‌کردند و تا آن زمان توانسته بودند ده‌ها کشتی غرق شده را از کف دریا بالا بیاورند. وقتی این کشتی غرق شد، مهندسان به فکر رفتند که چگونه آن را از آب بیرون بکشند. ولی این کار پس از هفده سال عملی شد؛ یعنی در سال ۱۹۳۳.

اساس بالا آوردن کشتی‌ها، بر قانون ارشمیدس استوار است. یک مثال خیلی خیلی ساده اینکه، اگر شما یک بادبادک بدون باد را به قطعه‌ای آهن، مثلاً به یک کلید ببندید و در آب بیندازید، زیر آب می‌رود و مثلاً در کف استخر می‌ماند. حالا اگر بتوانید بادبادک را در کف استخر باد کنید، معلوم است که سبک می‌شود و خودش همراه با کلید بالا می‌آید. پس کشتی را هم، اگر بتوانیم به هر طریق، آنقدر سبک کنیم که مثل بادبادک عمل کند، سبک می‌شود و روی آب می‌آید. اما چگونه؟

این دیگر یک عملیات بزرگ مهندسی است و کار هر کسی نیست.

حالا ببینیم بالاخره کشتی سادکو چگونه از آن‌جا بیرون آورده شد.

آقای معینی گفت، البته عمق دریای سفید زیاد نیست و شاید به پنجاه متر هم نرسد. بنابراین، این مسئله تا حدی کار را برای مهندسان و غواصان راحت می‌کرد.

آن‌ها اول آمدند و دوازده تونل و بهتر بگوییم کانال، زیر کشتی و در کف دریا حفر کردند تا بتوانند تسمه‌های فلزی خیلی محکم را از آن‌ها رد کنند. از آن طرف آمدند و در خشکی ۲۴ عدد پانتون ساختند. پانتون

دبیر فیزیک ما علاقه داشت همراه با هر درس تازه‌ای که می‌دهد، یک داستان واقعی هم درباره آن موضوع برایمان نقل کند تا ما با کاربرد قوانین فیزیک در حل مشکلات بزرگ صنعتی آشنا شویم. او می‌گفت، مهندس کسی است که بتواند با استفاده از علوم ریاضی و تجربی، یک پروژه را طراحی و اجرا کند؛ وگرنه علمی که فقط در ذهن باشد و به کار نیاید، اگرچه دانستن آن بهتر از ندانستن آن است، ولی سودی به کسی نمی‌رساند. یاد می‌آید، روزی که او صحبت از آب‌جوش ۶۰ درجه سانتی‌گراد کرد و مثال‌هایی زد، تصور ما را از دما و درجه حرارت تغییر داد و نشان داد که در صنعت چه مسائل و مشکلات و البته راه‌حلهایی برای آن‌ها وجود دارد.

یک روز درس ما درباره «قانون ارشمیدس» بود. این قانون را همه ما می‌دانستیم؛ مخصوصاً که داستان کشف آن و فریاد «آورده‌ام، آورده‌ام» ارشمیدس، در حالی که از حمام بیرون دویده بود،

که هوا جای آب را گرفت، مجموعه کشتی و بالن‌ها که حالا مجموعاً سبک‌تر از جرم مخصوص آب شده بودند، آهسته آهسته به طرف بالا حرکت کردند و روی آب آمدند.

آقای معینی گفت: «بچه‌ها، فکر نکنید این کار در همان مرتبه اول با موفقیت انجام شد، چون مدیر آن پروژه، که گمان کنم بیرتسکی نام داشته، در خاطراتش نوشته است: «گروه ما سه بار در کار خود شکست خورد و بار چهارم بالاخره توانست کار را تمام کند. ما سه بار با هیجان منتظر بالا آمدن کشتی بودیم، اما هر بار می‌دیدیم چند استوانه از بدنه کشتی کنده شده و در میان امواج کف‌آلود دریا سر از آب درمی‌آوردند، در حالی که سیم‌های فولادی بسته شده به آن هم مثل مارهای زخمی به خود می‌پیچیدند. حتی دو بار هم یخ‌شکن تا بالای آب ظاهر شد و دوباره به قعر آب رفت تا بالاخره در مرتبه چهارم کشتی با استوانه‌ها بالا آمد و دیگر پایین نرفت.

یعنی استوانه توخالی و کاملاً بسته. پانتون‌ها هر کدام یازده متر طول و ۵/۵ متر قطر داشتند. بنابراین خیلی بزرگ بودند. این استوانه‌ها را پر از آب کردند و پایین فرستادند. در زیر آب، البته به کمک تجهیزات و لایه انواع جرثقیل‌های زیردریایی در زیر آب، هر دو استوانه را با استفاده از سیم بکسل‌های قوی که از کانال‌های زیرکشتی عبور داده بودند، به بدنه کشتی بستند. در واقع، در هر طرف کشتی دوازده استوانه به بدنه آن بسته شد.

خب، تا اینجا معلوم است که کشتی سادگو نه تنها سبک نشده بود، بلکه خیلی هم سنگین‌تر شده بود. باید چه کار می‌کردند؟ معلوم است. باید آب داخل استوانه‌ها را خالی می‌کردند و این خودش کار بسیار مشکلی بود. چرا؟ چون در کف دریا فشار آب ۳/۵ برابر فشار جو در بالای آب بود. به هر حال، مهندسان آمدند و با وارد کردن هوایی با فشار ۴ اتمسفر به داخل استوانه‌ها یا پانتون‌ها، آب آن‌ها را خالی کردند و همین

در میزگردی با چند تن از معلمان دربارهٔ سایت‌های علمی و آموزشی مطرح شد

تدریس بهتر با بهره‌گیری از منابع اینترنتی

■ گفت‌وگو را با این پرسش آغاز می‌کنم که چقدر با سایت‌ها، شبکه‌ها و گروه‌های اجتماعی مرتبط با حوزهٔ درسی خودتان آشنایی دارید و از این امکانات به عنوان منابع مطالعاتی و آموزشی بهبود تدریس استفاده می‌کنید؟

● عزت گلشادی، دبیر جغرافیا از اصفهان: من تا حدودی با سایت‌های اینترنتی حوزهٔ کار و تدریس خودم آشنا هستم و تا حد امکان نیز از امکانات و محتوای آن‌ها برای تدریس استفاده می‌کنم. یکی از بهترین سایت‌ها در حوزهٔ آموزش جغرافیا سایت «انکارتا»^۱ است. این سایت که به زبان انگلیسی است، یک منبع بسیار مهم و غنی برای معلمان جغرافیا و سایر علاقمندان به این رشته است. این سایت و مجموعهٔ نرم‌افزاری آن که روی سیستم نصب شده و مستقیم به سایت وصل است، در واقع دایره‌المعارف کاملی از تمامی مشخصات پدیده‌های جهان است. برای مثال، شما می‌توانید تاریخ و جغرافیای یک کشور، سرود ملی، کلیپ‌ها و تصاویر تمامی گیاهان و جانوران و هر آنچه را در مورد آن باید بدانیم، در این سایت پیدا کنید. در بخش نقشهٔ این سایت، مخاطب به تمامی اطلاعات مربوط به طول و عرض جغرافیایی مکان‌ها، فاصله‌های بین نقاط و آب و هوای مناطق، مقالات و سخنرانی‌ها و سایر اطلاعات نظیر این دسترسی دارد. معلمان برای استفاده از این امکانات باید نرم‌افزار مربوطه را روی سیستم

اشاره

امروزه اینترنت در زندگی اجتماعی و زندگی علمی نقش بزرگ و فزاینده‌ای ایفا می‌کند. سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی ابزارهای اجتماعی یادگیری ارزشمندی هستند، زیرا یادگیرندگان را برای ایجاد، انتشار و اشتراک‌گذاری کارهایشان قادر و توانمند می‌سازند. همچنین، شبکه‌های اجتماعی می‌توانند تعامل و همکاری یادگیرنده را تسهیل کنند. یکی از ویژگی‌های متمایز شبکه‌های اجتماعی این است که فرصت‌هایی را برای حمایت کردن از ساختارهای اجتماعی دانش در درون و بین افراد فراهم می‌کنند. فعال کردن دانش‌آموزان، منبع فعالیت‌ها و مواد آموزشی بودن و همچنین ایجاد ارتباط بین معلم‌ها و محیط‌های آموزشی، از جمله تأثیرات سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی بر آموزش هستند. شاید به جرئت می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی به جزو جدانشدنی زندگی امروز ساکنان زمین تبدیل شده‌اند. رشد انواع شبکه‌های اجتماعی و خدمات متنوعی که به کاربران خود ارائه می‌کنند، فرهنگ نوینی را گسترش می‌دهد که فرصت و چالش را هم‌زمان به همراه دارد.

شاید در چند دههٔ گذشته تنها کتابخانه‌ها به عنوان منبع آموزشی به یاری معلمان می‌آمدند تا آنان بتوانند با مطالعهٔ کتاب‌ها و نشریات، دانش و اطلاعات خود را افزایش دهند و در تدریس بهتر از آن بهره ببرند. اما امروز، علاوه بر کتابخانه‌ها، بانک فیلم‌ها، سیدی‌های علمی و نشریات جدید، سایت‌ها و شبکه‌های اینترنتی، به دلیل برخورداری از تازگی و در دسترس بودن، خود یک منبع مهم برای معلمان به شمار می‌آیند. در همین ارتباط، با تنی چند از معلمان و دبیران به گفت‌وگو پرداختیم تا از تعامل آنان با سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، به عنوان منبع تکنولوژی آموزشی، برای کسب اطلاعات بیشتر و بهره‌مندی در آموزش و تدریس بیشتر بدانیم.

عزت گلشادی:
من از طریق
کلاس‌ها و دوره‌های
ضمن خدمت
باسایت‌ها و منابع
آموزشی اینترنتی
آشنایی پیدا کردم

منبع هم دسترسی داشته باشند و از اطلاعات آن، بنابر نیاز، بهره ببرند. سایت «آموزش جغرافیا در ایران»^۵ نیز از دیگر منابع مطالعاتی من و دانش‌آموزانم است. هدف‌های این وبلاگ ارتقای آموزش جغرافیا، ارتقای دیدگاه‌های منطقی، معرفی برخی شیوه‌های نوین آموزش و ایجاد پل ارتباطی بین همه کسانی است که به جغرافیا و آموزش جغرافیا علاقه دارند. البته در کنار سایت‌ها من از پاورپوینت‌های همکاران هم برای کار آموزش استفاده می‌کنم.

● **محمدحسن سنگانیان، دبیر دوره متوسطه اول از تهران:** من تا حدودی با سایت‌های علمی مرتبط با حوزه تدریس آشنایی دارم و هر کجا احساس نیاز کنم، از آن‌ها برای تدریس بهتر کمک می‌گیرم. تعامل حضوری و مجازی با همکاران خودم، که درس مشابهی را تدریس می‌کنند نیز یکی از منابع من محسوب می‌شود. دانش‌نامه رشد، کتاب‌های مرجع مدرسه‌های بین‌المللی ib سر فصل علم^۶ در هر چهار زمینه فیزیک، شیمی، زمین و زیست‌شناسی، سایت <https://phet.colorado.edu> برای نمایش شبیه‌سازهای فیزیک و به عنوان آزمایشگاه مجازی، کتاب‌های راهنمای معلم خود آموزش و پرورش، مجلات تخصصی رشد، کتاب‌های انتشارات فاطمی برای تحقیق علمی به ویژه در حوزه فیزیک و البته سایت نه چندان محبوب و نه چندان قابل اعتماد ویکی‌پدیا، تنها برای پیدا کردن کلید واژه‌های مناسب در جست‌وجوهای تخصصی‌تر نیز منابع مورد توجه من هستند.

محمدحسن سنگانیان:
اولویت من برای
معرفی سایت به
شاگردانم، سایت
دانش‌نامه رشد
است

خود نصب کنند. یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد این سایت آن است که ۱۰ اثر تاریخی جهان را به صورت انیمیشن متحرک معرفی کرده است. در میان آن‌ها می‌توان به تخت جمشید و پاسارگاد از ایران اشاره کرد.

این نرم‌افزار در سال ۱۳۷۹ که در ایران چنین سایت‌هایی نبود، خیلی خاص و جذاب بود. قابلیت جست‌وجو داشت و با تایپ نام پدیده یا مکان یا شخص، اطلاعات مورد نیاز مخاطب را در اختیار قرار می‌داد. من همیشه این سایت را به دانش‌آموزانم معرفی می‌کنم تا در صورت نیاز و علاقه، از اطلاعات متنوع آن شامل علوم نظیر تاریخ، جغرافیا، زیست‌شناسی، زمین‌شناسی، فیزیک و غیره استفاده کنند. در این سایت حتی بخش بازی و سرگرمی هم در نظر گرفته شده است.

علاوه بر این، من از سایت «مجلات رشد»^۲ هم خیلی استفاده می‌کنم. در این سایت هم اطلاعات بسیار خوبی در اختیار مخاطبان قرار دارد که هر کس، بنا بر نیاز خود، می‌تواند از آن استفاده کند. نرم‌افزار گوگل‌ارت^۳ نیز به دلیل برخورداری از نقشه‌های آنلاین، نقشه‌های توپوگرافی، نقشه‌های ماهواره‌ای و سایر اطلاعات در این زمینه، برای بچه‌ها جذاب است. ما گاهی به تناسب درس در کلاس از آن استفاده می‌کنیم. در کنار این سایت‌ها، من خودم یک وبلاگ در زمینه جغرافیا^۴ دارم که سعی کردم اطلاعات مورد نیاز دانش‌آموزانم را در آن قرار بدهم تا بچه‌ها علاوه بر کتاب درسی، به این

مژگان مقیمیان:
به روز بودن،
داشتن انواع فیلم
و عکس مناسب
هر موضوع درسی
و کاربردی بودن آزمایش‌ها
از جمله نکاتی هستند که
در استفاده از سایت‌ها
به آن توجه می‌کنم

● **مژگان مقیمیان، دبیر شیمی پایه‌های دهم و یازدهم:** من تا حدودی با سایت‌های علمی و آموزشی مرتبط با درس شیمی و آزمایشگاه آشنایی دارم و بنا به نیاز، برای مطالعه و تدریس، از آن‌ها استفاده می‌کنم. من برای ارتقای سطح آگاهی‌های خودم، علاوه بر مطالعه کتاب‌ها، از سایت‌ها و منابع اینترنتی هم استفاده می‌کنم. شرکت در دوره‌های آموزشی، مشاوره و تبادل نظر با همکاران، شرکت در همایش‌ها، استفاده از سیدی‌های آموزشی و در نهایت، شرکت در کلاس‌های ضمن خدمت، از جمله راه‌هایی است که من برای به روز بودن خودم از آن‌ها بهره می‌برم. کانال‌های تخصصی شیمی در گروه‌های آموزشی هم فرصت خوبی برای تبادل تجربه فراهم می‌کنند.

● **نگار نصراله‌زاده، معلم دوره ابتدایی شهرستان مراغه:** من سعی می‌کنم از سایت‌های معتبر به عنوان منبع و مرجع در حوزه کارم استفاده کنم و تقریباً از سایت‌های داخلی و خارجی بهره می‌برم، ولی هیچ‌گاه استفاده عین نکرده‌ام. منظورم این است که دقیقاً از محتوای یک سایت کلمه به کلمه استفاده نمی‌کنم، بلکه با توجه به نیاز و حسب کارم از آن محتوا به طور تطبیقی بهره‌برداری می‌کنم. البته من از منابع معتبر داخلی و خارجی ترجمه شده و نشده، و منابع کتابخانه‌های عمومی هم برای مطالعاتم استفاده می‌کنم.

■ چگونه با این سایت‌ها و منابع آشنا شدید؟

● **گلشادی:** آشنایی من در واقع از طریق کلاس‌ها و دوره‌های ضمن خدمت درس جغرافیای پیش‌دانشگاهی بود. سایت‌ها و نرم‌افزارهای مرتبط را به ما معرفی کردند و من به تدریج از آن‌ها در کلاس‌های خودم استفاده کردم. البته برخی نرم‌افزارها و لوح‌های فشرده

مثل «کاوش در آسمان» بعدها به روز نشد و با امکانات امروزی روی سیستم‌های رایانه‌ای قابل اجرا نیست.

● **نصراله‌زاده:** من بر حسب نیازم در اینترنت به جست‌وجو می‌پردازم. سایت‌های ریاضیات ایران، رشد و آدینه بوک از جمله سایت‌هایی هستند که بر حسب نیازم به آن‌ها مراجعه می‌کنم.

● **سنگانیان:** من به مرور از طریق ارتباط با همکارانم و همچنین حسب نیاز و جست‌وجوهایی که داشتم، با این سایت‌ها و منابع آشنا شده‌ام و از آن‌ها استفاده می‌کنم.

■ مطالعه این سایت‌ها چقدر در کسب اطلاعات مورد نیاز به شما کمک می‌کند؟

● **گلشادی:** بسیار زیاد؛ به خصوص که برخی سایت‌ها مثل «انکارتا» به روز و آن لاین هستند.

● **سنگانیان:** مطالعه و تورق سایت‌ها و مجلات به یافتن ایده‌های جدید برای تدریس کمک می‌کند.

● **نصراله‌زاده:** من سعی می‌کنم خلاقیت خودم را به کار گیرم و فقط اطلاعات اولیه را از سایت‌ها به دست بیاورم.

● **مقیمیان:** از آنجا که سایت‌ها و منابع اینترنتی در هر زمانی و از هر کجا که دسترسی به اینترنت میسر باشد در دسترس هستند، کمک خیلی مهمی به ما می‌کنند؛ به ویژه در درس آزمایشگاه. من اگر سؤالی داشته باشم به سراغ این منابع می‌روم. برای نمونه، می‌توانم سایت‌های jamshimi.ir، driq.com و حتی آپارات را به دوستان معرفی کنم. در این سایت‌ها مباحث شیمی و حتی نمونه آزمایش‌هایی قابل ملاحظه است که می‌توان از آن‌ها در کلاس درس بهره برد.

■ شما به دانش‌آموزان خودتان که دوست دارند از اطلاعات کتاب بیشتر آگاه باشند، کدام سایت‌ها را معرفی می‌کنید؟

● **سنگانیان:** اولویت من برای معرفی سایت به شاگردانم سایت «دانش‌نامه رشد»^۱ است.

● **مقیمیان:** من برای دانش‌آموزانم سایت شیمیدان‌ها را معرفی می‌کنم. در این سایت آزمایش‌های متنوعی در دسترس بچه‌هاست که اگر علاقه‌مند به دانستن مطالب بیشتری از محتوای کتاب باشند، می‌توانند از آن استفاده کنند. در سایت driq.com هم فیلم‌های آموزشی مناسبی در زمینه درس شیمی وجود دارد.

● **گلشادی:** من سایت «آموزش جغرافیای ایران» را بیشتر به دانش‌آموزانم پیشنهاد می‌کنم.

● **نصراله‌زاده:** من به طور معمول به دانش‌آموزان سال‌های اولیه ابتدایی سایتی معرفی نمی‌کنم، اما اگر خیلی هم نیاز باشد، سایت کتابخانه‌های عمومی و سایت رشد را معرفی می‌کنم. من در وهله اول از بچه‌ها می‌خواهم برای کسب اطلاعات بیشتر سراغ مطالعه کتاب بروند. اولویت اول من برای دانش‌آموزان، مطالعه کتاب است.

■ **ویژگی قابل توجه سایت‌هایی که شما به عنوان تکنولوژی آموزشی از آن‌ها استفاده می‌کنید، کدام‌هاست؟ برای مثال، سایتی ممکن است از نظر شما به دلیل ارائه فیلم یا تصاویر مناسب علمی قابل توجه باشد.**

● **سنگانیان:** سایت‌هایی را که اعتبار علمی آن‌ها قابل تکیه باشد، ترجیح می‌دهم. برای مثال، هر وبلاگی را به عنوان منبع نمی‌پذیرم و به دانش‌آموزان هم این نکات را گوشزد می‌کنم.

● **گلشادی:** سایت انکارتا از نظر من سایت خوب و مناسبی است. فایل‌های متعددی شامل انواع فیلم، عکس، کلیپ، انیمیشن و فایل‌های صوتی سخنرانی‌های بزرگان و حتی صدای تمام جانوران کره زمین در سایت موجودند و از این نظر منحصر به فرد است. ویژگی دیگر آن همانا آن‌لاین بودن و به روز بودن آن برای دوستداران دانش جغرافیاست.

● **نصراله‌زاده:** مهم‌ترین ویژگی یک سایت معتبر بودن آن است. من هم بر اساس شناخت و نیازم در اینترنت جست‌وجو می‌کنم. سایتی که اطلاعات آن دقیق و به روز باشد و از منابع معتبر بهره ببرد، برای من قابل اعتماد است و می‌توان به محتوای آن اطمینان کرد.

● **مقیمیان:** علاوه بر مواردی که همکاران به آن اشاره کردند، آنچه برای من مهم است، به روز بودن، داشتن انواع عکس و فیلم مناسب هر موضوع درسی، برخوردار بودن از روش‌های متنوع آموزش یک مبحث، کاربردی بودن آزمایش‌ها و اجرای جذاب آن‌ها، و همچنین در دسترس بودن سایت است.

■ **چه مدت است که از سایت‌های علمی برای ارتقای دانش خودتان و اطلاع‌رسانی بهتر در تدریس استفاده می‌کنید؟**

● **گلشادی:** از اول تدریس، یعنی از همان سال ۱۳۷۹، از سایت‌های علمی به عنوان یک منبع آموزشی استفاده کرده‌ام.

● **سنگانیان:** از سال ۱۳۸۶ که وارد مجتمعی آموزشی شدم، در دپارتمان علوم به این کار تشویق شدید. این روال تاکنون ادامه دارد.

● **مقیمیان:** من حدود پنج سال است که از سایت‌ها در کنار سایر منابع برای مطالعه و آموزش استفاده می‌کنم.

■ **خانم منتصریان، شما در دوره ابتدایی تدریس می‌کنید و در کنار آموزش در مدرسه، در حوزه تئاتر و نمایش هم فعال هستید. ارتباطتان با سایت‌های علمی و آموزشی چگونه است و آیا از سایت‌ها استفاده می‌کنید؟ مطالعه این سایت‌ها چقدر به شما کمک می‌کند؟**

● **مژگان منتصریان، معلم پایه اول از تهران:** من به طور معمول از اینترنت، کتاب‌های تخصصی، فیلم و همچنین تجربه‌های دیگر همکاران و دوستانم در حوزه آموزش استفاده می‌کنم. من نمی‌توانم از

سایت خاصی در حوزه کارم نام ببرم، اما هر کجا نیاز داشته باشم، در اینترنت به جست‌وجو می‌پردازم و با زدن هشتک در خصوص موضوع مورد نیاز، به اطلاعات لازم دسترسی پیدا می‌کنم. این بررسی‌ها و جست‌وجوها بین ۳۰ تا ۴۰ درصد روی فعالیت‌ها و طرح درس‌های من اثرگذارند. من اصولاً سراغ سایت‌هایی می‌روم که به روز و خلاق باشند. به شاگردانم هم همیشه توصیه می‌کنم دنبال کشف نکته‌های مورد نیاز و تازه باشند تا با منابع مطالعاتی در سطح خودشان آشنا شوند. در حال حاضر، حدود هفت سال است که سایت‌های اینترنتی و شبکه‌ها و گروه‌های مناسب علمی و تحقیقی در فهرست منابع مطالعاتی من قرار دارند.

■ **از یکایک شما همکاران گرامی برای حضور در این میزگرد صمیمانه ممنون هستیم.**

* **پی‌نوشت‌ها**

1. ENCARTA.COM
2. ROSHDMAG.IR
3. GOOGLE EARTH
4. geographi123.blogfa.com/
5. https://chubineh.persianblog.ir/
6. science
7. http://daneshnameh.roshd.ir

..... یادگیری مشارکتی علوم تجربی

اشاره

یادگیری مشارکتی یکی از روش‌هایی است که در رشد همه‌جانبه فراگیرندگان مؤثر است. یادگیری مشارکتی به مجموع روش‌های آموزشی اشاره می‌کند که در آن معلم، دانش‌آموزان را در گروه‌های کوچک سازمان می‌دهد تا در یادگیری برنامه‌های تحصیلی با هم کار کنند و یکدیگر را یاری رسانند در یادگیری مشارکتی، همواره دو هدف عمده دنبال می‌شود: ۱. بهبود درک و فهم و مهارت‌های شناختی دانش‌آموزان در موضوعات درسی ۲. افزایش مهارت در تعامل اجتماعی و احترام به فرهنگ‌های موجود در مدرسه. در فرایند چنین آموزشی، از دانش‌آموزان انتظار می‌رود مهارت‌های شناختی و اجتماعی‌شان تقویت شود و نسبت به اندیشه‌های همدیگر نگرش مثبت داشته باشند. این نوشتار حاصل تجربه‌ای است از اجرای مناسب یک جلسه تدریس با روش یادگیری مشارکتی از نگارنده‌ای که خود معلم علوم تجربی است. این فعالیت برای اولین بار در کلاس علوم تجربی پایه نهم به صورت ابتکاری و براساس شرایط کلاس مختلط روستایی تجربه شده است.

کلیدواژه‌ها: یادگیری، یادگیری مشارکتی، علوم تجربی

توانایی‌ها و مهارت‌ها ناهمگون بودند. در گروه‌بندی، محل سکونت و علاقه دانش‌آموز به اعضای گروه هم مورد توجه قرار گرفت. فصل نیروی کتاب را به چهار قسمت تقسیم کردم و فعالیت درباره هر قسمت را به یک گروه محول کردم. ۱. ابتدا در هر گروه هر دانش‌آموز به تنهایی بخش محول شده را در مدت زمان ۱۰ دقیقه مطالعه کرد (تصویر ۱).

۲. سپس هر دانش‌آموز در مدت زمان ۱۰ دقیقه آن بخش را برای اعضای خود توضیح داد و در گروه آن را بررسی و اشکالات خود را رفع کرد. در طول این مراحل، من در گروه‌ها حضور داشتم و ضمن مشاهده و نظارت بر کار فردی و گروهی، به آن‌ها کمک می‌کردم (تصویر ۲).

لذت یادگیری علوم تجربی با روش مشارکتی در یک مدرسه روستایی

از آنجا که برای اولین بار سعی کردیم در کلاس مختلط علوم تجربی پایه نهم روستا، یکی از فصل‌های کتاب علوم (نیرو و اثرات آن) را به طریق رویکرد مشارکتی اجرا کنیم، در واقع گامی ابتدایی در این راه برداشته‌ایم و طبیعی است نقص‌ها و کمبودهایی وجود دارد که امید است در جلسات و دفعات بعد رفع شود.

کلاس نهم مورد مطالعه شامل ۱۳ دانش‌آموز (۷ نفر پسر و ۶ نفر دختر) بود که در دو روستای متفاوت زندگی می‌کنند. ابتدا دانش‌آموزان را به چهار گروه (دو گروه پسر و دو گروه دختر) تقسیم کردم. گروه‌ها، طبق شرایط یادگیری مشارکتی، از لحاظ درسی،

و رامسین کمی مطالب را پیچیده کرد؛ هر چند خیلی تلاش کرد به ما تفهیم کند. این شکل از تعریف و انتقاد، در ایجاد فضای دوستانه و انگیزه در بچه‌ها واقعاً خوب عمل کرد (تصویر ۵).

برخی نکات و موارد اجرای ما

طبیعی است، برای اجرای اول و تا هماهنگ شدن دانش‌آموزان، ضعف‌هایی وجود داشت. برای مثال، وقت کم آوردیم. با وجود این، و با در نظر گرفتن شرایط کلاس از جمله مختلط بودن، نتایج جالبی از اجرای این شیوه گرفتیم، از جمله:

۱. تشویق دانش‌آموزان، به ویژه آنان که در صحبت و ارائه نظر کمتر شرکت می‌کردند و پیگیری تلاش و فعالیت آن‌ها در گروه، مشارکتشان را تا حدی افزایش داد.
۲. گروه‌های دختران نسبت به پسران فعالیت جدی و منظم‌تری داشتند.
۳. بعضی از دانش‌آموزان به عنوان معلم‌یار در پیشبرد یادگیری و افزایش انگیزه بقیه دانش‌آموزان در گروه مؤثر بودند.
۴. در کنار پیگیری و تأکید من بر اجرای منظم این فرایند، به لحاظ ایجاد شدن فضای دوستانه و یادگیری آسان بچه‌ها از همدیگر، تا حدود زیادی استرس و اضطراب آن‌ها کمتر شد، چرا که بچه‌ها در حین فعالیت مشارکتی شادتر بودند. باید ذکر کنم، تعامل چهره‌به‌چهره دانش‌آموزان در پیشبرد این کار تأثیر داشت.
۵. سعی می‌کردند طرف مقابل و همچنین گروه‌های دیگر را با توضیح و حرکات دست و وسایل آزمایشگاهی ساده و محتوای کتاب علوم تجربی قانع کنند. این کار، طبق نظرات خودشان، برای آن‌ها لذت‌بخش بود.
۶. با بحث‌های گروهی، ضمن یادگیری مفاهیم درسی علوم، برخی مهارت‌های ارتباطی مانند احترام به نظرات هم (هرچند نظر اشتباه و مخالف) و استدلال و تلاش برای قانع کردن طرف مقابل تمرین شد.
۷. دانش‌آموزان فعال‌تر از ارزشیابی‌های کلاسی عمل کردند و میزان پرسش و پاسخ‌دهی آنان با اعضای گروه، نسبت به زمانی که از معلم پرسش می‌کنند، بیشتر شده بود.

* به مرور و با اجراهای بیشتر، نقص‌ها کاهش می‌یابند و خلاقیت‌ها و کیفیت اجرای فرایند آموزشی، به شیوه یادگیری‌های فعالی مانند یادگیری مشارکتی افزایش خواهد یافت.

۳. گروه‌ها دو به دو مطالب خود را برای هم توضیح دادند. در این مرحله، ابتدا دو گروه دختران برای هم و دو گروه پسران برای هم. با سرکشی به گروه‌ها، تک‌تک اعضا را تشویق کردم در ارائه مطالب و پاسخ به سؤالات گروه مقابل شرکت کنند. در این مرحله، ارائه مطالب به صورت چرخشی اجرا شد تا همه گروه‌ها بتوانند ضمن ارائه مطالب بخش خودشان، مطالب گروه‌های دیگر را نیز فراگیرند. نکته مهم این بود که بچه‌ها، از اعضای گروه خود و گروه مقابل راحت‌تر سؤال می‌پرسیدند. البته گاهی که دانش‌آموزی اعتراض می‌کرد توضیحات نفر مقابل در گروه را متوجه نمی‌شود، من بقیه اعضا را تشویق می‌کردم در این موارد با استدلال فردی و گروهی و به کمک وسایل ساده‌ای مانند نیروسنج، تصویرهای کتاب و جامدادی، در تفهیم مطلب به هم کمک کنند (تصویر ۳).

۴. در مرحله چهارم، برای جمع‌بندی مطالب توسط گروه‌ها و ارزشیابی فرایند یادگیری، از هر گروه یک نفر، به صورت چرخشی بخشی از مطالب را برای کل گروه‌ها ارائه داد. من هم نکات تکمیلی را برای رفع اشکالات بیان کردم (تصویر ۴).

۵. در مرحله پنجم، گروه‌ها در مورد این روش یادگیری و وضعیت خودشان و اعضای گروه به صورت منطقی صحبت کردند. نکته مفید این مرحله این بود که اولین نفر، یعنی کسی که فعالیتش بهتر بود، در اظهار نظرش گفت: آقا، جالبه که رقیه و فاطمه (گروه مقابل) در ارائه مطالب، برخلاف جلسات قبل، خوب بودند

اشاره

در مقاله قبلی، به بحث درباره چگونگی دستیابی به اطلاعات مورد نیاز برای نگارش مقاله پژوهشی پرداختیم. در این شماره نیز ادامه مطلب را با بحث درباره نحوه استفاده از منابع برای نگارش مقاله پژوهشی (منابع بر خط، کتاب‌ها، مجلات و مصاحبه‌ها) پی می‌گیریم. مسلم است، قبل از استفاده از هر مطلبی در نگارش مقاله پژوهشی، ضرورت دارد محتوای آن ارزشیابی شود. در واقع، بعد از بررسی کیفیت، سوگیری و مناسبت محتوای هر منبع، می‌توان متناسب با نیاز، از منابع برای نگارش مقاله پژوهشی و غنابخشیدن به آن استفاده کرد. از سوی دیگر، هر نویسنده در مقاله‌ای که به رشته تحریر درمی‌آورد، یقیناً ادعاهایی را مطرح می‌کند که اگر با شواهد مستند همراه نباشند، نمی‌توانند بر خواننده یا مخاطب مقاله تأثیر مثبت بگذارند. در نتیجه، مخاطب، مقاله را پیش پا افتاده و غیرعلمی تلقی می‌کند. بنابراین، در این مقاله، به ضرورت ارزشیابی منابع قبل از استفاده در مقاله و ارائه مستندات منابع ارزشیابی شده در متن مقاله پرداخته شده است. مستندسازی به ارتقا و اعتبار مقاله نگارش یافته خواهد افزود.

کلیدواژه‌ها: مقاله پژوهشی، پیشینه پژوهش، منابع پژوهشی، منابع دست اول، منابع دست دوم

و در اختیارمان قرار گیرد. شبکه مانند سالن فروشی است که در آن، مواد بر پایه ماهیت مشترکشان یک‌جا قرار داده شده‌اند. در نتیجه، شما مواد با ارزشی را در کنار چیزهای بنجل یکجا پیدا خواهید کرد. احتمالاً شما سالنی مجازی را دوست خواهید داشت که مطالب با ارزش و مرتب شده را در بر داشته باشد.

چگونه می‌توان جست‌وجوی مبتنی بر شبکه‌ای را به عمل آورد که بر پایه آن به اطلاعات مورد نیاز پژوهش دست یافت؟ در این باره روش‌های متنوعی وجود دارند که هر یک جذابیت خاص خود را دارد. در ادامه نشان

چگونه از منابع بر خط^۱ استفاده کنیم؟

در گذشته‌های نه چندان دور، اکثر مردم از طریق رادیو یا برنامه‌های تلویزیونی از رویدادهای روز باخبر می‌شدند. بعد از آن، با ظهور رایانه‌های خانگی و برقراری شبکه اینترنت، مردم توانستند از طریق برخط اطلاعات و اخبار مورد نیازشان را دریافت کنند.

جست‌وجو در شبکه^۲

متأسفانه، شبکه کتابخانه‌ای نیست که اطلاعات و منابع مرتبط به آن بر پایه قواعدی مشخص مرتب شود

تمام منابعی که
در وبسایت‌ها
وجود دارند،
معتبر نیستند.
یک راه برای
آگاهی از اعتبار
وبسایت این
است که به نشانی
آن اعتماد کنیم.
معمولاً دانشگاه‌ها
و مراکز آموزشی
مطالب معتبرتری
منتشر می‌کنند

چگونه از کتاب برای نگارش مقاله پژوهشی استفاده کنیم؟

کتاب برای بسیاری از پژوهشگران بخش ضروری پژوهش محسوب می‌شود. در واقع، کتاب‌ها دوستان نویسنده یا پژوهشگر هستند. این تعامل به آسانی شکل می‌گیرد؛ به این معنا که کافی است کتاب را باز کنیم و بخوانیم. شما برای خواندن یک کتاب به ابزار خاصی نیاز ندارید، فقط باید بدانید چگونه کتاب مرتبطی را پیدا کنید تا با استفاده از مطالب آن مقاله پژوهشی‌تان را بنویسید.

طبقه‌بندی کتاب‌ها

کتاب‌هایی که برای مقاله پژوهشی‌تان استفاده می‌کنید، در دو طبقه داستانی و غیرداستانی یا علمی قرار دارند.

در مقاله‌های پژوهشی دانش‌آموزی، بیشتر از کتاب‌های غیرداستانی استفاده می‌شود. اغلب کتابخانه‌های عمومی کتاب‌های بسیار زیادی دارند و امکان مطالعه یک یک آن‌ها میسر نیست. بنابراین، ضرورت دارد کتاب‌ها به روش خاصی (دیویی^۸ یا کنگره‌ای^۹) طبقه‌بندی شوند تا دسترسی به کتاب مورد نظر تسهیل شود. شما می‌توانید پس از یافتن نام کتاب، کد آن را یادداشت کنید و به کتابدار بدهید تا او کتاب را در اختیارتان قرار دهد.

برای نگارش مقاله پژوهشی، علاوه بر کتاب، به منابع دیگری مانند مجلات، فصلنامه‌ها و مصاحبه‌ها نیاز دارید. می‌توانید با استفاده از موتورهای جست‌وجوی اینترنتی یا مراجعه به برگه‌دان‌های کتابخانه‌ها آن‌ها را بیابید. حتماً مشخصات منبع مورد استفاده را یادداشت کنید تا در فهرست‌نویسی منابع مقاله یا برای مراجعه بعدی از آن استفاده کنید.

ارزشیابی منابع^{۱۰}، قبل از استفاده از آن‌ها

هر فردی در استفاده از منابع (مکتوب، شفاهی، تصویری و مجازی) باید از صحت و اعتبار آن‌ها مطمئن باشد. برای این منظور حداقل از سه ملاک اصلی کیفیت^{۱۱}، سوگیری^{۱۲} و مناسبت^{۱۳} استفاده می‌کنیم.

کیفیت

شما می‌توانید هر منبعی را مطالعه و از محتوای آن در مقاله پژوهشی‌تان استفاده کنید. اگر محتوای انتخاب شده سطح کیفیت بالایی نداشته باشد، نمی‌تواند از نظریه شما که در مقاله به آن پرداخته‌اید دفاع کند. در نتیجه کار علمی شما در نظر خواننده بی‌اهمیت جلوه خواهد کرد. به همین دلیل است که ارزشیابی کیفیت منابع،

خواهیم داد که هر یک از روش‌ها چه ویژگی‌هایی دارند و چگونه می‌توان از آن‌ها برای کسب اطلاعات مورد نیاز استفاده کرد.

موتور جست‌وجو^۳ یک برنامه رایانه‌ای است که به منظور جست‌وجو در شبکه گسترده جهانی، برای به‌دست‌آوردن اطلاعات درخواست شده به کار می‌رود. نتایج یافت‌شده از این طریق، به طور معمول در صفحه‌ای با عنوان صفحه نتایج جست‌وجو فهرست می‌شوند. کاربر می‌تواند با استفاده از کلیدواژه‌های مورد نظرش جست‌وجوی خود را آغاز کند تا به منابع یا اطلاعات مورد نیاز دست یابد. در حال حاضر، موتورهای جست‌وجوی فراوانی وجود دارند که معروف‌ترین آن‌ها «گوگل»^۴ است. **پایگاه داده‌ها^۵**، مجموعه‌ای مرتب شده از منابع مرتبط به هم در رایانه است که مبتنی بر یک برنامه نظام‌دار رایانه‌ای شکل گرفته است و کاربر می‌تواند به‌واسطه آن به جواب سؤال‌هایش دست یابد.

ویکی‌پدیا^۶ دایره‌المعارف برخطی است که از سال ۲۰۰۱، داوطلبانی از سراسر دنیا، آن را ایجاد کرده‌اند و به مرور در حال کامل شدن است. هر کسی می‌تواند از طریق وبسایت به آن مراجعه و اطلاعات موجود آن را به روز کند.

ویکی‌پدیا زمانی می‌تواند یک ابزار ارجاعی باشد که در استفاده از محتوای آن احتیاط لازم به عمل آید. به یاد داشته باشید، مقالات موجود در ویکی‌پدیا می‌توانند توسط هر کسی (دکتری با ۸۰ سال سن یا کودکی با ۸ سال سن) نوشته شوند. در صورت استفاده از مطالب ویکی‌پدیا، به منظور اطمینان از صحت آن، همان مطلب را از منبع اطلاعاتی دیگری جست‌وجو و مقایسه کنید. بعد از اطمینان از صحت آن، می‌توانید از مطلب استفاده کنید.

گروه‌های خبری^۷ نوع دیگری از منبع اطلاعاتی به شمار می‌رود که در پاره‌ای موارد، برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز می‌توانید به آن‌ها مراجعه کنید. از این طریق می‌توانید به اخبار علمی روز دسترسی داشته باشید. **پست الکترونیکی** ابزار ارتباطی دیگری است که با آن می‌توان از طریق ارتباط بر خط، به افراد مشخصی پیام ارسال و پاسخ دریافت کرد.

توصیه برای جست‌وجو در اینترنت

یکی از بهترین راهبردها برای پیدا کردن اطلاعات یک موضوع از طریق اینترنت، استفاده از کلمات یا کلیدواژه‌ها به گونه دیگری است. به این معنا که از اصطلاحات یا نشانه‌هایی مانند «و یا، یا و نه» استفاده کنید.

برای دستیابی به اطلاعات اساسی و پایه درباره هر موضوعی، ابتدا به اینترنت و پایگاه داده‌ها مراجعه کنید

قبل از اینکه از محتوای آن‌ها استفاده کنید، اهمیت بسیار زیادی دارد.

رهنمودهای زیر می‌توانند در این زمینه به شما کمک کنند:

♦ صلاحیت نویسنده را بررسی کنید. آیا نویسنده از صلاحیت لازم برای نوشتن یا گفت‌وگو درباره موضوع برخوردار است؟

آیا او فردی است که می‌توانید به نوشته‌ها یا گفته‌هایش اعتماد کنید؟ به این منظور می‌توانید از فهرست واریسی زیر استفاده کنید:

♦ آیا نویسنده یا گوینده یک کارشناس یا شاهد رویدادی است که آن را در منبع توصیف کرده است؟

♦ آیا فردی معروف و پرآوازه است؟ به این منظور می‌توانید سابقه حرفه‌ای او را بررسی کنید.

♦ آیا نویسنده برای نوشتن درباره موضوع مورد نظر صلاحیت لازم را دارد؟

در این باره توجه کنید که آیا نویسنده یا گوینده در زمینه حرفه‌ای و تخصص خودش مطلبی را نوشته و یا درباره آن گفت‌وگو می‌کند؟ بنابراین، نباید در درجه علمی فرد غرق شوید و نکته بالا را در نظر بگیرید.

♦ آیا نویسنده یا گوینده از دانش و تجربه کافی در زمینه مورد بحث برخوردار است؟

در این باره می‌توانید به سوابق نویسنده یا گوینده درباره مطلب مورد نظر مراجعه و سوابق نوشتاری، گفتاری و عملی او را بررسی کنید.

♦ آیا نویسنده یا گوینده از سوگیری خاصی درباره موضوع مورد بحث برخوردار است؟

در واقع، نفع نویسنده یا گوینده از بیان مطلب را بررسی کنید که به تبلیغات یا جناح‌بندی‌های خاصی مرتبط نباشد.

♦ حالا خود منبع مورد نظر را بررسی کنید. در این باره به رهنمودهای زیر توجه کنید:

♦ آیا منبع نقد شده است؟

نقدهای به عمل آمده درباره آن منبع را پیدا و مطالعه کنید. در صورتی که درباره آن نقدی یا مطلبی وجود نداشته باشد، آن منبع چندان مناسب به نظر نمی‌رسد.

♦ چه کسی درباره مطلوبیت منبع صحبت کرده است؟ نگاه کنید و ببینید چه کسی مطلب نوشته شده را تأیید کرده است. در بیشتر کتاب‌ها، صاحب‌نظری برای کتاب مقدمه‌ای را برای کتاب به رشته تحریر درآورده است. اگر کتاب را کسی تأیید (توصیه) نکرده باشد، احتمالاً نمی‌تواند منبع مطلوبی باشد.

♦ آیا ناشر سرشناسی کتاب را منتشر کرده است؟ آیا ناشر به عنوان یک ناشر تخصصی در آن زمینه شناخته شده است؟

♦ آیا منبع مورد نظر به روز است؟ در چه تاریخی منتشر شده است؟

♦ آیا منبع مورد نظر، چاپ اول یا ویرایش اول است، یا تجدید چاپ شده است؟

ویرایش و چاپ اول بودن حاکی از به روز بودن مطالب آن (البته با توجه به تاریخ چاپ) است.

♦ آیا منبعی کامل است؟

♦ آیا نویسنده شواهد سودمندی برای ادعاهایش ارائه کرده است؟

♦ آیا منابع مورد استفاده نویسنده از اعتبار کافی برخوردارند؟

♦ آیا ادعاهای مطرح شده از سایر منابع اقتباس شده‌اند؟

♦ آیا مطالب ارائه شده در منبع عادلانه هستند؟

سوگیری

هر منبعی سوگیری دارد؛ زیرا در هر منبعی نقطه‌نظری مورد بحث قرار گرفته است. اساساً سوگیری بد نیست؛ شما نیز وقتی از منبعی استفاده می‌کنید، سوگیری دارید. زمانی سوگیری به عنوان مشکل مطرح و تلقی می‌شود که نویسنده از سوگیری خودش مطلع نباشد. برخی از این مشکلات عبارت‌اند از ادعاهای دروغ^{۱۴}، اصطلاحات با بار عاطفی زیاد^{۱۵}، و تحریف^{۱۶}.

ع ادعاهای دروغ

یک ادعا می‌تواند دروغ یا نادرست باشد، مانند هنگامی که نویسنده وعده بیش از حد می‌دهد. برای مثال، وقتی نویسنده یا گوینده اظهار می‌دارد «بسیاری از آزمایش‌های مهم»، «مطالعات بالینی اخیر»، هر دو مطالبی جهت‌دار هستند. از سوی دیگر، ما به عنوان خواننده کتاب یا شنونده مطلب نمی‌توانیم دو اظهار نظر مذکور را ارزشیابی کنیم. همچنین، هنگامی که نویسنده به «آمارهای موجود اشاره می‌کند»، اگر چه برای تقویت یک ادعا ارائه آمار بسیار سودمند است، اما همانقدر نیز می‌تواند تحریف‌کننده باشد؛ به‌ویژه اگر نتوانیم اعتبار آمارهای ارائه شده را بررسی کنیم. در این باره از خودتان بپرسید:

- ♦ آیا آمار ارائه شده، هر پرسشی در آن زمینه را بی‌جواب باقی می‌گذارد؟
- ♦ آیا آمار ارائه شده موضوعی را آشکار یا برملا می‌سازد؟

ع اصطلاحات با بار عاطفی زیاد

به منابعی که بار عاطفی زیادی را با خود حمل می‌کنند، مشکوک شوید. زیرا این گونه منابع سوگیری بیش از حد دارند و غالباً نامعتبرند. اصطلاحات دارای بار عاطفی زیاد، غالباً با سوگیری همراه‌اند. دو اصطلاح دولت و رژیم را در نظر بگیرید. از میان این دو، اصطلاح رژیم بار عاطفی سنگینی دارد که بیشتر برای توصیف قدرت یک دولت به کار برده می‌شود. اصطلاحات عاطفی با بار زیاد در نوشته‌ها و گفتار سیاستمداران دیده می‌شوند. لذا نقد مطالب خوانده شده اهمیت بالایی دارد و باید به آن توجه کافی شود.

ع تحریف

این نوع از سوگیری شکل‌های متنوعی دارد. اول، نویسنده یا گوینده به راحتی می‌تواند دروغ بگوید. یا نویسنده می‌تواند بسیار نامحسوس دروغی را مطرح کند. در این صورت او از ساده‌انگاری بیش از حد مخاطب استفاده کرده است. قضاوت دقیق درباره مطالب خوانده یا شنیده شده می‌تواند این نوع تحریف را برملا سازد. حال این پرسش مطرح می‌شود که چگونه می‌توانیم خودمان را در مقابل این نوع از تحریف‌ها مقاوم سازیم؟ در جواب می‌گوییم، توجه به موارد زیر می‌تواند راهگشا باشد:

- ♦ چه کسی نقل قول را از متن استخراج کرده است؟
- ♦ آیا واقعیات و آمارها در شرایط فرضی ارائه شده‌اند؟
- ♦ آیا نقل‌ها همه محتوای منعکس کرده‌اند یا به طور تقریبی جزئیات را آینه‌وار منعکس می‌کنند؟
- ♦ آیا اطلاعات کلیدی از قلم افتاده‌اند؟

ع مناسبت

حتی اگر منبع مورد بررسی شما از دو ملاک کیفیت و سوگیری سلامت بیرون آمده باشند، به معنای این نیست که آن منبع برای نگارش مقاله پژوهشی خوب است. بلکه، علاوه بر دو ملاک مذکور، باید از ملاک مناسبت نیز برخوردار باشد. در واقع، منبع باید با شنیده‌ها، هدف و زمینه مورد بحث هماهنگ باشد. در این صورت، منبع از مناسبت لازم برخوردار است. حال این سؤال مطرح می‌شود که چگونه متوجه شویم منبع با مقاله پژوهشی تناسب دارد؟ در این باره، پرسش‌های زیر روشن‌کننده‌اند:

- ♦ آیا محتوای ارائه شده در منبع برایتان قابل درک است؟
- ♦ اگر محتوای منبع برای شما چنان تخصصی بوده است که شما را در درک آن دچار مشکل می‌کند، نشان می‌دهد محتوای این منبع برای استفاده در مقاله پژوهشی مناسبت ندارد.
- ♦ آیا محتوای منبع به گونه‌ای نوشته شده است که برای مخاطبانش مناسب (قابل فهم و استفاده) باشد؟
- ♦ آیا محتوای منبع مورد مطالعه شامل مطالبی می‌شود که نیاز شما را برای نگارش مقاله پژوهشی رفع کند؟
- ♦ آیا محتوای منبع با هدف مورد نظر شما برای نگارش مقاله پژوهشی تناسب دارد؟
- مطالبی که از نظر گذشت، مربوط به منابع مکتوب مانند کتاب و مجله و منابع شفاهی مانند مصاحبه بود، اما اغلب اوقات ما برای رفع نیازهای اطلاعاتی مرتبط به مقاله پژوهشی، از منابع برخاسته می‌کنیم. لذا ضرورت دارد قبل از استفاده از آن منابع نیز ارزشیابی لازم را از آن‌ها به عمل آوریم. در این باره می‌توانیم موارد زیر را مد نظر قرار دهیم:
- ♦ نویسنده مطلب کیست و چه تجربه یا سابقه علمی در زمینه مورد بحث دارد؟

- ♦ مطلب مورد نظر در چه وب‌سایتی منتشر شده است؟
- ♦ مطلب مورد نظر در چه تاریخی منتشر یا به روز شده است؟
- ♦ چه کسانی مقاله را تأیید کرده‌اند؟
- ♦ هدف از اطلاعات درج شده چیست؟
- ♦ چگونه به مطلب مورد نظر دسترسی پیدا کرده‌اید؟
- تمرکز بر پاسخ‌هایی که به سؤال‌های بالا داده‌اید، می‌تواند به شما کمک کند درباره مناسبت بودن منابع برخاسته از قضاوت و در صورت تأیید مناسبت، کیفیت و جهت‌دار بودن آن، از محتوای مقاله برای نگارش مقاله پژوهشی‌تان استفاده کنید. در غیر این صورت، استفاده از منابع، بدون توجه به سه ویژگی یاد شده، نه تنها به ارزش آن نمی‌افزاید، بلکه به ارزش علمی آن صدمه جدی می‌زند و مخاطب را از خواندن آن گریزان می‌کند.

برای استفاده از هر منبعی باید از صحت و اعتبار آن مطمئن شویم. به این منظور می‌توان از سه ملاک کیفیت، سوگیری و مناسبت استفاده کرد

* پی‌نوشت‌ها

1. online sources
2. Searching the web
3. Search engines
4. Google
5. Databases
6. Wikipedia
7. Newsgroups
8. Dewey classification system
9. Congress classification system
10. Evaluate sources
11. Quality
12. Bias
13. Appropriateness
14. Bogus claims
15. Loaded terms
16. Misrepresentation

* منبع

1. Rozakis, Laurie. (2007). Writing Great Research Papers. USA. Mc Graw - Hill Companies, Inc.

فرهنگیان و دانش آموزان

فیلم ساز

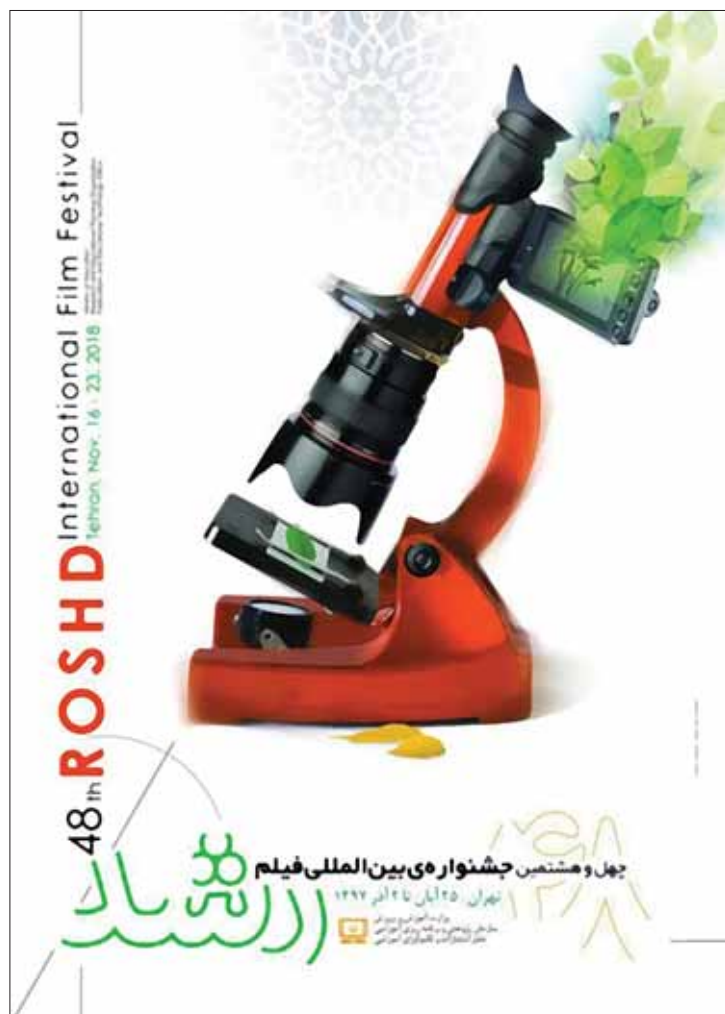
در چهل و هشتمین جشنواره بین المللی

فیلم رشد

۴۸

مقدمه

برگزاری جشنواره های متنوع هنری یکی از مهم ترین رویدادهای هنری در ایران است که سال هاست تحت عنوان ها و سطوح گوناگون برگزار می شود و شور و شوق وافی را در جامعه هنری برمی انگیزد. در این میان، «جشنواره بین المللی فیلم رشد» به عنوان یکی از قدیمی ترین جشنواره های هنری در زمینه فیلم و سینما برای مخاطبان خاص و عام خود برگزار می شود؛ مخاطبانی همچون دانش آموزان، معلمان و فعالان عرصه تعلیم و تربیت. هدف این جشنواره که مدیریت آن را سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش بر عهده دارد، شناسایی، انتخاب و معرفی فیلم های برتر علمی، آموزشی و تربیتی است. جشنواره بین المللی فیلم رشد نخستین بار در سال ۱۳۴۲ شمسی (۱۹۶۳ میلادی) توسط اداره فعالیت های سمعی و بصری وزارت آموزش و پرورش در تهران برگزار شد. نام رسمی آن در ابتدا «فستیوال بین المللی فیلم های آموزنده» بود، اما پس از پنج دوره برگزاری، واژه «جشنواره» برای نخستین بار در زبان فارسی برای نامیدن این رویداد به کار گرفته شد و بدین ترتیب نام جشنواره، در دوره ششم، در سال ۱۳۴۸، به «جشنواره بین المللی فیلم های آموزشی» تغییر یافت. پانزدهمین دوره و نخستین دوره برگزاری آن پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با چند سال وقفه، تحت نام «جشنواره بین المللی فیلم های آموزشی

رشد حدود هزار فیلم به دبیرخانه فیلم رشد ارسال شد؛ هیأت انتخاب جشنواره ۱۵۱ اثر از فرهنگیان و دانشجوی- معلمان و ۱۲۸ فیلم از دانش‌آموزان را بررسی کردند و در نهایت ۱۴ فیلم از دانش‌آموزان و ۲۱ فیلم از فرهنگیان به بخش مسابقه جشنواره راه یافتند.

فیلم‌های پذیرفته شده در بخش مسابقه جشنواره از روز جمعه ۲۵ آبان‌ماه لغایت جمعه ۲ آذرماه ۱۳۹۷ در شهر تهران اکران شدند. طبق روال همه ساله، دانش‌آموزان و فرهنگیان دعوت شده به جشنواره، از عصر روز چهارشنبه ۳۰ آبان تا شامگاه روز جمعه ۲ آذرماه، مهمان جشنواره بودند و آثار آن‌ها روزهای پنجشنبه و جمعه در سالن شماره ۲ سینما فلسطین پخش، نقد و بررسی شد.

از جمله ویژگی‌های بارز فیلم‌های دانش‌آموزان و فرهنگیان، توجه به مسائل آموزشی و تربیتی در محیط مدرسه است. از آنجا که فرهنگیان و دانش‌آموزان فیلم‌ساز به چشم شیشه‌ای مسلح هستند و قادرند نقاط قوت و ضعف موجود در سیستم آموزش و پرورش را بیشتر و بهتر از سایر افراد شناسایی و به دیگران معرفی کنند، لذا جنبه کاربردی بودن این آثار بیش از سایر فیلم‌های بخش آزاد جشنواره محسوس است. آنچه در ادامه می‌آید، گزارشی است از جلسات نقد و بررسی کارگردانان دعوت شده به شانزدهمین جشنواره دانش‌آموزان و فرهنگیان فیلم‌ساز در چهل‌وهشتمین جشنواره بین‌المللی فیلم رشد.

و تربیتی»، با شرکت بیست و یک کشور، در سال ۱۳۶۴، هم‌زمان با هفته معلم، از ۱۲ تا ۱۹ اردیبهشت ماه، در تهران و در محل موزه هنرهای معاصر برگزار شد. از دوره بیستم نام جشنواره به نام کنونی آن یعنی «جشنواره بین‌المللی فیلم‌های علمی، آموزشی و تربیتی رشد» تغییر کرد.

جشنواره بین‌المللی فیلم رشد هر ساله در چهار بخش، فیلم‌های تولید شده در زمینه‌های علمی، آموزشی و تربیتی را دریافت و بررسی می‌کند. الف) بخش آزاد؛ ب) بخش معلمان فیلم‌ساز؛ ج) بخش دانشجوی- معلمان فیلم‌ساز؛ د) بخش دانش‌آموزان فیلم‌ساز.

در بخش آزاد، علاوه بر فیلم‌سازان داخل کشور، بسیاری از کشورهای دیگر از جمله آلمان، استرالیا، انگلیس، فرانسه و ایتالیا در این جشنواره شرکت می‌کنند. اما بخش‌های معلمان، دانشجوی- معلمان و دانش‌آموزان بخش ملی این جشنواره است.

تمامی فرهنگیان و دانشجوی- معلمان سراسر کشور می‌توانند فیلم‌های کوتاه، نیمه بلند و بلند خود را برای شرکت در جشنواره ارسال کنند. همچنین، دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه برای شرکت در بخش دانش‌آموزی می‌توانند با کمک اولیا، مربیان و معلمان خود در داخل و خارج مدرسه فیلم تولید و در جشنواره شرکت کنند.

امسال در چهل‌وهشتمین جشنواره بین‌المللی فیلم

..... فیلم‌های فرهنگیان فیلم‌ساز

روز اول کارگاه

اولین فیلمی که در بخش فرهنگیان پخش شد و توجه مخاطبان را به خود جلب کرد، فیلم مستند «آقای فروزانفر» ساخته منصور غلامی از تهران بود. پزشکی که در سن پیری هنوز همچون جوانی پرامید و با انگیزه به کار طبابت مشغول است و برای ما از دوران سخت و پرمشقت کودکی تا بزرگسالی‌اش می‌گوید. تلاش، همت، امید و اعتمادبه‌نفس از جمله مفاهیمی هستند که در این فیلم می‌توانند راهگشای مشکلات دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم متوسطه و راهنمایی برای اولیا و مربیان باشند.

فیلم کوتاه پویانمایی «تحمّل» ساخته مهدی خدایاری از همدان به نحوه برخورد غلط پدر با فرزند خود و احترام نگذاشتن به پیشنهاد خوب و سازنده او اشاره می‌کند.

این فیلم شادی آفرین و در عین حال آموزنده اولین تجربه کوتاه کارگردانش بوده و به سبک مجموعه پویانمایی‌های «دیرین دیرین» تولید شده است که جدا از آموزش غیر مستقیم به مخاطبان در پذیرش انتقادات و پیشنهادات دیگران، لحظات شاد و خنده‌آوری را برای بینندگان به همراه دارد.

«اولین تجربه» ساخته رضا احمدیاری از کردستان با نگاهی طنزگونه، به موضوع مناطق مرزی و مین‌های به جا مانده از دوران جنگ پرداخت. پسری می‌خواهد گوسفندان را به چرا ببرد و پدرش برای

او توضیح می‌دهد کجاها ممکن است مین‌گذاری شده باشند. این فیلم نیز همچون فیلم «تحمّل» با تکنیک کات اوت^۱ تولید شده است و به دلیل استفاده از لهجه کردی، زیرنویس فارسی دارد. این فیلم اولین تجربه کاری کارگردان کردستانی نیست. او قبلاً هم با فیلم‌های کوتاه دیگری در جشنواره حضور داشته است. این اثر می‌تواند برای دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم ابتدایی جنبه‌های آموزشی مفیدی داشته باشد.

فیلم داستانی «رودخانه» ساخته ابراهیم طاهری‌نمپیل از اردبیل به تدریس معلمی جوان در یک کلاس چندپایه در روستای نمپیل از روستاهای محروم استان اردبیل اشاره دارد. یکی از دانش‌آموزان دختر، به دلیل مشکلی، دیگر نمی‌تواند به مدرسه برود. از این رو برادر کوچکش را به مدرسه می‌فرستد تا درس‌هایی را که آقا معلم به دیگر دانش‌آموزان می‌آموزد، از پشت پنجره گوش و برای او بازگو کند. شور و شوق دانش‌آموز دختر برای بازماندن از تحصیل، تلاش برادر کوچک برای کمک به خواهر بزرگش و پی‌گیری معلم جوان برای برطرف کردن مشکل دخترپچه و رساندن برادر کوچک به خانه، از جمله مصداق‌های ارزشمند و انسانی این فیلم است که پایانی خوش را برای آن رقم می‌زند.

«هایل یا قایل؟» یکی دیگر از فیلم‌های داستانی است که ایمان قمبری از معلمان استان کهگیلویه و بویراحمد، با امکاناتی محدود و در یک کلاس چندپایه تولید کرده است. این فیلم اگر چه از نظر تکنیک و نکات فنی تا اندازه‌ای ضعیف و غیر حرفه‌ای تهیه شده است، اما داستانی زیبا و به یادماندنی با موضوع محبت و همدلی را در ذهن‌ها به یادگار می‌گذارد. معلم جوان که کارگردان فیلم هم هست، به دانش‌آموزانش درس باهم بودن و همدلی در کلاس را می‌آموزد تا در نمایشی که قرار است تمرین کنند، نقش‌های خود را به خوبی ایفا کنند.

«نور، سایه، زندگی» فیلم کوتاه مستند دیگری است که در کارگاه به نمایش درآمد و توجه و تحسین بیشتر معلمان و دانش‌آموزان حاضر در کارگاه را برانگیخت. شهریار پورسیدیان، معلم جوان گیلانی، که در رشته گرافیک و نقاشی تحصیل کرده، سال‌هاست زبان فیلم و تصویر را به صورت آکادمیک و تجربی آموخته و توانسته با فیلم‌هایی که ساخته است، جوایز بسیار زیادی را در جشنواره‌های داخلی و خارجی از آن خود کند. فیلم با قطعاتی از اشعار فروغ فرخزاد آغاز می‌شود و به زندگی جوانی به نام علی می‌پردازد که ناتوانی ذهنی دارد. پدر علی فرزند خود

توجه به خانواده، مدرسه، محله و شهر محل زندگی از جمله خصوصیات فیلم‌های دانش‌آموزی است که در اکثر آن‌ها مشهود است. فیلم‌های مستند «نخلِ دستان» و «شهر من» از خوزستان از جمله آن‌ها هستند. **نرجس لشکری‌نژاد** در فیلم نخلِ دستان، هنرمندانه به گونه‌های گوناگون نخل و خرما، صنعت حصیربافی و جنبه‌های هنری و کاربردی آن پرداخته و خرما و نخل و سَغَف و حصیر و نان و طعام، همه را در سفره‌ای شادگان به تصویر کشانده است تا بگوید چگونه درختان نخل و محصولات آن‌ها باعث اشتغال‌زایی و برکت در زندگی افراد بومی و محلی آن دیار شده‌اند.

فیلم «شهر من» نیز پل‌های اهواز را معرفی می‌کند. نیکا شاهین‌زاده، دانش‌آموز پایه‌یازدهم رشته‌ی پویانمایی، در کلاس جغرافیای استان به فکر ساخت آن می‌افتد.

«شهر من» می‌تواند به عنوان یکی از فیلم‌های آموزشی در کلاس‌های جغرافیای استان خوزستان یاریگر معلمان جغرافیا باشد. فیلم‌های «مترسک» (فردیس نجیبی‌فر از خوزستان) و «تاریخ انقضا» (ماندانا هوشمندیان از فارس) نیز از جمله فیلم‌های پویانمایی دانش‌آموزان هستند که در کارگاه پخش و نقد و بررسی شدند.

مراسم اختتامیه‌ی چهل و هشتمین جشنواره‌ی بین‌المللی فیلم رشد عصر روز جمعه ۱۳۹۷/۹/۲ از ساعت ۱۸/۳۰ تا ۲۱ در سینما فلسطین برگزار شد و تندیس‌های زرین، سیمین و دیپلم‌های افتخار جشنواره در بخش‌های فرهنگیان و دانش‌آموزان به برندگان آن اهدا شد.

را که در هیچ مدرسه‌ای پذیرفته نشده است، در خانه تحت آموزش‌های خلاقانه‌ی خود قرار داده است.

«نیمکت اضافه» ساخته‌ی **محمدهادی عبدی‌نسب** از یزد نیز توجه مخاطبان را به خود جلب کرد؛ فیلمی داستانی با مدت زمانی کمتر از دو دقیقه! بدون هیچ‌گونه پلان یا دیالوگ اضافه. تعدادی دانش‌آموز ۱۰-۱۲ ساله با اندامی سالم و متعادل مشغول بازی گل کوچک هستند و صدای گزارشگری که به خارجی صحبت می‌کند، در حین بازی آن‌ها به گوش می‌رسد. یکی از تیم‌ها به تیم حریف گل می‌زند و فریاد شادی سر می‌دهد، اما دانش‌آموز دیگری که چاق است و سر در گوشی تلفن همراه خود دارد، در حال انجام یک بازی فوتبال در گوشی است و مدام از اینکه گل می‌خورد اظهار ناراحتی می‌کند. مهم‌ترین ویژگی این فیلم کوتاه، موجز بودن و استفاده از عنصر غافلگیری بود که ذهن تماشاچیان را به خود قلاب کرده بود؛ عنصر جذابی که در دیگر فیلم‌ها وجود نداشت.

..... فیلم‌های دانش‌آموزان فیلم‌ساز..... روز دوم کارگاه

فیلم‌های «بیماری پروانه‌ای»، «ایدز»، «پیچاخ» و «شهر من» بار علمی و آموزشی بیشتری نسبت به فیلم‌های دیگر داشتند. فیلم «بیماری پروانه‌ای» یا EB یکی از بیماری‌های خیلی سخت و ناشناخته را معرفی می‌کند. دانش‌آموز **دانیال غفاری** جنبه‌های این بیماری را در فیلمش بررسی و با تعدادی از افرادی که به این بیماری مبتلایند، مصاحبه کرده است. مبتلایان، در مقابل دوربین از مردم درخواست کردند که مردم بدانند این بیماری مسری نیست.

«ایدز» فیلم مستند دیگری است که به معرفی این بیماری و راه‌های انتقال آن به دیگران پرداخت. در فیلم دانش‌آموز **مریم رضا زاده** از کرمان، جامعه‌ی تحقیقی، معتادان و افراد مبتلا به بیماری ایدز در شهر کرمان است که کارگردان، طی مصاحبه‌هایی با این افراد و همچنین با چند پزشک و مددکار اجتماعی، اطلاعات و آگاهی‌های لازم در این خصوص را در اختیار مخاطب قرار داده است.

«پیچاخ» که در زبان ترکی به معنای چاقوست عنوان فیلم مستندی از زنجان است. ملیکا عبادی از زنجان که در کلاس یازدهم درس می‌خواند، در این فیلم به مراحل ساخت و تولید چاقوهای زنجان پرداخته و ویژگی‌های آن را در مقایسه با چاقوهای وارداتی به تصویر کشیده است.

مقدمه

در بخش ترویجی و فروش اسباب بازی این جشنواره، در تازه ترین دوره آن، تغییراتی ساختاری ایجاد شده بود. سالن سه هزار متری مرکز آفرینش های فرهنگی هنری کانون، علاوه بر ایجاد یک فروشگاه به منظور دسترسی خانواده ها برای تهیه محصولات، فضاهایی نیز در اختیار نهادهای انجمن ها و تولیدکنندگان قرار داده بود تا با استقرار مربیان و مشاوران خود، فضایی جذاب برای بازی های حرکتی فراهم آورند. در این بخش، خردسالان و کودکان به تفکیک می توانستند از بازی هایی که در این فضا ارائه می شود، بهره ببرند. همچنین، برای نخستین بار، فضایی برای بازی بزرگسالان نیز در این نمایشگاه تعبیه شده بود.

جشنواره امسال به صورتی طراحی شده بود که تولیدکننده در نمایشگاه تخصصی فقط به معرفی محصولات و مجموعه خودش می پرداخت و فروش مستقیم صورت نمی گرفت. این کار در بخش دیگری انجام می شد.

مهم ترین ویژگی هر نمایشگاه تخصصی، بازدید کننده تخصصی آن است. هر نمایشگاهی مخاطب عام دارد. مصرف کننده اصلی اسباب بازی ها خانواده ها هستند که از بخش ترویجی بازدید می کردند، اما در این جشنواره برنامه ریزی ها به گونه ای انجام شده بود تا تمامی مراکز، مؤسسه ها، سازمان ها، شرکت ها، مدرسه ها، مهدکودک ها و مجموعه هایی که در زمینه کودک و اسباب بازی مشغول فعالیت هستند، به راحتی بتوانند از برنامه ها استفاده کنند.

کمیته علمی این جشنواره با برگزاری یک همایش، چهار نشست و پنج کارگاه، به بررسی چالش های این صنعت پرداخت و داوران پس از بررسی آثار در سه بخش ایده بازار، اسباب بازی های ثبت شده و اسباب بازی های دارای مجوز تولید، جوایز برگزیدگان را در یکی از روزهای پایانی جشنواره به آنان اهدا کردند. دفتر فناوری های نرم و هویت ساز معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری نیز همچون سال گذشته جایزه ای را با عنوان جایزه فناوری به سه برگزیده اعطا کرد.

■ راه اندازی کلاس اسباب بازی

در ۱۰ هزار مدرسه کشور

وزیر آموزش و پرورش در آیین گشایش چهارمین جشنواره، از راه اندازی کلاس های بازی و اسباب بازی در مدرسه های ۱۰ استان کشور خبر داد. سید محمد بطحایی، در بخش نخست سخنان خود، اسباب بازی را یکی از تجهیزات آموزشی و بخشی از نظام فناوری

نگاهی به اهداف، برنامه ها و نتایج برگزاری چهارمین جشنواره ملی اسباب بازی

فرصتی برای نوآوری و خلاقیت

اشاره

چهارمین جشنواره ملی اسباب بازی و نمایشگاه عرضه دستاوردهای این حوزه، با رویکرد حمایت از تولید ملی با شعار «تمرین زندگی» در سه بخش تخصصی، ترویجی و علمی، با برنامه های متنوع، در تهران برگزار شد. در این جشنواره که با رویکردی تخصصی دنبال شد، بیش از ۸۰ تولید کننده، با ۱۳۰۰ اسباب بازی شرکت کردند. دست اندرکاران حوزه های آموزشی، معلمان، خانواده ها و افراد متخصص و کارشناس، در طول مدت برگزاری این جشنواره، با حضور در بخش های گوناگون، از نزدیک با این صنعت مهم و تأثیرگذار در حوزه تعلیم و تربیت آشنا شدند. معرفی و بررسی این محصولات با حضور کارشناسان، فرصتی فراهم آورد تا چالش های پیش روی صنعت واکاوی و بازشناسی شوند.

**ما با استفاده از
اسباب بازی یادگیری
کودکان را تسهیل
می کنیم و تسریع
می بخشیم**

آن‌ها از خوردن و خوابیدن اهمیت دارد. در بازی‌هایی فیزیکی چون «لی لی»، «گرگم به هوا» و «گل کوچک» بچه‌ها هیجان‌های مثبت پیدا می‌کنند که به دنبال آن سیستم‌های قلبی عروقی و ایمنی آن‌ها فعالیت بهتری خواهد داشت. این بازی‌ها قدرت حرکتی، تعادل و مهارت‌های حرکتی را نیز افزایش می‌دهند.

وی همچنین تأکید کرد: «مهارت‌های شناختی کودکان هم در حین بازی افزایش می‌یابد. به‌طورمثال، شناخت رنگ‌ها، طبقه‌بندی اشکال و راه‌های حل مسئله تقویت می‌شوند. در بازی‌های انفرادی نظیر بازی با پازل و بلوک‌های خانه‌سازی نیز خلاقیت کودک تقویت می‌شود و او می‌آموزد چگونه خود را به‌طور مستقل سرگرم کند. در سنین دو تا سه سالگی، معمولاً بازی‌ها به شکل انفرادی انجام می‌شوند. با افزایش سن به پنج تا شش سالگی، به تدریج بازی‌ها به سمت بازی‌های گروهی پیش می‌روند و کودکان در حین بازی همکاری و کنترل هیجان را می‌آموزند.»

■ اسباب بازی، غذای روان کودک

دکتر سهیل رحیمی، متخصص روان‌شناسی تربیتی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران نیز در گفت‌وگویی در حاشیه برگزاری چهارمین جشنواره ملی اسباب‌بازی، در ارتباط با کارکرد اسباب‌بازی در فرایند رشد کودکان گفت: «ما اسباب‌بازی را برای کودک یک‌جور غذای روان می‌دانیم. اسباب‌بازی یکی از نیازهای واقعی و حیاتی کودک است و اصلاً بخشی از زندگی او با اسباب‌بازی تعریف می‌شود. وقتی کودک بازی می‌کند، خصوصاً وقتی از اسباب‌بازی استفاده می‌کند، یک‌سری از جنبه‌های فکری و آموزشی خود را تقویت می‌کند. بازی سبب می‌شود فعالیت‌های حرکتی روانی و ذهنی شناختی کودک گسترش پیدا کنند و به تکامل برسند. بنابراین،

آموزشی خواند و گفت: «امروزه اسباب‌بازی تنها وسیله‌ای برای سرگرمی و تفریح نیست. اسباب‌بازی‌ها اهداف آموزشی و یادگیری را دنبال می‌کنند. ما با استفاده از اسباب‌بازی یادگیری کودکان را تسهیل می‌کنیم و تسریع می‌بخشیم. کودکان با کمک اسباب‌بازی‌ها دامنه شناخت خود را گسترش و مهارت‌هایشان را افزایش می‌دهند.»

بطحایی ضمن پرداختن به کاربردهای مهارتی اسباب‌بازی، به فایده مشارکت در کار گروهی و آموزش صبر در کودکان هم اشاره کرد. او اسباب‌بازی را کالایی فرهنگی خواند و افزود: «اگر اصرار داریم اسباب‌بازی‌های ملی به دست کودکان برسند، به این دلیل است که اسباب‌بازی‌ها حامل فرهنگ‌اند و ورود اسباب‌بازی خارجی به معنای ورود فرهنگ جدید به کشور و در نهایت دارای عواقب نامناسب است.»

وی نشاط یادگیری را یکی از نشانه‌های یادگیری اصیل خواند که آموزش و پرورش کشور از آن غافل مانده است.

وزیر آموزش و پرورش در همین راستا از ورود اسباب‌بازی به جریان آموزش رسمی کشور خبر داد و گفت: «به‌زودی در ۱۰ استان کشور و در ۱۰ هزار مدرسه، شاهد اجرایی شدن کلاس بازی و اسباب‌بازی خواهیم بود. در این برنامه‌ریزی، دانش‌آموزان کلاس‌های اول تا سوم مناطق مرزی و محروم مشارکت داده خواهند شد. تلاش داریم هفته‌ای دو تا سه ساعت را به بازی اختصاص دهیم تا در این کلاس‌ها فرایند یادگیری دنبال شود.»

■ ایجاد فرصت‌های بیشتر برای خلاقیت

با اسباب‌بازی‌های ساده

دکتر رزیتا داوری آشتیانی، فوق تخصص روان‌پزشکی کودکان و نوجوان، به مناسبت برگزاری این جشنواره، در خصوص ارتباط میان اسباب بازی و خلاقیت گفت: «هرچه اسباب‌بازی ساده‌تر باشد، فرصت خلاقیت و نوآوری بیشتری برای کودک فراهم می‌کند.

این دانشیار دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی تهران از بازی به عنوان نیازی اساسی برای رشد و تکامل کودکان نام برد و افزود: «اسباب بازی می‌تواند جنبه‌های رشد فیزیکی، اجتماعی، هیجانی، زبانی و شناختی کودک را تحت تأثیر قرار دهد. این تأثیر تاحدی است که امتناع از بازی کردن در کودکان، به اندازه امتناع

**مهارت‌های
شناختی کودکان
در حین بازی
افزایش می‌یابد**

دکتر محمدباقر صابری زفرقندی

می‌کند، باید احساس خوبی به او دست دهد و موفقیتی کسب کند تا برای ادامه بازی انگیزه پیدا کند. ویژگی چهارم این است که اسباب‌بازی باید حواس پنج‌گانه کودک را تقویت و بین این حواس هماهنگی ایجاد کند. ویژگی پنجم این است که اسباب‌بازی خوب باید بتواند تصورات کودک را شکل بدهد، حس کنجکاوی او را پرورش دهد و مهارت‌های بدنی‌اش را تقویت کند. پرورش حس کنجکاوی یعنی اینکه اسباب‌بازی باید گاهی کمی پیچیدگی هم داشته باشد. ویژگی ششم این است که اسباب‌بازی‌ها باید امن و بی‌خطر باشند. خیلی مهم است که اسباب‌بازی سطح تیز و برنده نداشته باشد و فلزی، شیشه‌ای و شکستنی نباشد.»

■ سهم بازی در رشد جسمی و روانی انسان

دکتر محمدباقر صابری زفرقندی، دانشیار روان‌پزشکی دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان دانشگاه علوم پزشکی ایران نیز در این جشنواره ضمن هشدار درباره آسیب‌زایی استفاده از اسباب‌بازی برای مشغول‌سازی بی‌هدف کودکان، بر تولید و استفاده از بازی‌ها و اسباب‌بازی‌های تحرک‌زا که کودکان را به طبیعت بکشانند، تأکید کرد. وی در بخش دیگری از

وجود اسباب‌بازی و بازی جزوی از مراحل رشد سالم کودک محسوب می‌شود.»

این متخصص روان‌شناسی تربیتی به خانواده‌ها یادآور شد: «بخشی از اسباب‌بازی‌ها جنبه تجاری دارند. و پدرمادر هم فکر می‌کنند اسباب‌بازی فقط کافی است سرگرم‌کننده باشد. البته ما منکر این بحث نیستیم، اما اسباب‌بازی خوب، برای اینکه بتواند به ارتقای سلامت روان کودک و رشد فکری او کمک کند، باید ویژگی‌های دیگری هم داشته باشد. بنابراین، والدین باید توجه کنند هر چیزی را به عنوان اسباب‌بازی برای کودکشان تهیه نکنند.»

دکتر رحیمی همچنین درباره ویژگی‌های اسباب‌بازی گفت: «از نظر ما، اولین ویژگی این است که اسباب‌بازی با سن و توانایی‌های ذهنی و رشدی کودک متناسب باشد تا او با اسباب‌بازی ارتباط برقرار کند. ویژگی دوم این است که اسباب‌بازی باید به حرکت و تفکر کودک کمک کند. در واقع، اسباب‌بازی باید هر دو فاکتور حرکت و تفکر را هم‌زمان فعال نماید. زمانی که کودک می‌خواهد شروع به حرکت کند، اسباب‌بازی باید برای این کار به او کمک کند. ویژگی سوم این است که اسباب‌بازی‌ها باید انگیزه و محرک مناسبی برای کودک فراهم آورند. زمانی که کودک با اسباب‌بازی بازی

**در جامعه
امروز ما تولید
اسباب‌بازی‌هایی
که کودکان را به
طبیعت و فضای
خارج از آپارتمان
بکشاند، یک
ضرورت است**

اسباب بازی‌ها باید انگیزه و محرک مناسبتی برای کودک باشند

دکتر سهیل رحیمی

دکتر امین غلامی

والدین و فضای محدود شهری، دست‌به‌دست هم داده‌اند تا بچه‌های ما نسبت به نسل‌های گذشته فعالیت کمتری داشته باشند و دچار فقر حرکتی شوند.»

عضو هیئت علمی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی افزود: «با توجه به آمارها، در سال‌های بعد، ما یک سونامی فقر حرکتی برای نوجوانان و جوانان خواهیم داشت. در واقع، ممکن است بیشتر کودکان و نوجوانان امروز ما در آینده از نظر قامتی دچار انحراف ستون فقرات شوند یا به واسطه کمبود فعالیت بدنی، ضربان قلبشان به سطح مطلوب نرسد و بیماری‌هایی چون فشار خون بالا یا چاقی مفرط آن‌ها را تهدید کند.»

این دانش‌آموخته دکترای رشد حرکتی کودکان در ادامه خاطرنشان کرد: «ممکن است ما امروز به این موضوع توجه نکنیم، همین‌طور که در بحث سلامت سالمندان هم این بی‌توجهی وجود دارد، ولی در هر صورت نسل آینده‌ساز ما از نظر حرکتی دچار انواع بیماری‌ها خواهد بود. اگر هزاران برنامه آموزشی برای بچه‌ها بگذاریم، اما آن‌ها از نظر جسمانی کارایی لازم را نداشته باشند، بی‌تردید فایده‌ای نخواهد داشت. همین الان هم نتیجه کم‌حرکی را در مدرسه‌ها می‌بینیم، چون نیم‌کره برتر بسیاری از بچه‌ها به دلیل فقر حرکتی شکل نمی‌گیرد و در روند تحصیلی، در نوشتن و یادگیری، دچار نقص می‌شوند. این موضوع از نظر علمی ثابت شده است که میزان فعالیت بدنی بچه‌ها در پیشرفت تحصیلی آن‌ها تأثیر دارد. با این حال، حتی اگر ما در مدرسه‌ها یک ساعت اضافه‌تر هم داشته باشیم، این ساعت به ورزش و بازی اختصاص نمی‌یابد و این کم‌توجهی ضربه مهلکی به نسل آینده خواهد زد.

چهارمین جشنواره ملی اسباب‌بازی از ۲۶ آبان تا ۲ آذر ۱۳۹۷ در مرکز آفرینش‌های فرهنگی هنری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، واقع در خیابان حجاب تهران، برگزار شد.

صحبت‌های خود گفت: «بازی کردن سهمی غیرقابل انکار در روند رشد جسمی روانی انسان دارد و اصولاً بازی‌های همراه با تحرک بدنی بالا و نیازمند تمرکز و حل مسئله، لازمه فرایند رشد هستند. به دلیل تغییر سبک زندگی و محدودیت‌های فضایی در محل سکونت و حتی مدرسه، نوع اسباب‌بازی‌ها نیز متفاوت شده‌اند. اسباب‌بازی‌های امروزی هر چند عموماً می‌توانند قدرت خلاقیت و ابتکار کودکان را افزایش دهند، ولی بی‌حرکی و سکون متعاقب آن‌ها ممکن است این فایده‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. در جامعه امروز ما تولید اسباب‌بازی‌هایی که کودکان را به طبیعت و فضای خارج از آپارتمان بکشاند، یک ضرورت است.»

■ سونامی فقر حرکتی

دکتر امین غلامی، رئیس کمیته بازی و ورزش کودکان استان تهران و رئیس شاخه ایرانی انجمن بین‌المللی دفاع از حق بازی کودکان هم با هشدار خطر سونامی فقر حرکتی در کشور، کمبود فضای مناسب بازی را مهم‌ترین معضل این حوزه دانست و از سازمان‌ها و نهادهای مسئول درخواست همکاری کرد. او با بیان این مطلب افزود: «مروزه، گسترش زندگی آپارتمانی، مشغله

زنگ فیلم

معرفی گزیده فیلم‌های جشنواره بین‌المللی فیلم رشد برای پخش در کلاس درس

کلیدواژه‌ها: فیلم آموزشی، فیلم رشد، تکنولوژی آموزشی، یادگیری

مقدمه

فیلم یکی از رسانه‌های اثربخش در آموزش محتوای درسی است. در کلاس درس، به کمک فیلم می‌توان دنیای خارج از کلاس را مشاهده کرد. برای ایجاد انگیزه، دقت و علاقه به موضوع درس، فیلم وسیله‌ای بسیار مناسب است که می‌توان در اول، وسط یا آخر درس از آن استفاده کرد. با این هدف که فیلم می‌تواند فرایند یاددهی و یادگیری را فعال و اثربخش کند و کیفیت یادگیری را ارتقا دهد، به معرفی فیلم‌های جشنواره بین‌المللی فیلم رشد پرداخته‌ایم.

روایتی از سه خواهر هنرمند نقاش دانش آموز

در فرهنگ و تمدن بشری، هنر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و در تمامی ابعاد زندگی انسان ظهور و بروز دارد. هنر از اصلی‌ترین مظاهر خلاقیت انسانی است و در واقع به نحوی از انحاء ظهور «حقیقت» است. به طوری که یکی از ساحت‌های مندرج در فلسفه تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران تعلیم و تربیت زیباشناختی و هنری است (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰، ۶).

از جمله درس‌هایی که دانش‌آموزان در دوران تحصیل خود با آن آشنا می‌شوند و از دوره پیش‌دبستان تا پایان دوره متوسطه اول به صورت عمومی آن را تجربه می‌کنند، درس هنر است. این درس معمولاً با طراحی یا نقاشی بیشتر شناخته شده است و تدریس می‌شود. متأسفانه هنوز هم در مدرسه‌های ما، با اینکه ساعتی را به درس هنر اختصاص داده‌اند، کمتر مدرسه‌ای است که از این ساعت - یعنی ساعت هنر - برای تقویت یا جبران درس‌هایی همچون ریاضیات و زبان انگلیسی استفاده نکند. گاهی دبیرانی

عنوان فیلم:

رؤیاهای رنگی

کارگردان: سید مهدی موسوی برزکی

قالب: مستند (بخش بین‌الملل)

مدت زمان: ۲۵ دقیقه

📌 خلاصه فیلم: سه خواهر مهاجر افغانی به نام‌های بلقیس، نرگس و سکینه که در ایران به دنیا آمده و استعداد شگرفی در هنر نقاشی دارند، پس از ورود به دوره اول متوسطه، با راهنمایی‌های معلم هنر خود، فرصت بیشتری برای بروز هنر نقاشی می‌یابند و نمایشگاه‌هایی برای فروش آثارشان برپا می‌کنند...

📌 مخاطب: این فیلم برای دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم متوسطه از جمله مخاطبان رشته‌های هنری مدرسه‌های فنی و حرفه‌ای توصیه می‌شود.

پذیرفته شده در بخش بین الملل جشنوارهٔ چهل و هفتم
فیلم رشد است که تلاش‌های سه خواهر هنرمند نقاش
دانش‌آموز و هدایت و راهنمایی‌های معلم هنرشان را
به تصویر کشانده است.

که در کلاس‌های هنر حاضر می‌شوند، یا اصلاً تجربه و
تخصصی در این زمینه ندارند، یا به خاطر کم‌توجهی
همیشگی به این درس، شور و اشتیاق لازم را از دست
داده‌اند.

چه خوب است معلمی که در کلاس هنر حاضر
می‌شود، با سبک‌ها و شیوه‌های هنری آشنایی کافی
داشته باشد. تاریخ هنری را که تدریس می‌کند
کاملاً بداند. در جریان رشد آن هنر باشد و البته
مسائل تربیتی را در ضمن آموزش هنر نادیده نگیرد.
همچنانکه استاد **یدالله خوانساری** - از استادان بنام
کشور در خوش‌نویسی شکسته - در بیان خاطرات
گذشته و کلاسی که می‌رفته نوشته است: «استاد ما
تنها دلوپس خط ما نبود، بلکه غالباً سخن از انسان
دوستی، معرفت، ایمان و محبت بر زبان می‌آورد و از
حرمت هنر و وظیفهٔ هنرمند صحبت می‌کرد.»

در واقع، درس هنر در مدرسه‌ها، قوهٔ ابتکار و خلاقیت
را در دانش‌آموزان بالا می‌برد و زمینه را برای شکوفایی
ذهن‌ها آماده می‌کند. پس لازم است موضوع هنر با
جدیت تمام دنبال شود تا فردایی بهتر و پربرتر داشته
باشیم. هنر نه تنها در ساعت هنر، بلکه در درس‌های دیگر
مثل فارسی و ریاضی هم با آموزش ارتباط تنگاتنگ دارد.
هدف از کلاس درس این نیست که هر آنچه را می‌دانیم به
کودک بیاموزیم، بلکه باید کودک را به درست اندیشیدن
واداریم و این رسالت اصلی هنر است.

«روایه‌های رنگی» از جمله فیلم‌های مستند

عنوان فیلم:

چهارشنبه سوری

کارگردان: رضا موری و مختار عباسی

قالب: داستانی (بخش دانش‌آموزی)

مدت زمان: ۱۷ دقیقه

📌 **خلاصهٔ فیلم:** پسر بچه‌ای به نام آرش، در حین یک بازی رایانه‌ای با یکی
از دوستانش به اسم سعید دعواش می‌شود. در این دعوا خون از دماغ آرش
جاری می‌شود. آرش جلوی بقیهٔ بچه‌ها سعید را تهدید می‌کند که به زودی
خانهٔ آن‌ها را آتش خواهد زد. آرش به خانه می‌رود و ماجرا را برای مادرش
تعریف می‌کند. ماجرا مصادف است با شب چهارشنبه سوری. خانهٔ خانوادهٔ
سعید روی خط گاز قرار دارد و شهرداری آن‌جا را تخلیه کرده است، چرا که
هر لحظه امکان دارد بر اثر انفجار لوله‌های گاز آتش بگیرد. مادر آرش فرزندش
را آگاه می‌کند که با حرف‌هایش چه اشتباه بزرگی مرتکب شده است. از این
پس، آرش باید کاری کند که خانهٔ سعید آتش نگیرد، وگرنه...

📌 **مخاطب:** این فیلم برای تماشای دانش‌آموزان دورهٔ اول متوسطه در اسفند ماه
توصیه می‌شود.

«زردی من از تو، سرخی تو از من»

و شکل و شمایل قدیمی خود را از دست داده است. آتش‌بازی‌هایی خطرناک که نه تنها شادی و جشن عموم مردم را در بر ندارد، بلکه باعث ایجاد رعب و وحشت بین مردم و همچنین آسیب رسیدن به آنان می‌شود. با اینکه نیروهای امنیتی و انتظامی تلاش زیادی برای جلوگیری از آسیب‌ها و رفتارهای خطرناک عاملان این رفتارها انجام می‌دهند، اما همچنان، هر ساله و در اواخر اسفند ماه، شاهد اتفاقات بسیار هولناک و دلخراشی هستیم که تعطیلات نوروز و شادمانی آغاز سال نو را به کام خانواده‌ها تلخ می‌کند.

فیلم «چهارشنبه سوری» یکی از فیلم‌های راه یافته به بخش مسابقهٔ چهل‌هفتمین جشنوارهٔ فیلم رشد است که به طور غیرمستقیم نحوهٔ صحیح آتش روشن کردن در شب چهارشنبه سوری را به مخاطبان یادآوری می‌کند و به دانش‌آموزان می‌آموزد که مراقب سنن تاریخی چهارشنبه سوری و عواقب رفتارهای غیرمعتدل و غیرسنتی باشند.

* پی‌نوشت‌ها

۱. فرهنگیان محترم، اولیای گرامی و متولیان ارجمند آموزش و پرورش برای تهیهٔ فیلم‌های معرفی‌شده می‌توانند به یکی از روش‌های زیر اقدام کنند:

الف) تماس با شماره تلفن ۰۲۱-۸۸۳۰۵۸۶۱ (گروه تولید فیلم‌های آموزشی) ب) ارسال درخواست کتبی از طریق نشانی الکترونیکی «gorohehonari@gmail.com»

(با ذکر نام، شمارهٔ تلفن و نشانی دقیق).

ج) مراجعهٔ حضوری به نشانی «تهران، زیر پل کریمخان، خیابان ایران‌شهر شمالی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش، طبقهٔ دوم، گروه توسعه و تولید رسانه‌های شنیداری و دیداری

چهارشنبه‌سوری یکی از جشن‌های باستانی ایرانی است که در غروب سه‌شنبه، شب آخرین چهارشنبهٔ اسفند ماه، برگزار می‌شود و برافروختن و پریدن از روی آتش مشخصهٔ اصلی آن است. این جشن اولین جشن از مجموعهٔ جشن‌ها و مناسبت‌های نوروزی است که با برافروختن آتش و برخی رفتارهای نمادین دیگر، به صورت جمعی، در فضای باز بیرون از خانه برگزار می‌شود. برخی پژوهشگران واژهٔ «سور» در ترکیب «چهارشنبه‌سوری» را به معنای «جشن» می‌دانند، در حالی که دیگر پژوهشگران «سور» را شکلی دیگر از «سرخ» می‌دانند (مانند گل سوری به معنای گل قرمز) و آن را نشانه‌ای از سرخ بودن آتش، یا سرخی و سلامتی فرد می‌دانند.

براساس آیین باستانی ایران، در این روز، آتش بزرگی برافروخته می‌شود و تا صبح فردا که خورشید طلوع می‌کند، ادامه دارد. از ظهر روز سه‌شنبه که آتش روشن می‌شود، مردم از روی آن می‌پرند و جملهٔ «زردی من از تو، سرخی تو از من» را با خود تکرار می‌کنند. در شاهنامهٔ فردوسی اشاره‌هایی به بزم و جشن چهارشنبهٔ نزدیک سال نو شده است. این موضوع نشان‌دهندهٔ کهن و قدیمی بودن این جشن است.

امروزه این سنت دستخوش تغییرات زیادی شده

چیستی جهش و مکش در علم فیزیک

بشر توانسته است با استفاده از خاصیت جهش و مکش در فیزیک بسیاری از نیازهای خود را برطرف سازد. برای مثال در جاروی برقی، موتورهای گرمایی مانند موتورهای چهار زمانه ماشین‌های سواری، تلمبه‌های بادزن دوچرخه یا تلمبه‌های آبی. عامل اصلی نیروی جهش و مکش، خود فشار هواست که مستلزم وجود دو نقطهٔ پر فشار و کم فشار است. شما نیز می‌توانید با استفاده از فشار هوا و خلأ نسبی به چگونگی جریان‌های جهش و مکش پی ببرید.

وسایل مورد نیاز

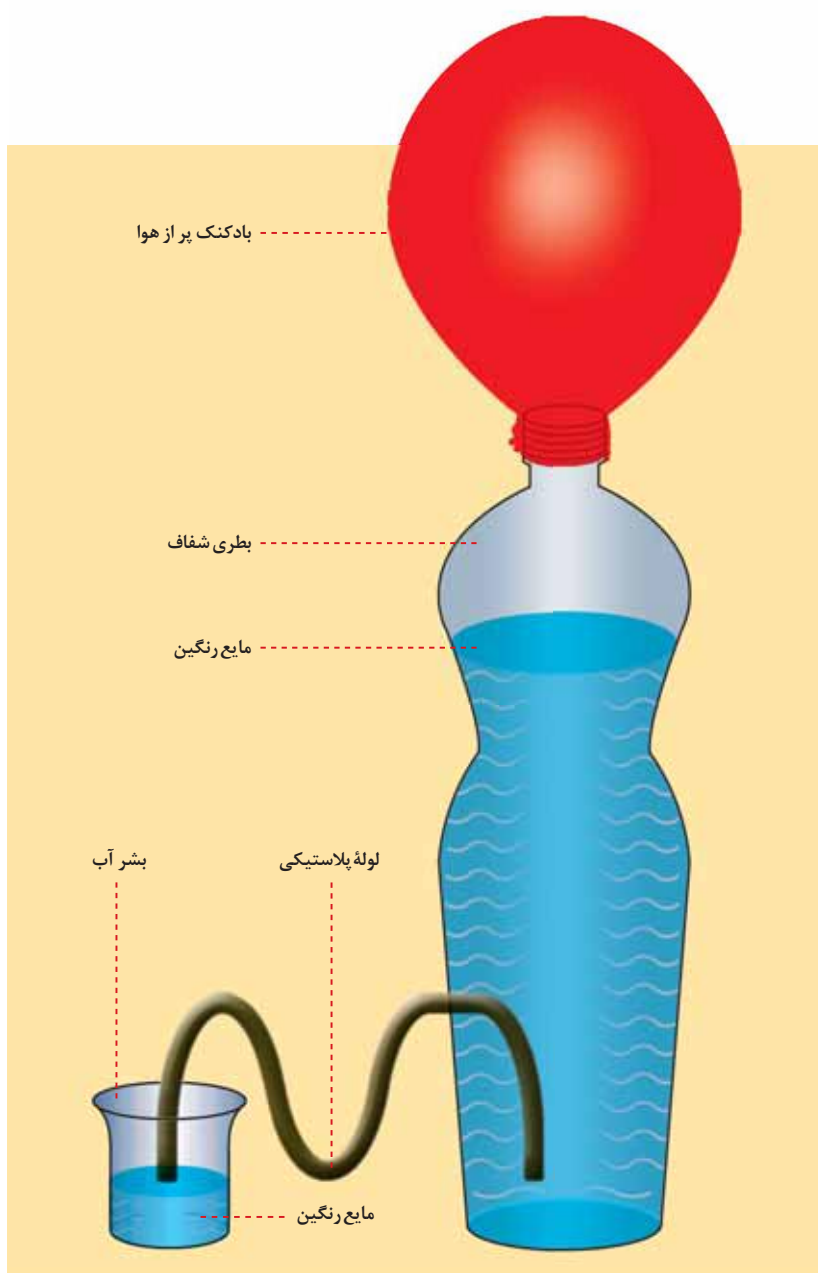
۱. یک عدد بطری شفاف
۲. یک عدد بادکنک لاستیکی
۳. مقداری لولهٔ پلاستیکی
۴. مقداری مایع رنگین
۵. یک بشر با مقداری آب

نحوهٔ ساخت

۱. در قسمت پایینی بدنهٔ بطری سوراخی به اندازهٔ قطر لولهٔ پلاستیکی ایجاد می‌کنیم. لوله را در آن جای می‌دهیم و اطراف آن را با چسب مایع آب‌بندی می‌کنیم. سر دیگر لولهٔ پلاستیکی را هم درون بشر حاوی آب قرار می‌دهیم (مطابق شکل).
۲. در دهانهٔ بطری یک بادکنک پر از هوا قرار می‌دهیم.

نحوهٔ استفاده

- اگر بادکنک سر بطری را بفشارید، مقداری از آب بطری به درون بشر سرازیر خواهد شد (عمل جهش) یا اگر بادکنک را رها سازید، عکس این عمل اتفاق خواهد افتاد؛ یعنی مقداری از آب بشر به درون بطری راه خواهد یافت (عمل مکش).
- چرا این اتفاق‌ها می‌افتد؟ برای پاسخ‌دهی کامل‌تر، به سؤالات زیر توجه کنید:
۱. چرا با فشردن بادکنک سر بطری یا رها کردن آن، جریان دوطرفهٔ آب بین دو ظرف (جهش و مکش) رخ می‌دهد؟
 ۲. وسایلی را نام ببرید که جهش و مکش ایجاد می‌کنند؟ این وسایل چه استفاده‌هایی دارند؟

اشاره

در مقاله قبلی گفتم که به عنوان معلم دوست دارم با مطالعه و تأمل دربارهٔ فعالیت‌هایم، مهارت‌های حرفه‌ای خود را توسعه دهم و بهبود ببخشم. در این راستا با مطالعهٔ مقاله «با هم مقاله پژوهشی بنویسیم» که در مجلهٔ رشد تکنولوژی آموزشی به چاپ رسیده بود، توانستم موضوع مناسبی را برای نوشتن مقاله پژوهشی انتخاب کنم. موضوع مورد علاقهٔ من «اختلال یادگیری» بود. اما این گام اول در تهیهٔ مقاله بود و نیاز داشتم آن را تداوم ببخشم، زیرا بعد از این گام باید موضوع را به عنوان پژوهشی تبدیل کنم که این کار را کردم و این مقاله به آن اختصاص دارد.

کلیدواژه‌ها: تجربه‌های آموزشی، مقاله پژوهشی، نگارش مقاله، تفکر و پژوهش، فعالیت پژوهشی

در این باره ساموئل کرک^۱ در سال ۱۹۶۳ سخنرانی و کتابی را به رشتهٔ تحریر درآورده بود. او ضمن بحث‌هایش به این نکته پرداخته بود که «اختلال یادگیری» برجستگی منفی است و ناامیدی را در فرد و هر آن کسی که با او ارتباط اجتماعی، آموزشی و عاطفی دارد، دامن می‌زند. لذا، او با استدلال علمی، از اصطلاح ناتوانی به جای اختلال استفاده کرد. از آن زمان به بعد، اصطلاح ناتوانی یادگیری، به جای اختلال یادگیری، به تدریج مورد قبول گروه‌های متخصص، والدین و... قرار گرفت. والدین این گروه از کودکانی که ممکن بود کودک خود را عقب ماندهٔ ذهنی بخوانند، حالا امیدوار شده و درک کرده بودند که مشکل

از دل بحث‌هایی که دربارهٔ موضوع انجام می‌شود، به دست می‌آید. بنابراین، دوباره به نموداری درختی که دربارهٔ موضوع پژوهش تهیه کرده بودم، نگاهی انداختم. ضمن این کار به این یقین رسیدم که عنوان انتخابی‌ام برای نگارش یک کتاب در زمینهٔ اختلال یادگیری مناسب است نه برای نگارش یک مقاله، و مطالعهٔ مقاله چاپ شده در مجلهٔ رشد تکنولوژی برایم بسیار راهگشا بود. زیرا علاوه بر اینکه متوجه کلی شدن عنوان شدم، این نکته نیز نظرم را به خودش جلب کرد که «چه ارتباطی بین اختلال یادگیری در خواندن با تفاوت‌های فردی و سبک‌های متفاوت یادگیری وجود دارد؟» یادم آمد که

تاکنون به منظور نوشتن یک مقاله پژوهشی وقت زیادی را صرف کرده‌ام، اما از بابت آن نگران نیستم؛ چون دوست دارم از فعالیتی که قرار است مدتی را صرف انجام آن بکنم، نتیجهٔ مطلوبی بگیرم. بنابراین، مطالبی را که در مرحلهٔ اول یعنی «انتخاب موضوع پژوهش» تهیه کرده بودم مجدداً مطالعه کردم. در این مرحله متوجه شدم موضوع انتخابی بسیار کلی است و نمی‌توان از آن در قالب یک مقاله پژوهشی استفاده کرد. لذا مجدداً مقالهٔ اصلی را مرور و مطالعه کردم. در مقاله نوشته شده بود که موضوع پژوهش زمینه‌ای کلی و بسیار گسترده است، اما عنوان پژوهش موضوعی خاص است که

معرفی کتاب

فرهنگ توصیفی تکنولوژی آموزشی (انگلیسی به فارسی)

مؤلفان: دکتر داریوش نوروزی (دانشیار گروه تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی)
دکتر الهه ولایتی (دکترای تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی)

ناشر: انتشارات آوای نور

سال نشر: ۱۳۹۷

تلفن: ۰۲۱- ۶۶۹۶۷۳۵۵

در کتاب فرهنگ توصیفی پیش رو سعی شده است مفاهیم تکنولوژی آموزشی، به منظور اندیشه‌ورزی و درگیری معلمان و کارشناسان با مفاهیم تکنولوژی آموزشی، بررسی شود. از آنجا که در ده سال گذشته تغییرات بسیار عمیقی در این مفاهیم به وجود آمده است، مؤلفان کوشیده‌اند مفاهیم امروزی را که در دنیای ارتباطات از طریق کامپیوتر یا دیگر تجهیزات اطلاع‌رسانی مورد توجه‌اند، استخراج و توصیف کنند.

این کتاب در ۲۴۰ صفحه و کلمات آن براساس حروف الفبای انگلیسی تنظیم شده‌اند. مفاهیم به انگلیسی‌اند و معنای آن‌ها به فارسی توضیح داده شده است.

فرزندشان چندان بزرگ نیست و می‌توان آن را از سر راه برداشت و قادرند به رشد کودکانشان همت بگذارند. معلمان نیز از این گمان که برای موفق نشدن برخی از کودکان در امور تحصیلی سرزنش شوند، رهایی یافتند. گردانندگان مدرسه‌ها و سایر دست‌اندرکاران متخصص نیز به واژه‌های دست یافتند که می‌توانست کودکان را شایسته بهره‌گیری از خدمات ویژه بدانند. از این رو، کودکانی که تا دیروز دچار اختلال یا عقب مانده ذهنی برچسب خورده بودند و توجه کمتری به آن‌ها می‌شد، به عنوان ناتوان در یادگیری شناخته شدند و مورد توجه خاص قرار گرفتند.

بنابراین، متوجه شدم حتی اصطلاح ناتوانی یادگیری (که خود زمینه‌های متعددی مانند خواندن، نوشتن، حساب کردن و... را شامل می‌شود) نیز باید در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی (درون فردی و بین فردی) نمی‌تواند اصطلاح درستی باشد. زیرا این اصطلاح نیز نه در حد اختلال یادگیری، اما می‌تواند بار منفی در پی داشته باشد. بر این پایه با خود اندیشیدم که ناتوانی یادگیری (برای مثال خواندن) کودکان ریشه در تفاوت‌های فردی آنان دارد. در نتیجه موضوع‌های مطرح‌شده را در قالب عنوان «اختلال یادگیری در خواندن، نارساخوانی، ناتوانی در خواندن یا تفاوت‌های فردی در خواندن» انتخاب کردم و تصمیم گرفتم نگارش مقاله پژوهشی‌ام را به آن اختصاص بدهم.

حالا دیگر از این موضوع (تبدیل موضوع مقاله پژوهشی به عنوان) خیالم راحت شده بود. اما قبل از ورود به گام بعدی، لازم دیدم برای اطمینان خاطر مجدد، از سیاهه واریسی انتخاب عنوان پژوهشی مطلوب که در مجله خوانده بودم، استفاده کنم. بعد از تطابق با فهرست مذکور، مشخص شد که عنوان محدود است؛ گسترده و کلی نیست. خیلی تخصصی نیست. پیش پا افتاده و کهنه نیست. بحث انگیز و به خوبی قابل ارائه است. بسیار نو و تازه است. و من عنوان انتخابی‌ام را به اندازه‌ای دوست دارم که علاقه‌مندم درباره آن مقاله پژوهشی تهیه کنم.

✱ پی‌نوشت

1. Samuel Kirk

تکنولوژی در آموزش

طرح و بررسی چند پرسش اساسی

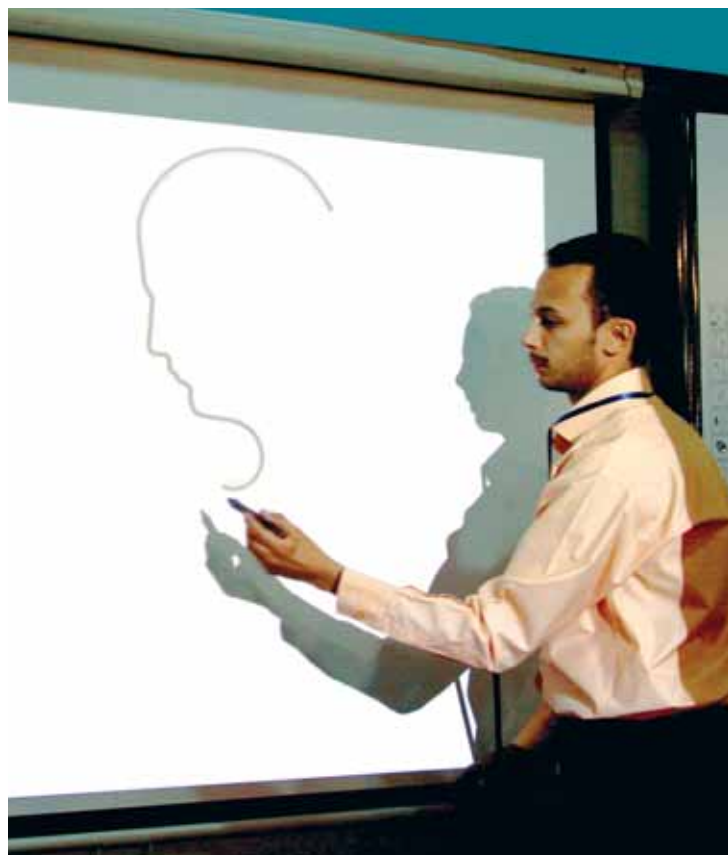
اشاره

امروزه، یکی از موارد ضروری فرایند یاددهی - یادگیری، استفاده از تکنولوژی است. شاید در برداشت اولیه از کاربرد تکنولوژی در آموزش، این باور وجود داشته باشد که کاربرد آن به خودی خود فعالیت مثبتی است که به بروندهای مثبت منتهی می شود. در حالی که به کارگیری تکنولوژی اصول و ضوابط خاص خود را دارد و هنگام استفاده از آن باید به جوانب گوناگون آن توجه داشت. نگارنده در مقاله حاضر به چند سؤال اساسی می پردازد که هنگام استفاده از تکنولوژی برای مقاصد آموزشی، طرح آن ها حائز اهمیت است.

کلیدواژه ها: انیمیشن آموزشی، طراحی انیمیشن، طراحی آموزشی

مقدمه

استفاده از تکنولوژی ها، به ویژه تکنولوژی های نوین، بخش اصلی بسیاری از فعالیتهای آموزشی در عصر کنونی است. در حال حاضر، در برهه های زندگی می کنیم که در آن مدرسه ها، دانشگاه ها، کتابخانه ها و موزه ها با دستگاه های دیجیتال و سیستم های عامل کار می کنند. بنابراین، روند آموزش بدون تکنولوژی غیرقابل تصور است. استفاده فراگیر از تکنولوژی به منظور تحقق اهداف یاددهی - یادگیری، در کنار فرصت ها و امکان هایی که برای آموزشگر و آموزش پذیر ایجاد کرده است، مسائل بسیاری را نیز مطرح کرده است. متأسفانه، بسیاری از بحث ها در مورد آموزش و تکنولوژی به بیراهه می روند و بعضی از تحقیقات علمی در این زمینه قوت لازم را ندارند. در برخی موارد، شواهد مستحکمی وجود ندارند که نقاط ضعف و قوت به کارگیری تکنولوژی را به طور دقیق تأیید کنند. ضرورت تغییر نظام آموزشی برای عصر تکنولوژیکی، گاه مورد توجه لازم سیاست گذاران و برنامه ریزان قرار نمی گیرد. تلقی نقش و جایگاه تکنولوژی در آموزش، به عنوان پدیده ای که الزاماً «تربخشی» یا «بهترین عملکرد» را به دنبال دارد، صحیح نیست. لذا باید تمام فرضیه ها، فرصت ها و تهدیدهای موجود در این زمینه بررسی شوند.

طرح چند پرسش بنیادی

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، به‌کارگیری تکنولوژی در آموزش، بدون بررسی و تدابیر لازم، الزاماً به نتایج مثبت منتهی نمی‌شود. در حیطه به‌کارگیری تکنولوژی در آموزش، مناسب است بعضی یا همه پرسش‌های زیر، برحسب ضرورت و ارتباط با حیطه کاری افرادی مانند برنامه‌ریز، طراح، مدیر، آموزش‌گر و شاگرد، مورد توجه قرار گیرند:

۱. تکنولوژی ادعا دارد چه مسائلی را حل می‌کند؟
۲. با حل مسائل قبلی چه مسائل جدیدی ایجاد می‌شوند؟
۳. چه افراد و سازمان‌هایی بیشتر از تکنولوژی‌های جدید آسیب می‌بینند؟
۴. در زبان استفاده از تکنولوژی‌های جدید چه تغییراتی ایجاد می‌شوند؟
۵. در قدرت سیاسی و اقتصادی کدام تغییرات احتمالی از تکنولوژی‌های جدید ناشی می‌شوند؟
۶. چه استفاده‌های متفاوتی ممکن است از تکنولوژی به عمل آید؟

کدام به نوعی توان بهبود آموزش را دارند. در واقع سؤال بر این مبنا استوار است که فناوران آموزشی که همواره خود را عامل تغییر قلمداد کرده‌اند، در وضعیت موجود کمبودی را حس می‌کنند و به دنبال بهبود سیستم‌ها و حل مسئله هستند. اکنون باید بررسی شود که مسئله مورد نظر چیست؟ به چه میزان این مسئله قابل حل است؟ اگر چنین است، آیا این مسئله یک مسئله فنی است که به وسیله ابزارهای فنی حل شود؟

این‌گونه سؤال‌ها ممکن است به پاسخ‌های مبهمی بینجامند. برای مثال، ممکن است دلیل خاصی برای به‌کارگیری تکنولوژی وجود نداشته باشد، یا فرض بر این باشد که تکنولوژی‌ها به صرف وجود داشتن در آموزش به کار گرفته می‌شوند. به عبارت دیگر، تکنولوژی غالباً در آموزش به معنای یک مفهوم غیرواقعی تحت عنوان «راه‌حل‌گرایی» به کار گرفته می‌شود؛ یعنی انتظار می‌رود تکنولوژی در حل مسائل و محدودیت‌های آموزش، کارآمدتر از روش‌های قبلی عمل کند. در هر صورت، واریسی این فرض‌های اساسی به منظور آنکه اثرات ترکیبی تکنولوژی بر نتایج آموزش را روشن کند، غالباً زمان‌بر است.

استفاده از
تکنولوژی‌ها، به ویژه
تکنولوژی‌های نوین،
بخش اصلی بسیاری از
فعالیت‌های آموزشی
در عصر کنونی
است

۲

با حل مسائل قبلی

چه مسائل جدیدی ایجاد می‌شوند؟

این سؤال ادعان دارد که نه تغییر تکنولوژی و نه تغییر آموزشی مستقیماً به بهبود آموزش نمی‌انجامد. تغییرات تکنولوژیکی پیچیده‌اند و فقط جنبه‌های خاصی از آموزش را به همان صورتی که

۱

تکنولوژی ادعا دارد

چه مسائلی را حل می‌کند؟

این سؤال ما را به سمت یکی از پایه‌های اساسی (اما معمولاً غیرقابل توضیح) استفاده از تکنولوژی در آموزش سوق می‌دهد. پرسش مزبور به این عقیده اساسی اشاره دارد که: تکنولوژی‌های جدید هر

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های دانش‌آموزی

به صورت ماهانه و نه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد کودک

برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و پایه اول دوره آموزش ابتدایی

رشد نوجوان

برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی

رشد دانش‌آموز

برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره آموزش ابتدایی

رشد دانش‌آموز

برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه اول

رشد نوجوان

برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه اول

رشد دانش‌آموز

برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

رشد دانش‌آموز

برای دانش‌آموزان دوره آموزش متوسطه دوم

به صورت ماهانه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد آموزش ابتدایی • رشد تکنولوژی آموزشی

رشد مدرسه فردا • رشد معلم

مجله‌های بزرگسال تخصصی:

به صورت فصلنامه و سه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شود:

رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی • رشد آموزش زبان و ادب فارسی

رشد آموزش هنر • رشد آموزش مشاور مدرسه • رشد آموزش تربیت بدنی

رشد آموزش علوم اجتماعی • رشد آموزش تاریخ • رشد آموزش جغرافیا

رشد آموزش زبان‌های خارجی • رشد آموزش ریاضی • رشد آموزش فیزیک

رشد آموزش شیمی • رشد آموزش زیست‌شناسی • رشد مدیریت مدرسه

رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کار دانش • رشد آموزش پیش دبستانی

رشد برهان متوسطه دوم

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای معلمان، مدیران، مربیان، مشاوران و کارکنان اداری مدارس، دانش‌جویان دانشگاه فرهنگیان و کارشناسان گروه‌های آموزشی و... تهیه و منتشر می‌شود.

• نشراتی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶.

• تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۷۸۰

• وبگاه: www.rashdmag.ir

وزارت آموزش عالی
سازمان پژوهش‌های آموزشی
گروه انتشارات و نشر

پیش‌بینی شده‌اند، بهبود می‌بخشند. هر راه‌حل تکنولوژیکی در آموزش تقریباً همیشه با عواقب ناخواسته، پیامدهای ضمنی و تغییرات دراز مدت همراه است. مهم‌ترین بحث‌های کاربرد تکنولوژی در آموزش غالباً به آنچه تکنولوژی باید انجام دهد، مربوط نمی‌شوند، بلکه به آنچه تکنولوژی انجام نمی‌دهد، می‌پردازند. این دیدگاه مستلزم آن است که هر نوع تکنولوژی را که در آموزش به کار گرفته می‌شود، از نظر محدودیت‌ها و فرصت‌هایی که ارائه می‌دهد، بررسی کنیم.

استفاده از آن داشته باشند. هنگامی که توسعه تکنولوژیکی هیجان‌انگیز و بی‌وقفه است، به راحتی فراموش می‌شود که استفاده از تکنولوژی‌ها به ویژه تکنولوژی‌های نوظهور، چیزی شبیه عملکرد انسان است که حالت فنی به خود گرفته است. هنگامی که ما در مورد تکنولوژی‌های نوین صحبت می‌کنیم، غالباً به فعالیت‌ها و شیوه‌هایی اشاره می‌کنیم که افراد با تکنولوژی انجام می‌دهند، نه اینکه تکنولوژی به خودی خود انجام دهد. این موضوع به تمرکز بر احساس‌ها و علاقه‌های افراد و خواسته‌های آن‌ها، هنگام برخورد با تکنولوژی‌ها، به ویژه تکنولوژی‌های جدید، نیاز دارد. برای مثال، در یک مدرسه، در رابطه با استفاده از تکنولوژی، دانش‌آموزان، معلمان، مدیران، و والدین عواملی هستند که باید آن‌ها را در نظر گرفت. تکنولوژی عاملی است که در شرایط و موقعیت‌های متفاوت به تجربه‌های مختلفی می‌انجامد. لذا در نظر نگرفتن افراد و سازمان‌هایی که در رابطه با به‌کارگیری تکنولوژی در آموزش ذی‌ربط محسوب می‌شوند، به پیامدهای منفی منجر می‌شود.

چه افراد و سازمان‌هایی بیشتر

در زبان استفاده از این تکنولوژی‌های جدید چه تغییراتی ایجاد می‌شوند؟

دولت اسلامی ایران
جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

حمایت از کالای ایرانی

لشکر اکاش

نحوه اشتراک مجلات رشد به روش زیر:

۱. مراجعه به وبگاه مجلات رشد به نشانی www.roshdmag.ir و ثبت نام

۲. در سایت و سفارش و خرید از طریق درگاه الکترونیکی بانکی

۳. ب. واریز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک فیش بانکی به شماره آرمایش کد ۳۹۵۴ در وجه شرکت اشتراک و ارسال فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک یا پست سفارشی یا از طریق دورنگار

۴. شماره ۳۳۹۰۲۰۳۳۹۰۴۰۲

هدف نهایی
استفاده از رویکرد
انتقادی به آموزش
و تکنولوژی باید
افزایش قدرت
نقد و ایجاد
راهبردهای
جایگزین باشد

که نهادهای سیاسی، محیط‌های سیاسی و سیستم‌های اقتصادی از طریق تکنولوژی در هم می‌آمیزند و بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. بنابراین لازم است بررسی شود چگونه افراد و گروه‌هایی که هدف‌های اقتصادی یا سیاسی مشترک دارند، از پیشرفت تکنولوژی برای مدیریت تغییراتی که به نفع آن‌هاست، بهره می‌گیرند. در این باره لازم به ذکر است که استفاده از تکنولوژی‌ها، به ویژه تکنولوژی‌های جدید در مدرسه‌ها، به صنعت فناوری اطلاعات و ارتباطات، تجارت، بنیادها و مبانی فکری، و عوامل دیگر متکی است.

۶

چه استفاده‌های متفاوتی ممکن است از تکنولوژی به عمل آید؟

در پاسخ به این سؤال مهم است به یاد داشته باشیم، پرسش‌های مطرح شده در خصوص تکنولوژی و آموزش به صورت هدفمند اراده شده‌اند. ما باید این پرسش‌ها را به عنوان وسیله‌ای به منظور برجسته‌سازی و ارائه راه‌هایی برای برطرف کردن بسیاری از تناقض‌ها و مسائلی که در رابطه با استفاده از تکنولوژی در آموزش وجود دارند، مطرح کنیم. اغلب تحقیقات علوم اجتماعی با هدف یافتن پیشنهاد‌های سازنده فرهنگی، در صد پاسخ به این سؤال هستند که چگونه فعالیت‌های آموزشی را می‌توان به شیوه‌های مناسب‌تر و عادلانه‌تر ارائه کرد. در این جهت، این پرسش‌ها می‌توانند فضایی را ترسیم کنند که در آن، در سایه به‌کارگیری تکنولوژی، فرصت‌هایی برای مقاومت، دگرگونی و تغییر وجود دارند.

نتیجه‌گیری

نقد و پرسشگری در حیطه کاربرد تکنولوژی در آموزش، عاملی ضروری است. هدف نهایی استفاده از رویکرد انتقادی به آموزش و تکنولوژی باید افزایش قدرت نقد و ایجاد راهبردهای جایگزین باشد. مورد پرسش قرار دادن کارکرد و ویژگی‌های به‌کارگیری تکنولوژی در آموزش، موجب می‌شود که کاربرد تکنولوژی در آموزش، به عنوان پدیده‌ای که به خودی خود به نتایج مطلوب می‌انجامد، تلقی نشود، بلکه دریابیم، کسب توفیق در این زمینه مستلزم بررسی مسئله و تکنولوژی از ابعاد مختلف است.

باید اتفاق بیفتد مشخص است، به‌طوری که کمتر انتظار می‌رود با استفاده از آن بروندهای متفاوتی داشته باشیم. مثلاً اصطلاحی مانند «تکنولوژی یادگیری» یک هدف مشخص را برای تکنولوژی در آموزش به وجود می‌آورد. اصطلاحات رایج دیگر مانند محیط یادگیری مجازی، بوردهای هوشمند، سیستم آموزشی هوشمند و یادگیری ارتباطی را در نظر بگیریم. چنین اصطلاحاتی حالتی مشخص را از آنچه هنگام به‌کارگیری این تکنولوژی‌ها اتفاق می‌افتد، بیان می‌کنند. مطمئناً در صورت مد نظر داشتن این اصطلاحات، آن دسته از امکانات تکنولوژیکی که به نتایج یادگیری و آموزشی منجر نمی‌شوند، چندان مورد توجه نیستند.

۵

در قدرت سیاسی و اقتصادی کدام تغییرات احتمالی از این تکنولوژی‌های جدید ناشی می‌شود؟

این سؤال به دنبال تحلیل و تفسیر آموزش و تکنولوژی در سطح سیاست‌گذاری‌ها و فعالیت‌های اقتصادی و تجاری شرکت‌ها و دولت‌هاست. واضح است

۵

روز بزرگداشت خواجه نصیرالدین طوسی و روز مهندسی

محمد بن حسن جهرودی طوسی مشهور به خواجه نصیرالدین طوسی در سال ۵۹۸ هجری قمری در طوس متولد شد. او به تحصیل دانش علاقه زیادی داشت و از دوران جوانی در علوم ریاضی و نجوم و حکمت سرآمد و از دانشمندان معروف زمان خود شد. وی یکی از سرشناس‌ترین و با نفوذترین چهره‌های تاریخ فکری اسلامی است. تلاش‌های او در علم ریاضیات و ستاره‌شناسی و تأثیرگذاری‌اش در میان فلاسفه و ریاضی‌دانان مشهور است. روز پنجم اسفند به منظور بزرگداشت این دانشمند روز مهندس نامیده شده است. وقتی هولاکو در سال ۶۳۵ هجری قمری به فرمانروایی اسماعیلیان پایان داد، طوسی را در خدمت خود نگاه داشت و به او اجازه داد رصدخانه بزرگی در مراغه ایجاد کند. برای کمک به رصدخانه، علاوه بر کمک‌های مالی دولت، اوقاف سراسر کشور نیز در اختیار خواجه گذاشته شد که از یک دهم آن برای رصدخانه و خرید وسایل و اسباب و آلات و کتاب استفاده می‌شد. همچنین، در نزدیکی رصدخانه کتابخانه بزرگی ساخته شده بود که حدود ۴۰۰۰۰ جلد کتاب نفیس برای استفاده دانشمندان و فضلا قرار داده بود که از بغداد و شام و بیروت و الجزیره به‌دست آورده بودند. در جوار رصدخانه یک سرای عالی برای خواجه و جماعت منجمین ساخته بودند و مدرسه علمیه‌ای برای استفاده طلاب دانشجو. این کارها مدت ۱۳ سال طول کشید تا اینکه ایلخان، هولاکوی مغول، در سال ۶۶۳ هجری قمری در گذشت. خواجه‌نصیر در زندگانی پربار خود، برخی از آثار مهم اخلاقی، منطقی، فلسفی و ریاضی خود از جمله مشهورترین کتابش، اخلاق ناصری، را به رشته تحریر درآورد. بیشتر کتاب‌ها، نوشته‌ها و نامه‌های طوسی به زبان عربی نوشته شده‌اند. وسعت معلومات و نفوذ او با ابن‌سینا قابل قیاس است، جز آنکه ابن‌سینا پزشک بهتری بود و طوسی ریاضی‌دان برتری. از پنج کتابی که در زمینه منطق نوشته شده‌اند، «اساس الاقتباس» از همه مهم‌تر است. وی در توسعه مثلثات نقش مؤثری داشته است.

۷

ولادت حضرت فاطمه زهرا (س)، روز زن و تولد حضرت امام خمینی (ره)

۱۴

روز احسان و نیکوکاری

۱۵

روز درختکاری

۱۷

ولادت حضرت امام محمد باقر (ع)

۱۹

شهادت حضرت امام هادی (ع)

۲۲

روز بزرگداشت شهدا و تأسیس بنیاد شهید انقلاب اسلامی

شعر به عنوان ابزار آموزش تجربه‌ای نو و زیسته

اشاره

واقعیت این است که معلم می‌تواند همه امکانات، مواد، محتوا، و ابزارهای آموزشی را تحت تأثیر خود قرار دهد، زیرا تدریس یک هنر است و کیفیت آن تا حد بسیار زیادی به مهارت معلم بستگی دارد. معلم با هنر خود می‌تواند در هر شرایطی، از تکنولوژی‌های خاصی استفاده کند و هدف‌های خود را به شکل‌های گوناگون تعقیب کند. نگارنده قصد دارد در مقاله حاضر یک تجربه زیسته از کاربرد شعر به عنوان ابزاری در خدمت آموزش ارائه دهد.

کلیدواژه‌ها: شعر، ابزار آموزشی، تجربه زیسته

است که به جای خود می‌تواند بسیار مؤثر واقع شود. استفاده از شعر می‌تواند یادگیری مفاهیم را تسریع کند، تعمیق بخشد و آن را تسهیل کند. امروزه سعی می‌شود به خصوص برای کودکان و نوجوانان، از شعر به عنوان ابزاری برای آموزش مضمون‌ها و مفاهیم استفاده شود.

شعر در خدمت آموزش، درسی از تجربه

اینجانب از ابتدای مهر ماه سال ۹۷ که مشغول تدریس پایه سوم ابتدایی در یکی از روستاهای استان مرکزی هستم، هر جلسه، به ویژه در درس ادبیات، مشاهده کرده‌ام که یادگیری خواندن برخی از کلمات برای دانش‌آموزان دشوار است و با تکرار برطرف نمی‌شود. بارها در جلسه به ظاهر تلفظ و خواندن کلمات را یاد می‌گرفتند، ولی در جلسه بعد باز هم

آیا تاکنون به نقش شعر در آموزش و یادگیری مفاهیم و موضوعات درسی فکر کرده‌اید؟ نشاطی که جمع‌خوانی شعر می‌تواند ایجاد کند، به همراه علاقه فطری کودکان به شعر، افزایش توان یادگیری آن‌ها را به همراه خواهد داشت. خیال‌انگیزی و موسیقایی بودن شعر خستگی را برای کودک و نوجوان در پی نخواهد داشت. کودکان از شنیدن شعر لذت می‌برند، نه به این جهت که با صناعات ادبی آن آشنا هستند، بلکه آن‌ها با آهنگ شعر و ریتم موجود در آن به جنبش و جوشش درمی‌آیند و شاد می‌شوند و در هنگام شنیدن توأم با لذت، مفهوم آن را نیز به خاطر می‌سپارند. از طرف دیگر، چنانچه تکنولوژی را به معنای کاربرد هدفمند علوم در نظر بگیریم، استفاده از شعر برای آموزش و یادگیری مظهر و نمادی از تکنولوژی در آموزش

استفاده از شعر برای آموزش و یادگیری نمادی از تکنولوژی در آموزش است که به جای خود می تواند بسیار مؤثر واقع شود

نتیجه

دانش آموزان بسیار راغب تر و با نشاط و شوری بیشتر از جلسات عادی برای یادگیری تلاش کردند. خواندن دسته جمعی شعر به حفظ آن انجامید و دانش آموزان، در برخورد با این کلمات، تلفظ درست آن ها را آموختند. واقعیت این است که در جریان آموزش و یادگیری، در بسیاری از موارد راهکارها بسیار ساده و گاهی مغفول هستند. این هنر معلمی است که می تواند فرصت ها را شناسایی و مسائل را واکاوی کند و برای رفع آن ها تکنیک ها و ابزارهای مناسب را برگزیند. پیشنهاد می شود معلمان در تدریس موضوعات درسی، برحسب شرایط و ماهیت موضوع، از شعر به عنوان ابزاری در خدمت آموزش استفاده کنند. شعر به دلیل شور و علاقه ای که به ویژه در کودکان و نوجوانان ایجاد می کند، می تواند در یادگیری نقش مؤثری ایفا کند.

برای خواندن همان کلمات مشکل داشتند. معمولاً در اینگونه موارد راهکاری که غالباً معلمان به کار می برند، تکرار و تمرین این کلمات یا ارائه تکلیف نوشتاری به دانش آموزان است. کلماتی که دانش آموزان در بیان آن ها مشکل داشتند، عبارت بودند از: «قنادی، دکان، مغازه، گنبد، گلدسته، انتها، قلقلک، استخر، صنوبر، تنگ بلور، جوی آب، دلپذیر، بلدرچین، برزگر، کشتزار، اشتیاق، شرشر ناودان».

تصمیم گرفتیم کلمات مذکور را به نظم درآوریم و با نوشتن آن روی تخته کلاس و خواندن دسته جمعی آن با دانش آموزان، به روخوانی روان تر کلمات اقدام کنیم. کلمات به شرح زیر در یک شعر گنجانده شدند:

نسیم باران

با رسیدن کشتزار و فصل تابستان
رسید آسودگی بلدرچین و برزگر پایان
در انتهای تابستان و گرمای سوزان
پاییز رسید و رنگ و روی تازه
باران پاییزی با طراوت دلپذیر
می بارد بر سقف قنادی، دکان و مغازه
گنبد و گلدسته های مسجد را
می شویر و آب می دهد دوباره
با شرشر ناودان در پی باران
آب بوی و استخر شد فراوان
پر می کند صنوبر آن تنگ بلور
با اشتیاق و شادی از نعمت باران
از قلقلک نسیم و دانه های باران
سرسبز شود تمام صفا و بیابان

۲۶

اسفند

ولادت حضرت امام محمد تقی (ع)

امام جواد علیه السلام در آخرین حج پدر

وقتی مأمون حضرت امام رضا (علیه السلام) را به خراسان دعوت کرد، آن حضرت قبل از حرکت به سوی خراسان، سفری به حج نمود و حضرت جواد (علیه السلام) را که در آن زمان شش سال داشت، همراه خود برد. امام جواد (علیه السلام) هنگام طواف احساس کرد پدر بزرگوارش خانه خدا را آنچنان وداع می نماید که انگار بار دیگر به زیارت آنجا باز نخواهد گشت.

این جریان سبب شد - امام جواد با تأثر شدید - در داخل حجر اسماعیل بنشیند. وقتی امام رضا (علیه السلام) از اعمال فارغ شد، فردی را به دنبال فرزند دلبند خود فرستاد تا او را به حضورش بیاورند. امام جواد (علیه السلام) از آمدن به حضور پدر خودداری کرد؛ چون یارای رفتن به محضر انور پدر را با آن عواطف مواج خویش و حزن شدیدش نداشت، ناچار خود امام رضا (علیه السلام) به حجر اسماعیل آمد و فرمود: «عزیزم چرا اینجا نشسته ای؟ برخیز برویم.»

فرزند خردسال امام با چشمان اشکبار گفت: «چگونه برخیزم، در حالی که دیدم خانه خدا را به گونه ای وداع کردی که گویا دیگر به این جا باز نخواهی گشت. امام جواد (علیه السلام) این سخن را گفت و از جای خود برخاست و همراه امام حرکت کرد.

منبع: کشف الغمّه، ج ۳، ص ۱۵۳ و ۱۵۲؛ بحار الانوار، ج ۵۰، ص ۶۴ و ۶۳.

کمک به گرفتاران

ساریانی بیکار بود و دنبال کار می گشت. به فکرش رسید از امام جواد (علیه السلام) بخواهد برای او کاری بیابد، از این رو به اباهشم داود بن قاسم گفت: «وقتی نزد امام (علیه السلام) رفتم، از او بخواه مرا به کاری گمارد. اباهشم می گوید: «من هم وقتی به محضر امام (علیه السلام) شرفیاب شدم، خواستم در این باره با او صحبت کنم که دیدم غذا می خورد و گروهی نیز نزد او هستند. نشد سخنی بگویم. امام (علیه السلام) فرمود: «ای اباهشم! بیا غذا بخور. و مقداری غذا نزد من گذارد. آنگاه، بدون آنکه من سؤال کنم، فرمود: ای غلام! ساریانی را که اباهشم آورده است، نزد خود نگاه دار.»

منبع: اصول کافی، باب مولد ابی جعفر محمد بن علی الثانی

امام جواد(ع): از رفاقت با شرور بهره یز که مانند شمشیر ظاهری خوب و اثری بد دارد.

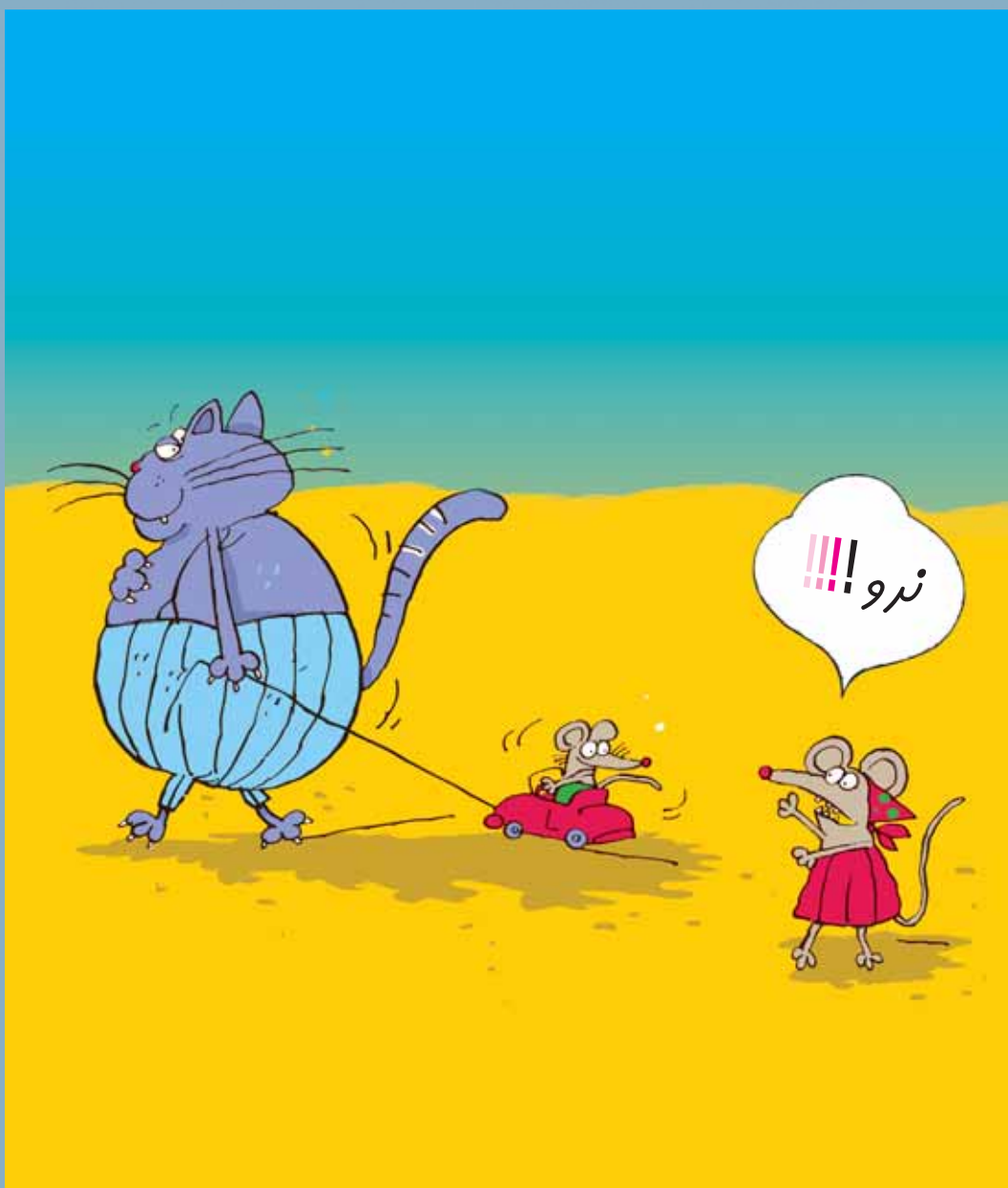
بحار الانوار، ج ۱۷، ص ۲۱۴

۲۹

اسفند

ولادت حضرت امام علی (ع)

روز ملی شدن صنعت نفت

تصویر و تفسیر

خواننده ارجمند
لطفاً پس از نقد و بررسی تصویر، نظراتان
را برای درج در مجله به نشانی الکترونیکی
رشد تکنولوژی آموزشی
ارسال نمایید.